

**2000 SONRASI TÜRKİYE' DE YAŞANAN
FİNANSAL KRİZLERİN İŞLETMELERİN DIŞ
TİCARET İŞLEMLERİ
(İTHALAT-İHRACAT-ÖDEME-TAHSİLÂT)
ÜZERİNE ETKİLERİ VE KÜTAHYA PORSELEN
SAN. A.Ş. UYGULAMASI**

(Yüksek Lisans Tezi)

Ömür ÖZKUK

Kütahya-2010

T.C.
DUMLUPINAR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İşletme Anabilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

**2000 SONRASI TÜRKİYE’ DE YAŞANAN FİNANSAL KRİZLERİN
İŞLETMELERİN DIŞ TİCARET İŞLEMLERİ (İTHALAT-
İHRACAT-ÖDEME-TAHSİLÂT) ÜZERİNE ETKİLERİ VE
KÜTAHYA PORSELEN SAN. A.Ş. UYGULAMASI**

Danışman:
Yrd. Doç. Dr. Hakan ÇELİKKOL

Hazırlayan:
Ömür ÖZKUK

Kütahya – 2010

Kabul ve Onay

Ömür ÖZKUK' un hazırladığı "2000 Sonrası Türkiye' de Yaşanan Finansal Krizlerin İşletmelerin Dış Ticaret İşlemleri (İthalat-İhracat-Ödeme-Tahsilât) Üzerine Etkileri ve Kütahya Porselen San. A.Ş. Uygulaması" başlıklı Yüksek Lisans tez çalışması, jüri tarafından lisansüstü yönetmeliğinin ilgili maddelerine göre değerlendirilip oybirliği / oyçokluğu ile kabul edilmiştir.

...../...../2010

Tez Jürisi	İmza	
	Kabul	Red
Yrd. Doç. Dr. Hakan ÇELİKKOL (Danışman)		
Yrd. Doç. Dr. Ercan TAŞKIN		
Yrd. Doç. Dr. Aydın KAYABAŞI		

Prof. Dr. Ahmet KARAASLAN

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

Yemin Metni

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “2000 Sonrası Türkiye’ de Yaşanan Finansal Krizlerin İşletmelerin Dış Ticaret İşlemleri (İthalat-İhracat-Ödeme-Tahsilât) Üzerine Etkileri ve Kütahya Porselen San. A.Ş. Uygulaması” adlı çalışmamın, tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım kaynakların kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

...../...../2010

Ömür ÖZKUK

Özgeçmiş

31.03.1983 yılında Tekirdağ'da doğdu. Sırasıyla Hırka-i Şerif İlkokulu, Gazi İlköğretim Ortaokulu, Silivri Süper Lisesi'ni bitirdi. Lisans eğitimini 2005 yılında Dumlupınar Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi İşletme Bölümünde tamamladı. 2005 yılında Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde Lisansüstü eğitime başladı. Aynı yıl Finansbank A.Ş. Dumlupınar Üniversitesi Şubesinde çalışma hayatına başladı. 2009 yılında akademik çalışmalarını tamamlamak için çalışma hayatına ara verdi.

ÖZET

2000 SONRASI TÜRKİYE' DE YAŞANAN FİNANSAL KRİZLERİN İŞLETMELERİN DIŞ TİCARET İŞLEMLERİ (İTHALAT-İHRACAT-ÖDEME- TAHSİLÂT) ÜZERİNE ETKİLERİ VE KÜTAHYA PORSELEN SAN. A.Ş. UYGULAMASI

ÖZKUK, Ömür

Yüksek Lisans Tezi, İşletme Ana Bilim Dalı

Tez Danışmanı: Yrd. Doç. Dr. Hakan ÇELİKKOL

Kasım, 2010, 163 sayfa

Krizler ülke içi kaynaklı olabildiği kadar diğer ülkelerde yaşanan krizler kaynaklı da olabilmektedir. Söz konusu kriz dönemlerinde işletmelerin dış ticaret işlemlerinde de bir takım farklılıklar meydana gelebilmektedir. Araştırmada bu farklılıkların ithalat, ihracat, ödeme ve tahsilât şekilleri üzerindeki etkileri üzerinde durulacaktır. Özellikle 2000 sonrası dönemde Türkiye' nin yaşamış olduğu 2000 Kasım, 2001 Şubat ve 2008 krizlerinin dış ticaret üzerindeki değişimleri ele alınmıştır.

Krizler işletmeleri her yönüyle etkileyebildiği gibi, sadece bir yönüyle de etkileyebilmektedir. Ancak ithalat ve ihracatın birbirini karşılama oranlarına bakıldığında Kütahya Porselen San. A.Ş. gibi ithalat bakiyesini ihracat bakiyesinden karşılayan işletmeler için kriz dönemleri diğer tüm işletmelerden farklı atlatılabilmektedir. Bu şekilde olan birçok işletme için de dış ticaret işlemleri farklılık gösterebilmektedir. Araştırmada bu değişimlere yer verilecektir.

Anahtar Kelimeler: Kriz, Dış Ticaret İşlemleri, İthalat/İhracat, Ödeme/Tahsilât

ABSTRACT**EFFECTS OF POST-2000 FINANCIAL CRISES IN TURKEY ON FOREIGN TRADE OPERATIONS OF ENTERPRISES (IMPORT-EXPORT-PAYMENT-RECEIPT) AND KÜTAHYA PORSELEN INDUSTRY INC. APPLICATION****ÖZKUK, Ömür****Master's Thesis, Department of Business Administration****Supervisor: Assist. Prof. Hakan ÇELİKKOL****November, 2010, 163 pages**

Crises might stem from domestic factors as they might also stem from crises in foreign countries. In times of crisis a number of differences might occur in the foreign trade operations of enterprises. In this study, the effects of these differences on export, import, payment and receipt patterns were investigated. Especially, the impacts of November 2000, February 2001 and 2008 crises on foreign trade operations have been studied.

Crises might affect enterprises wholly or partially. However, when the import-export coverage ratio is considered enterprises like Kütahya Porselen Industry Inc. that meet their imports balance with their exports balance might experience a different crisis period compared to others. Several such enterprises display different foreign trade operations. The research exemplifies such changes.

Key Words: Crisis, foreign trade operations, import/export, payment/receipt

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa</u>
ÖZET	v
ABSTRACT	vi
İÇİNDEKİLER	vii
TABLO VE ŞEKİLLER LİSTESİ	ix
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

DIŞ TİCARET VE İLGİLİ KAVRAMLAR

1.1. DIŞ TİCARET	4
1.2. DIŞ TİCARET ÇEŞİTLERİ	4
1.2.1. Normal Ticaret	4
1.2.2. Bağlı Ticaret	4
1.2.3. Sınır Ticareti	5
1.2.4. Serbest Bölge Ticareti	5
1.3. DIŞ TİCARETTE KULLANILAN BELGELER	6
1.4. DIŞ TİCARETTE ÖDEME ŞEKİLLERİ	8
1.5. DIŞ TİCARETTE KAMBIYO	13
1.5.1. İhracat İşlemlerinde Kambiyo	13
1.5.2. İthalat İşlemlerinde Kambiyo	15
1.6. DIŞ TİCARETTE GÜMRÜK	17
1.6.1. Gümrük Rejimleri	18
1.6.2. İhracatta Gümrük İşlemleri	21
1.6.3. İthalatta Gümrük İşlemleri	22
1.7. DIŞ TİCARETTE İTHALAT	24
1.8. DIŞ TİCARETTE İHRACAT	27

İKİNCİ BÖLÜM
KRİZ KAVRAMI, 2000 SONRASI TÜRKİYE' DE YAŞANAN FİNANSAL
KRİZLER

2.1. KRİZ KAVRAMI	34
2.1.1. Krizin Özellikleri	34
2.2. KRİZ TÜRLERİ	35
2.2.1. Reel Sektör Krizleri	36
2.2.1.1. Mal ve Hizmet Piyasalarında Kriz	36
2.2.1.2. İşgücü Piyasalarında Kriz	37
2.2.2. Finansal Krizler	37
2.2.2.1. Mali Kriz	38
2.2.2.2. Bankacılık Krizi	39
2.2.2.3. Para Krizi	41
2.3. KRİZLERE NEDEN OLAN FAKTÖRLER	43
2.3.1. İşletme Dışından Kaynaklanan Faktörler	43
2.3.2. İşletme İçyapısından Kaynaklanan Faktörler	45
2.3.3. Enflasyon	46
2.3.4. Aşırı Borçlanma	46
2.3.5. Döviz Kuru Politikası	46
2.3.6. Uluslararası Sermaye Hareketleri	47
2.4. 2000 SONRASI TÜRKİYE' DE YAŞANAN FİNANSAL KRİZLER	47
2.4.1. Kasım 2000 Krizi	47
2.4.1.1. Krizin Nedenleri	48
2.4.1.2. Krizin Sonuçları	50
2.4.2. Şubat 2001 Krizi	51
2.4.2.1. Krizin Nedenleri	51
2.4.2.2. Krizin Sonuçları	52
2.4.3. 2008 Krizi	54
2.4.3.1. Krizin Nedenleri	55
2.4.3.2. Krizin Sonuçları	59
2.4.4. Kasım 2000, Şubat 2001 ve 2008 Krizlerinin Dış Ticaret İşlemleri Üzerine Etkileri	61

2.4.4.1. İthalat İşlemleri Üzerine Etkileri	61
2.4.4.2. İhracat İşlemleri Üzerine Etkileri	62
2.4.4.3. Ödeme İşlemleri Üzerine Etkileri	64
2.4.4.4. Tahsilât İşlemleri Üzerine Etkileri	66

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KÜTAHYA PORSELEN SAN. A.Ş. UYGULAMASI

3.1. İŞLETME İLE İLGİLİ GENEL BİLGİLER	70
3.2. ARAŞTIRMANIN AMACI	74
3.3. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ	75
3.4. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ	75
3.5. UYGULAMAYA İLİŞKİN BULGULAR VE YORUMLAR	77
3.5.1. İthalat ve İhracat Faaliyetleri	78
3.5.2. Ödeme ve Tahsilât Faaliyetleri	82
3.5.3. İşletme Mali Tablolarından Elde Edilen Bulgular	84
3.5.3.1. Bilânço Üzerindeki Etkileri	84
3.5.3.1.1. Varlıklar Üzerindeki Etkileri	84
3.5.3.1.1.1. Dönen Varlıklar Üzerine Etkileri	84
3.5.3.1.1.2. Duran Varlıklar Üzerine Etkileri	90
3.5.3.1.2. Kaynaklar Üzerindeki Etkileri	92
3.5.3.2. Gelir Tablosu Üzerindeki Etkileri	96
3.5.3.2.1. Satışlar Üzerindeki Etkileri	96
3.5.3.2.2. Satışların Maliyeti Üzerindeki Etkileri	98
3.5.3.2.3. Karlılık Üzerindeki Etkileri	98
SONUÇ VE DEĞERLENDİRME	100
EKLER	107
KAYNAKÇA	143
DİZİN	151

TABLO VE ŞEKİLLER LİSTESİ

	<u>Sayfa</u>
Şekil 2.1: Kriz Türleri	36
Tablo 2.1: 2000 – 2008 (11 Ay) Dış Ticaret, Milyon \$	57
Tablo 2.2: Türkiye'nin Cari Açığının Milli Gelire Oranı(Yeni Seri,\$)	58
Tablo 2.3: Türkiye'nin 2000 – 2008 Arası Dış Ticaret İstatistikleri.....	61
Tablo 3.1: İşletmenin 2001 – 2008 yılları Arasındaki İthalat ve İhracat Payları	80

TEZ METNİ

GİRİŞ

Günümüzde ülkeleri kendi yaşadıkları krizlerin dışında diğer ülkelerde yaşanan krizler de etkilemektedir. Söz konusu krizlerin iç ve dış etkenlere bağlı birçok nedeni bulunmaktadır. Bu nedenlere bağlı olarak ülkelerin dış ticaret işlemleri de etkilenmektedir. Bununla birlikte özel sektöre bakıldığında da işletmelerin dış ticaret işlemlerinden ithalat ve ihracatının etkilenmesi ülke ekonomisini de yakından ilgilendirmektedir.

Türkiye, ülke dışından ya da ülke içinden kaynaklı birçok finansal kriz yaşamıştır. Araştırmada söz konusu krizler içerisinde 2000 yılı sonrasında yaşanan Kasım 2000, Şubat 2001 ve 2008 krizleri ele alınmıştır. Bu kriz dönemlerinin bir takım nedenleri ve sonuçları ikinci bölümde anlatılmıştır. Genel anlamda Kasım 2000 Krizi bankacılık krizi, Şubat 2001 Krizi döviz krizi ve 2008 krizi de mortgage krizi olarak adlandırılabilir. Türkiye’ de Kasım 2000 ve Şubat 2001 krizleri en çok banka ve finans kurumlarını etkilerken, 2008 yılında bankacılık sektörü etkilenmemiştir. Bunun yerine ABD’ den kaynaklı mortgage krizi olarak adlandırılan 2008 krizinin Türkiye açısından işsizlik artışına sebep olduğu gibi KOBİ’ler üzerinde de olumsuz etkileri olmuştur.

Araştırmada dış ticaret ve kriz kavramlarıyla birlikte Kasım 2000, Şubat 2001 ve 2008 krizleri hakkında bilgi verilmiştir. Dış ticaret, bağımsız ülkeler arasındaki mal ve hizmet ticaretinin tümüne denmektedir. Araştırmada dış ticaret kapsamında dış ticaret çeşitleri, dış ticarete kullanılan belgeler, ödeme şekilleri, kambiyo, gümrükleme işlemleri, ithalat ve ihracattan bahsedilmektedir.

Araştırmada 2000 sonrası Türkiye’ de yaşanan finansal kriz dönemlerinde Kütahya Porselen San. A.Ş.’nin ithalat, ihracatını ve bunlara bağlı olarak da ödeme ve tahsilâtlarının ne derecede etkilendiği araştırılmıştır.

Araştırma üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde dış ticaret kapsamında, dış ticaret ile ilgili kavramlar, çeşitleri, ödeme şekilleri, kambiyo, gümrük, ithalat ve ihracat işlemlerine değinilmiştir.

Araştırmanın ikinci bölümünde kriz kavramı, kriz türleri ve krizlere neden olan faktörler anlatılmıştır. Ayrıca 2000 sonrası Türkiye’ de yaşanan 2000 Kasım, 2001

Şubat ve 2008 krizleri nedenleri, sonuçları, ithalat ve ihracat üzerine etkileriyle birlikte anlatılmıştır.

Araştırmanın üçüncü ve son bölümü olan uygulama bölümünde Kütahya Porselen San. A.Ş.'nin ithalat, ihracat ve muhasebe birimlerinin yetkilileriyle görüşme yapılmıştır. Kullanılan bilimsel araştırma yöntemi olan görüşme yöntemi de nitel ve nicel görüşme olarak uygulanmıştır. Görüşme soruları önceden hazırlanmış, şirketteki ilgili yetkililerle randevu alınarak görüşme yapılmıştır. Elde edilen verilere ek olarak şirketin %25'inin halka açık olması sebebiyle de İMKB'den ulaşılan 2000–2008 dönemleri arasındaki bilanço ve gelir tabloları veri olarak kullanılmış ve yorumlanmıştır. Elde edilen verilerle işletmenin 2000–2008 yılları arasındaki kriz dönemlerine ilişkin değerlendirme yapılmıştır. Mali tablo analizi olarak bilanço ve gelir tablosu analizi yapılmış olup krizin etkileri; bilançoda dönen varlıklar, duran varlıklar, kısa vadeli, uzun vadeli kaynaklar ve öz kaynaklar ana kalemler ile gelir tablosunda satışlar, satışların maliyeti ve karlılık kalemleri gibi başlıklar altında incelenmiştir. Bu kalemler altında incelenen işletmenin mali tabloları her yıl olarak ayrı ayrı yorumlanmıştır. Söz konusu yorumlar görüşmelerin yanında işletmenin kriz dönemlerini de ortaya çıkarmıştır. Ayrıca görüşme yöntemiyle elde edilen bulgularda sınıflandırılarak mali tablo analizi dışından ayrı bir grup yorum olarak sunulmuştur.

BİRİNCİ BÖLÜM
DIŞ TİCARET VE İLGİLİ KAVRAMLAR

1.1. DIŞ TİCARET

Dış ticaret, bağımsız ülkeler arasında yapılan mal ve hizmet ticaretinin tümüne denir (Gürsoy, 2005: 2). Her türlü ticaret kar elde etmek amacını taşıdığına göre, ülkeler arasında yapılan mal ve hizmet hareketlerinin amacı ülke ekonomilerinin olumlu yönde etkilenmesini sağlamaktır (Toroslu, 1999: 1). Dış ticaret, ithalat ve ihracat hareketlerinin toplamından oluşmaktadır (Gürsoy, 2005: 2). Başka bir tanımda da dış ticaret, bir ülkedeki kamu kuruluşlarının yanında özel kişi ve kuruluşların diğer ülkelerle yaptığı mal ve hizmet alım satımıdır (Aytekin, 2008: 224).

Dış ticaret mevzuatı da çoğunlukla bir ülkeden diğer bir ülkeye ihraç edilen veya o ülkeye başka bir ülkeden ithal edilen malların çıkış veya giriş işlemlerinin düzenlenmesini içeren kurallar zinciridir. Değişik ülkelerde yerleşik olan kişi ve kuruluşların birbirleriyle yaptıkları ticari işlemler ile ilgili uygulamalar, ulusal dış ticaret, gümrük ve kambiyo mevzuatının yanı sıra bankacılık, sigortacılık ve taşımacılık mevzuatı ile uluslararası ticari teamüller ve kurallar, ayrıca ilişki kurulan ülkenin bu konudaki mevzuatı da dikkate alınarak yürütülür (Atabey, 2005: 31).

1.2. DIŞ TİCARET ÇEŞİTLERİ

1.2.1. Normal Ticaret

Bir ülkenin dış ticaret ve kambiyo rejimleri çerçevesinde serbest döviz ile yapılan, ayrıca mevzuat ile özel bir ayrımcılık tanınmayan ticarete normal ticaret denir (Toroslu, 1999: 1). Bir başka tanıma göre de normal ticaret, bir ülkede var olan ithalat, ihracat ve kambiyo rejimlerinin genel kurallara bağılı olarak gerçekleştirilen, yani mevzuatta herhangi bir ayrıcalığı olmayan ve serbest dövizle gerçekleştirilen ticarete denmektedir. Bu tür ticarete bölge veya dövizle ilgili herhangi bir kısıtlama yoktur. Buna bağılı olarak da dış ticaret, alınan mal ya da hizmet karşılığının serbest dövizle ödenmesiyle tek bir işlemde sonuçlanır (Tomanbay, 2001: 16).

1.2.2. Bağılı Ticaret

İki ülke arasında yapılan ticari sözleşme gereğince ihracatçı ülkenin ithalatçı ülkeden ihracat bedeli için döviz dışında bir işlem talep etmesi şeklinde yapılan bir

ticarettir (Gürsoy, 2005: 2). Bu ticarete ihracat karşılığında döviz dışında bir işlemin talep edilmesi en önemli özelliktir. Bu talep, yapılan ihracat karşılığında belirli bir süre içerisinde, karşı ülkenin yapılan ihracatın değerinin tamamını ya da bir kısmını ihracatçı ülkeden mal satın alması olabilir. Yine bu talep ihracatçıya döviz kazandırıcı veya benzeri bir hizmet olarak da belirlenebilir. Yani bağlı ticarete yapılan bir ihracatın karşılığında ya bir ithalat ya da döviz kazandırıcı bir hizmet beklenmektedir. Dolayısıyla iki işlem birbiriyle ilişkilendirilmiştir. Bu nedenle bu tür ikili ilişkili işlemlerle yapılan ticarete bağlı ticaret adı verilir (Tomanbay, 2001: 16).

1.2.3. Sınır Ticareti

İki komşu iki ülke arasında özel anlaşmalara dayanılarak yürütülen ve her iki ülkenin sınırı ve kıyı bölgelerine yakın yerleşim alanlarını kapsamına alan ticaret türüdür (Gürsoy, 2005: 2). Bu tür ticarete normal dış ticaret işlemlerinde aranılan şartlar azaltılmaktadır. Bu ticaretin en büyük amacı, yüksek nakliye giderlerinden kurtularak ticaret potansiyelini artırmaktır (Toroslu, 1999: 1). Örneğin, bu ticarettten alınan gümrük ve fon miktarları normal ithalattan daha düşüktür ve ticarete bulunanlardan ithalat ve ihracat belgesi aranmaz (Tomanbay, 2001: 17).

Limanlar aracılığıyla yapılan sınır ticaretine de kıyı ticareti denilmektedir. Sınır ve kıyı ticaretini, ticaretin yapıldığı illerde oturan ve faaliyette bulunan gerçek veya tüzel kişiler yapmaktadır. Bu kişilerin sınır ticareti yapabilmeleri için Dış Ticaret Müsteşarlığı' nca belirlenmiş şekil ve esaslara uygun işlem yapmaları ve ilgili valiliklerden başvuruları uygun görülenlere verilen "Sınır Ticareti Belgesi" ni almaları gerekmektedir (Tomanbay, 2001: 17).

1.2.4. Serbest Bölge Ticareti

Serbest bölgeler, bir ülkenin ulusal egemenlik sınırı içerisinde bulunmakla birlikte gümrük sınırları dışında kalan, ülkede geçerli mali ve ekonomik mevzuatın tamamen ya da kısmen dışında tutulduğu bölgelerdir. Bu bölgeler içerisinde yapılan ticarete de serbest bölge ticareti denir (Toroslu, 1999: 2). Serbest bölgelerde yapılan ticaretin, ev sahibi ülkede geçerli olan ekonomik ve mali mevzuatın tamamen veya

kısmen dışında tutulması bir takım sonuçları da beraberinde getirir. Bu bölgelere mallar gümrüksüz ithal edilir ve belirli bir süre depolanabilir. Bunun dışında serbest bölgelerde üretim de yapılabilir. Bu açıdan serbest bölgeler Ticaret Serbest Bölgesi ve Üretim Serbest Bölgesi olarak ikiye ayrılır. Ülkelerin serbest bölgelerden bekledikleri yararlar birbirinden farklıdır. Bununla birlikte, serbest bölge ticareti aracılığıyla ülkelerin amaçladığı en önemli yarar, dış ticaret hacimlerini arttırarak ülkeye döviz girişini hızlandırmak ve bu şekilde ekonomik gelişmeye katkıda bulunmaktır (Tomanbay, 2001: 18).

1.3. DIŞ TİCARETTE KULLANILAN BELGELER

Dış ticarete kullanılan belgeler taşıma belgeleri, sigorta belgeleri, ticari belgeler, finansman belgeleri ve resmi belgeler olarak alt gruplara ayrılmaktadır.

Taşıma Belgeleri

İhraç malını yükleyen ile malı taşıyacak olan uluslar arası taşıma işletmesi arasında yapılan taşıma sözleşmesine dayalı ve her iki tarafın hak ve yükümlülüklerini gösteren belgelerdir. Bu belgeler nakliyecisi ile gönderici, yani ihracatçı arasında imzalanan bir tür sözleşmedir. Bu sebeple herhangi bir anlaşmazlık durumunda hazırlanan bu belge, yapılan anlaşma koşullarını ispat edici niteliktedir. Bunun yanında bu belgeler malların nakliyecisi tarafından teslim alındığını ve varış yerine kadar götürülmek üzere yola çıkarıldığını göstermektedir. Taşıma belgeleri çoğunlukla emre yazılı olarak düzenlenebilmekte ve birer kıymeti evrak niteliği taşıdığı için elden ele dolaşabilmektedir (Öztürk, 2005: 174).

Genel anlamda taşıma belgelerinin geçerliliği ve bankalarca kabul edilebilirliği açısından taşınması gereken nitelikler şunlardır (Kemer, 2005: 429);

- Taşıma belgesi, bizzat taşımacı işletme yetkilisi tarafından imzalanmış olmalıdır.
- Taşıma belgesi üzerinde, malın yükleme veya sevk tarihi kesinlikle belirtilmelidir. Çünkü bu husus; yüklemenin hangi tarihte yapıldığını göstermesi açısından, belge üzerindeki tarihin, belgelerin yasal süreler içerisinde bankaya

ibraz edilip edilmediğini, sigortanın hangi tarihte başlaması gerektiğini göstermesi açısından büyük önem arz etmektedir.

Dış ticarete kullanılan başlıca taşıma belgeleri; deniz konşimentosu, havayolu konşimentosu, karayolu taşıma belgesi, tır karnesi, nakliyecî makbuzu ve FIATA taşıma belgeleridir.

Sigorta Belgeleri

Dış ticarete ithalat ve ihracatta sigorta, malın satıcı tarafından alıcıya sevk edilmesi sürecindeki taşıma risklerini kapsayan bir sigorta türüdür. Sigorta belgeleri malın istenilen riskler kapsamında sigorta edildiğini gösterir (Tomanbay, 2001: 112). En yaygın olanları sigorta mektubu, sigorta poliçesi ve sigorta sertifikasıdır (Öztürk, 2005: 181–182).

Ticari Belgeler

Ticari belgeler ithalatçıya malın gönderildiğini haber veren, malın gönderildiğini onaylama ve gümrük işlemleri için delil sunma görevlerini kapsayan bir belge çeşididir (Öztürk, 2005: 166). Dış ticarete kullanılan başlıca ticari belgeler; ticari fatura, proforma fatura, çeki listesi, kalite kontrol belgesi, gemi ölçü raporu ve imalatçı analiz belgesidir.

Finansman Belgeleri

Dış ticaret işlemlerinde bankaların kredi verme ya da krediye aracılık etme durumlarında kullanılan belgelere finansman belgeleri denir (Tomanbay, 2001: 112). Dış ticarete kullanılan başlıca finansman belgeleri; poliçe, bono, rehin senedi, antrepo makbuzu, teslim emridir.

Resmi Belgeler

Dış ticaret işlemlerinde ithalatçı ve ihracatçı arasında işlemlerin yapıldığını, içeriğini gösteren ve güven sağlayan belgeler resmi belgelerdir. Gümrük beyannamesi, menş e şahadetnamesi, radyasyon belgesi, dolaşım belgesi, konsolosluk faturası, helal ve koşer belgesi, boykot/kara liste sertifikaları birer resmi belgedir.

1.4. DIŞ TİCARETTE ÖDEME ŞEKİLLERİ

Dış ticaret işlemlerinde ihracatçı ve ithalatçı taraflar bir takım faktörleri göz önünde bulundurarak en uygun ödeme Őeklini seçerek bu Şekilde yükümlölüklerini yerine getirmektedir (Gürsoy, 2007: 71).

Dış ticarete kullanılan başlıca ödeme Şekilleri olarak; peşin ödeme, mal mukabili ödeme, vesaik mukabili ödeme, konsinye satış ile ödeme, kabul kredili ödeme, açık hesap ve akreditifli ödeme sayılabilir.

Peşin Ödeme

Mal bedeli ithalatçı tarafından ödendikten sonra, ihracatçı tarafın ihracata konu olan malı gönderdiği ödeme Şeklidir. Ön avans Şeklinde yapılan ödemeler de peşin ödeme kapsamına girmektedir (Gürsoy, 2007: 71). Bu Şekilde bir ödemenin tercih edilme nedenleri Şunlardır (Özalp, 2004: 36);

- Satıcı malını sattığı yani alıcının bulunduğu ülkenin riskini almak istemiyordur.
- Alıcı, satıcıyla uzun bir iş iliŐkisine girmek istemiyor olabileceği için satıcıya cesaret vermek istiyordur.
- Satıcının istenilen malları hazırlayıp gönderilmesi için paraya ihtiyacı olabilir.
- Alıcı satıcıya ve satıcının ülkesine güveniyordur.

Peşin ödeme süreci de Şu Şekildedir;

- İthalatçı ve ihracatçı işletme arasında sözleşme yapılır.
- İthalatçı işletme kendi bankasına, ihracat bedelinin ihracatçının bankasına havale edilmesi talimatını verir.
- İthalatçının bankası ihracat bedelini ihracatçı bankasına havale eder.
- İhracatçı olan işletmenin bankası da bu bedeli ihracatçının hesabına transfer eder.
- İhracatçı işletme ihracata konu olan malları ithalatçı işletmeye gönderilmek üzere gümrük idaresine sevk eder.
- En son olarak da ithalatçı işletme ilgili peşin ödeme beyanı ile mallarını gümrükten çeker (Gürsoy, 2007: 72).

Mal Mukabili Ödeme

Mal mukabili ödeme, ihracatçı işletmenin mal bedeli ile alakalı hiçbir tahsilât yapmadan malları ithalatçı işletmeye göndermesi ve ithalatçının da mallar ülkesine geldikten ve gümrükleme işlemlerinden sonra belirlenen vade tarihi doğrultusunda mal bedelini ihracatçı emrine banka transferi ile göndermesi esası üzerine kurulan bir ödeme şeklidir (Dölek,2000: 36).

Mal mukabili ödemede izlenen süreç şu şekildedir (Gürsoy, 2007: 73);

- İthalatçı işletme ile ihracatçı işletme arasında sözleşme yapılır.
- İhracatçı işletme, ihracata konu olan malı ithalatçı işletme ülkesine gönderilmek için gümrük idaresine sevk eder.
- İhracatçı işletme söz konusu malın belgelerini kendi bankası aracılığıyla ithalatçı işletmeye gönderir.
- İthalatçı işletme malı gümrükten çeker.
- İthalatçı işletme kendi bankasına mal bedelini öder.
- İthalatçı işletmenin bankası ihracat bedelini ihracatçının bankasına transfer eder.
- Son olarak da ihracatçının bankası ihracat bedelini ihracatçı işletmenin hesabına kaydeder.

Vesaik Mukabili Ödeme

Vesaik mukabili ödemenin diğer bir adı belge karşılığı ödemedir. Vesaik mukabili ödeme, bankanın ihraç bedelini tahsil ettikten sonra vesaikleri ithalatçıya teslim ettiği ödeme türüdür (Toroslu, 1999: 61). Bu şekilde yapılan ödeme türü her ne kadar güvenilir ve kolay bir ödeme olarak görülse de ihracatçı açısından kimi zamanlarda riskli olabilmektedir. Çünkü ithalatçı çeşitli sebeplerle, malların ihracatçı işletme tarafından yola çıkarılmasından sonra bile malları almaktan vazgeçebilir. Bu durumda da ihracatçı işletme önemli zararlarla karşılaşabilmektedir. Bu nedenle vesaik mukabili ödeme, birbirini tanıyan ve güvenilir işletmeler arasında gerçekleşir (Tomanbay, 2001: 73–74).

Konsinye Satış ile Ödeme

Konsinye satış, ihracat konusu malın kesin satışının yapılmadan önce ithalatçı tarafa gönderilmesidir. Konsinye malların en fazla 1 yıl içerisinde satılması gerekir (www.kobitek.com, 30.06.2010).

İhracatta kullanılan bir ödeme şekli olarak konsinye satış ile ödemedeki işleyiş şu şekildedir;

- İhracatçı, önce ithalatçıya veya komisyoncuya malları fiyatlar belli olmadan, gönderir ve ithalatçı teslim alır.
- İthalatçı, malların yabancı ülke piyasa koşullarında kesin satışının yapıldığının ithalatçı işletme tarafından bildirilmesinden en geç 3 gün içinde malın bedelinin bankaya getirileceğini bankasına bildirmektedir.

İthalatçı da kesin satış sonrasında 30 gün içinde faturayı kesip ihracatçı işletmeye göndermek zorundadır. Bunun yanında fiili ihracat tarihinden itibaren 1 yıl içerisinde satılmayan mallar geri iade edilmek zorundadır. Bu işleyişe bakılarak konsinye satış ile ödemenin ihracatçı açısından bütün riski barındıran, ama ithalatçının da hiçbir risk yüklenmediği bir ödeme şeklidir (Kemer, 2005: 338).

Kabul Kredili Ödeme

Mal bedelinin belli bir vade içerisinde ödeneceğini taahhüt eden ve bu ödemeye bir poliçenin araç olduğu ödeme şeklidir (www.akib.org.tr, 11.07.2010). Kabul kredili ödeme aşağıdaki gibi uygulanır (Melemen, 2003: 112);

- İhracatçı işletme, ithalatçı işletme ile anlaşığı gibi malları vadeli olarak sevk eder ve orijinal ihracat dokümanlarını malla beraber göndermez.
- Bu dokümanları, hazırladığı poliçeyi ve talimatı bankasına verir.
- İhracatçı işletmenin bankası, ihracatçının verdiği talimat doğrultusunda bu dokümanları, poliçe gibi evrakları bankasına gönderir.
- İthalatçı işletmenin bankası, ithalatçıyı poliçeyi imzalayıp ihracat dokümanlarını alması için davet eder.
- İthalatçı poliçeyi imzalar ve dokümanları alır. İmzalanan poliçe vadesine kadar ithalatçının bankasında bekletilir.

- İhracatçı eğer isterse poliçenin kendisine gönderilmesini talep edebilir ve ithalatçının bankası da poliçeyi ihracatçının bankasına gönderir.
- İhracatçı işletmenin bankası poliçeyi isterse ihracatçıya verir. Gerekirse de poliçe vadesine kadar ihracatçı bankasında bekletebilir ya da factoring işletmesinde iskonto ettirilebilir.

Akreditifli Ödeme

Akreditif, ithalatçı işletmenin, bankası aracılığıyla, ihracatçı işletmenin ülkesinde bulunan aracı bankada, ihracatçı lehine açtığı bir tür itibar hesabıdır (Öztürk, 2005: 195).

Daha açık bir ifadeyle akreditif; ithalatçının talimatına istinaden, bir bankanın belirli bir paraya kadar, belli bir süre içinde, belli belgeler karşılığında ve öngörülen şartların yerine getirilmesi şartıyla, ihracatçıya ödeme yapacağını veya ihracatçı tarafından keşide edilen poliçeleri kabul veya iştirah edeceğini ihracatçıya karşı yazılı olarak taahhüt etmesidir (Ataman ve Sumer, 2003: 32).

Şartlı bir ödeme taahhüdü olarak da adlandırılabilir. İthalatçı ihracatçı bankasından ihracatçı lehine bir akreditif açmasını ve ihracatçının ülkesindeki bir muhabir banka aracılığıyla haberdar edilmesini ister. İhracatçı söz konusu gerekli belgeleri doğru, eksiksiz, kurallara uygun ve kredinin geçerlilik süresi içerisinde bankasına sunarsa, o takdirde ödeme yapılır (www.akib.org.tr, 11.07.2010).

Akreditifin işleyiş süreci de şu şekildedir (Toroslu, 1999: 74);

- Alıcı ve satıcı arasında sözleşme imzalanır.
- Alıcı akreditif açılışı için kendi bankasına başvuru yapar.
- Alıcının bankası akreditifi satıcının bankasına bildirir.
- Satıcının bankası da akreditifi satıcı işletmeye bildirir.
- Satıcı işletme mallarla ilgili yüklemeyi yapar.
- Satıcı işletme akreditif belgesini kendi bankasına teslim eder.
- Satıcının bankası da belgeyi alıcının bankasına gönderir.
- Alıcı işletme bankasına ödemeyi yapar.

- Alıcı işletme bankasından belgeyi teslim alır.
- Alıcının bankası akreditif bedelinin satıcının bankasına gönderir.
- En son olarak da satıcın bankası akreditif bedelini satıcı işletmeye öder.

Akreditifin ihracatçılar ve ithalatçılar açısından diğer ödeme türlerine göre bir takım avantajları bulunmaktadır (Kemer, 2005: 351–352).

İthalatçılar açısından avantajları;

- İthalatçı işletme akreditifin şartları kendi isteğine ve talimatına göre belirlendiği için bu şartlar yerine getirilmediği müddetçe kendi bankası tarafından ihracatçıya ödeme yapılmayacağından emindir.
- İthalatçı işletme ithal ettiği malın bedelini peşin ödemek yerine, ödemeyi fiili ihracata kadar geciktirmek imkânına sahiptir ki bu da ihracatçıdan, kendi bankasının kefil olmasına dayanarak bir kredi elde etmiş olur.
- İthalatçı işletme ödemeyi gecikmesizin kendisinin yerine bankasına da yaptırma hakkına sahiptir.
- İthalatçı işletme ithal ettiği malların bedelini, bu mallar kendi yurtiçi piyasasına ister toptan isterse de kısım kısım sattığı müddetçe ödeyebilir. Bu noktada akreditifli ödeme ile konsinye satış ile ödeme birleşik bir hale gelir. Böylece ithalatçı işletmenin, normal banka kredilerine nispeten daha düşük komisyon ve faiz giderleri karşılığında kendisini finanse ettirmesi mümkün olmaktadır.

İhracatçılar açısından avantajları;

- İhracatçı işletme ihraç ettiği malın bedelinin, akreditif sayesinde kendisine ödeneceğine dair ithalatçının bankasının ve eğer akreditif teyitliyse kendi bankasının taahhüdüne sahiptir.
- Döviz kontrolü uygulayan ülkelerde akreditif açılması ithal lisansının ve dolayısıyla döviz transferi izninin alınmasına bağlıdır. Bu durumda da ihracatçı işletme kendisine bir döviz transferi yapılmama riskinden korunmuş olur.
- Akreditifler, ihracatçıya acil durumlarda finansman kolaylığı da sağlar.

1.5. DIŞ TİCARETTE KAMBIYO

Bankalarda yapılan bütün döviz işlemlerine, diğer bir ifadeyle döviz üzerinden yapılan bütün işlemlere kambiyo adı verilmektedir. Bankalarda bu işlemler için kambiyo birimleri mevcuttur. Dış ticarete ise bankaların kambiyo departmanlarının işlevi, yurtdışından gelen dövizleri ulusal paraya çevirip ihracatçı işletmenin hesabına yatırmak ve de ithalat bedelinin ödenmesi amacıyla dövizi yurtdışına transfer etmektir. Bankalar dışındaki yetkili müesseselerin dövizle ilgili faaliyetleri efektif döviz alım satımıdır (Kemer, 2005: 329–330).

Ayrıca kambiyo mevzuatına göre her ihracat için döviz getirme süresi 180 gün, aracı banka ihbar süresi 10 gün, kambiyo müdürlüğü inceleme süresi 20 gün, verilebilecek ek süre de 90 gün + 90 gündür (Melemen, 2003: 104).

1.5.1. İhracat İşlemlerinde Kambiyo

İhracat işlemlerinde kambiyo, ihracat bedelinin yurda getirilmesi, ihracat bedeli tahsilinde ek süre ve mücbir sebep halleri, ihracatçıların sorumlulukları, ihracat hesaplarının kapatılması, ihracat ve ithalat belgelerinin mahsubu başlıkları altında incelenecektir.

İhracat Bedelinin Yurda Getirilmesi

İhracat bedelleri; peşin ödeme, akreditifli ödeme, mal mukabili ödeme, vesaik mukabili ödeme veya kabul kredili ödeme türlerinden birine göre yurda getirilerek bir bankaya veya özel bir finans kurumuna satılır (Ataman ve Sumer, 2003: 125).

Ticari amaçlarla ihraç edilen malların bedelinin, mücbir sebeplerden doğan gecikmeler hariç, fiili ihraçtan itibaren en çok 180 gün içinde ihracatçılar tarafından yurda getirilmesi zorunludur (Gürsoy, 2007: 151).

Kambiyo mevzuatına göre bazı ihracat bedelleri aşağıdaki süreler içerisinde yurda getirilmesi zorunludur (Gürsoy, 2007: 151–152).

- Müteahhit işletmelerce yurtdışına yapılan ihracatla kitap, gazete, mecmua ve pul ihracın 365 gün içinde,

- Müşterek hesap veya konsinye satış yoluyla yapılan ihracatta malın kesin satışını izleyen 180 gün içinde,
- Uluslararası fuar, sergi ve haftalara bedelli olarak satılmak üzere gönderilen malların bedellerinin gönderildikleri fuar, sergi haftasının bitimini izleyen 180 gün içinde,
- Gümrüksüz antrepolara ve serbest bölgelere yapılan ihracatta mal bedelinin fiili ihracını izleyen 180 gün içinde,
- Finansal kiralama mevzuatı çerçevesinde yapılan kredili veya kiralama yoluyla yapılan ihracatta, ihracat bedelinin kredili satış veya kiralama sözleşmelerindeki süreleri izleyen 30 gün içinde yurda getirilmesi zorunludur.

İhracat Bedeli Tahsilinde Ek Süre ve Mücbir Sebep Halleri

Aşağıdaki mücbir sebep halleri dışında ihracat bedelinin yurda getirilmesine ilişkin ek süre talepleri Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlığınca sonuçlandırılır.

Mücbir sebep kabul edilecek haller şunlardır (Ataman ve Sumer, 2003: 127–128);

- İthalatçı veya ihracatçı işletmenin iflası, ithalatçı işletmenin konkordato ilan etmesi ve şahıs işletmelerinde işletme sahibinin ölmesi.
- Grev ve lokavt gibi haller.
- İthalatçı işletmenin memleket resmi makamlarının karar ve işlemleri sebebiyle ihracat bedellerinin gelmemesi.
- Tabii afet, savaş gibi haller.
- Söz konusu malların kaybolması, hasara uğraması veya imha edilmesi.
- İhtilaf sebebiyle dava açılması veya tahkime başvurulmasıdır.

İhracatçıların Sorumlulukları

İhraç edilen söz konusu malların bedelinin süresinde yurda getirilerek, bankalar ve özel finans kurumlarına satılmasından ve ihracat hesabının belirlenen sürede kapatılmasından ihracatçı işletme sorumludur. Ayrıca ihracat işlemine aracılık yapan, ihracat bedellerini ihracatçının banka hesaplarına geçen ve gümrük idarelerince

kendilerine gümrük beyannameleri gönderilen bankalar ve özel finans kurumları, ihracat bedellerinin yurda getirilmesini ve satışının yapılmasını izlemekle yükümlüdürler (Gürsoy, 2007: 152).

İhracat Hesaplarının Kapatılması

Malların ihracında, yurda malların bedelleri getirildiğinde ihracatla ilgili hesaplar aracı bankalar veya özel finans kurumları tarafından kapatılır. Süresi içinde kapatılmayan hesaplar, bu kurumlar aracılığıyla 10 iş günü içinde bir mektup veya makbuz mukabili teslim etmek suretiyle ilgili olan Kambiyo Müdürlüğü'ne ihbar edilir. İhbara müteakip Kambiyo Müdürlüğü'nce 20 iş günü içinde ilgililere ihracat hesaplarının kapatılmasını teminen, 90 gün süreli ihtarname gönderilir. Bu süre içerisinde hesapların kapatılması veya mücbir sebep halinin belgelenmesi gerekir (Ataman ve Sumer, 2003: 129).

İhracat ve İthalat Belgelerinin Mahsubu

İhracat ve ithalat işlemlerinde bedellerin getirme süreleri içerisinde yurda getirilen ihracat bedelleri, bağlı muamele hükümleri saklı kalmak kaydıyla ihracatçının ithalat bedelleri, sermaye hareketlerine ilişkin ödemeler ve görünmeyen işlemlere ilişkin gideriyle transit ticaretin alış bedeliyle mahsup edilebilir (Gürsoy, 2007: 154).

1.5.2. İthalat İşlemlerinde Kambiyo

İthalat işlemlerinde kambiyo, ithalatçının sorumluluğu, ithalat bedelinin transferi ve malın yurda getirilmesi, ithalatın yapılamaması durumunda peşin ödenen tutarın transferi, ithalat hesabının kapatılmasında ek süre ve mücbir sebep halleri başlıkları altında incelenecektir (Gürsoy, 2007: 155–157).

İthalatçının Sorumluluğu

İthalat bedeli fiili ithalat tarihinden önce ödenmiş veya ödeneceği taahhüt edilmişse, banka tarafından yurtdışına ödeme tarihini izleyen 180 gün içerisinde, ithalat hesaplarının kapatılmaması durumunda, ithalat işlemlerine aracı olan banka veya özel finans kurumlarınca 10 iş günü içerisinde ilgili olan Kambiyo Müdürlüğü'ne ithalat hesaplarının kapatılmadığının ihbar edilmesi gerekir. Kambiyo Müdürlüğü de ithalatçı işletmeye 90 gün ihtar süresi tanır. Eğer mücbir sebeplerden dolayı hesap

kapatılmamışsa da mücbir sebebin devamı müddetince 3'er aylık dönemler itibariyle Kambiyo Müdürlüğü, ithalatçı işletmeye ek süre verir.

İthalat Bedelinin Transferi ve Malın Yurda Getirilmesi

İthalat işlemlerinden kaynaklı ithal edilen malların bedelleri, bankalar ve özel finans kurumlarının kendi kaynaklarından veya döviz tevdiat hesaplarından bankacılık teamüllerine ve alıcıyla satıcı arasındaki sözleşmelere uygun şekilde Türk parası veya döviz olarak ödenir. Ayrıca ithalat bedeli fiili ithalat tarihinden önce ödenen veya ödeneceği taahhüt edilen ithalat işlemlerinde, ithalat hesaplarının ödeme tarihinden itibaren 180 gün içinde kapatılması zorunludur.

İthalatın Yapılmaması Durumunda Peşin Ödenen Tutarın Transferi

Her ne olursa olsun, süresi içinde ithal edilmeyen ve bedeli peşin ödenen 100.000 doların üzerindeki malların ödenmiş olunan bedellerinin fiili ithal için belirlenen sürelerin bitiminden itibaren en geç 90 gün içerisinde yurda getirilerek bir bankaya veya özel finans kurumuna satılması DAB alınması zorunludur. Bunun yanında ithalatın yapılmaması ve peşin ödenen ithalat bedeli dövizin yasal süre içerisinde yurda getirilmemesi durumunda banka, ithalatçı işletmeyi Kambiyo Müdürlüğü'ne ihbar etmekle yükümlüdür.

İthalat Hesabının Kapatılmasında Ek Süre ve Mücbir Sebep Halleri

İthalat hesabının kapatılmasında eğer varsa mücbir sebebin devam etmesi süresinde Kambiyo Müdürlüğü tarafından ithalatçı işletmeye 3'er aylık dönemler itibariyle ek süre verilir. Mücbir sebep olan haller de şunlardır;

- İthalatçı ve ihracatçı işletmenin iflası veya faaliyetlerini daimi olarak tatil etmesi veya şahıs işletmelerinde işletme sahibinin ölümü,
- Grev, lokavt gibi haller,
- İthalatçı memleket resmi makamlarının karar ve işlemleri sebebiyle ihracat bedellerinin gelmemesi,
- Tabii afet, savaş gibi haller,
- Söz konusu malların kaybı, hasara uğraması veya imha edilmesi,
- İhtilaf sebebiyle dava açılması veya tahkime başvurulmasıdır.

1.6. DIŞ TİCARETTE GÜMRÜK

Türkiye’de özellikle ithalat yapan işletmelerin gümrükleme işlemleri sırasında karşılaştıkları yasal düzenlemeleri Gümrük Kanunu ve Gümrük Birliği’ne girişimizi müteakip gündeme gelen AB Gümrük Mevzuatı esasları çerçevesinde yayınlanan karar ve yönetmelikler çerçevesinde incelemek mümkündür (Atabey, 2005: 15). Bu düzenlemelere geçmeden önce gümrük ile ilgili temel kavramlar hakkında kısaca bilgi verilmesi yararlı olacaktır. Bu kavramlar şunlardır (Melemen, 2003: 131–132);

Gümrük: Bir ülkenin giriş ve çıkışlarına gümrük denetim ve gözetiminin yapıldığı yerdir. Başka bir deyişle; bir ülkeye giren ve çıkan mal ve eşya üzerinden alınan vergidir.

Gümrük Bölgesi: Türkiye Cumhuriyeti sınırlarını kapsar. Türkiye kara, hava ve iç suları yönündeki durumudur.

Gümrük Statüsü: Eşyanın Türkiye Gümrük Bölgesinde serbest dolaşıma girmiş olup olmadığı yönündeki durumdur.

Gümrük Vergileri: Yürürlükteki hükümler çerçevesinde eşyaya uygulanan ithalat ya da ihracat vergileridir.

Elleçleme: Gümrük gözetimindeki eşyanın asli niteliklerinin değiştirilmeden istiflenmesi, yerinin değiştirilmesi, büyük kaplardan küçük kaplara aktarılması, havalandırılması gibi işlemlerdir.

Sistem: Gümrük idarelerinde gümrük işlemlerinin yürütüldüğü yerel veya geniş olan ağıyla birbirine bağlı entegre bilgisayar sistemine denir.

Bilgisayar Sistemi Bulunan Gümrük İdareleri: BİLGE yani Bilgisayarlı Gümrük Etkinlikleri programının çalıştığı gümrük idarelerine denir.

EDI (Elektronik Veri Değişimi): Kabul görmüş mesaj standartlarına yapılandırılmış verilerin bir bilgisayar sistemiyle başka bir bilgisayar sistemi arasında elektronik olarak veri aktarımıdır.

Bağlayıcı Tarife Bilgisi: Kişilerin yazılı talepleri üzerine Müsteşarlık tarafından verilen ve eşyaların Türk Gümrük Tarifesi Cetveli’ne göre sınıflandırılmasına ilişkin idari karara denir.

Gümrük Beyanı: Belirlenen usul ve esaslar çerçevesinde eşyanın bir gümrük rejimine yani ihracat, ithalat transit gibi rejimlere tabi tutulması talebinde bulunulmasına denir.

Gümrük İşlemlerinin Bitirilmesi: Söz konusu eşyaya ait vergilerin ödenmesi, kaldırılması, teminata bağlanması, beyannamenin iptal edilmesi, eşyanın gümrüğe terk edilmesi, imhası veya müsadere edilmesi, gümrük işlemlerinin bitirilmesine örnektir.

Bunların yanında gümrük kapıları ve yolları şu şekildedir; Taşıtların Türkiye Gümrük Bölgesine girişi ve çıkışı söz konusu bölgenin giriş noktalarından ve bölge içinde bulunan gümrük kapılarından yapılır. Giriş ve çıkış gümrük kapılarıyla hava yolu taşıtlarının bu bölgeye girebilecekleri ve gümrük işlemi yapılan hava limanları, ilgili kamu kuruluşlarının görüşleri alınarak Gümrük Müsteşarlığı'na belirlenir ve Resmi Gazete'de yayımlanır. Gümrük yolu da bu bölgenin giriş noktalarındaki gümrük kapılarıyla bu bölgenin içinde yer alan gümrük kapıları arasında izlenmesi zorunlu olan yollardır (Kemer, 2005: 226).

1.6.1. Gümrük Rejimleri

Gümrük rejimleri sundurma rejimi, giriş rejimi, özel gümrük rejimi, çıkış rejimi, posta rejimi, sınır rejimi, denizden kurtarılan eşya rejimi, eşyanın satın ve tasfiye rejimi olarak alt gruplara ayrılmaktadır. (Bağrıaçık, 2003: 759–772; Atabey, 2005: 15; Toroslu, 1999: 574–593).

Sundurma Rejimi

Sundurma, yurtdışından kara, deniz ve hava yoluyla Türkiye'ye getirilen eşyayla talep halinde çıkış eşyasını her türlü dış etkiden koruyacak şekilde yapılmış, taşıtların durduğu yerlere yakın depo, ardiye gibi emniyetli ve üstü kapalı yerlere denir. Sundurmaya konulan eşya, gümrük rejimlerinden birine uygun şekilde beyan edilmek üzere 4 ay sundurmada kalabilir

Giriş Rejimi

Avrupa Birliği Gümrük Mevzuatı gereğince topluluk dışı bir eşyanın yani üçüncü ülke menşeli olan bir malın ithal edilmek suretiyle topluluğa dahil bir ülkeye

girmesidir. Yani söz konusu eşyanın topluluk statüsü kazanması için yapılan gümrükleme değerini ifade eder.

Özel Gümrük Rejimi

İthalatçı ve ihracatçı için uygulanan bir takım özel gümrük rejimleri mevcuttur. Bunlar; transit rejimi, aktarma rejimi, antrepo rejimi, geçici kabul ve geçici muaflık rejimidir.

Transit Rejimi

Yabancı bir ülkeden gelip, Türkiye’den geçerek başka bir yabancı ülkeye giden yolcuların nakil vasıtalarının Türkiye’deki durumuna transit denilmektedir. Kanuna göre transit rejimi kapsamına kara, deniz ve hava yoluyla yapılan taşımalar girer. Transit olarak Türkiye’ye gelenlerin Türkiye’de aktarılması, karaya çıkmaları, bir süre kalması ve taşıma şeklinin değiştirilmesi transit durumunu değiştirmez.

Aktarma Rejimi

Yabancı bir ülkeden, deniz, hava, kara veya demiryollarıyla Türk limanına çıkarılan eşyanın, o limanda giriş vergileri ödenmeksizin veya muaflık işlemi yapılmaksızın denizden yabancı veya Türk limanına sevki işlemi aktarma sayılır.

Antrepo Rejimi

Antrepolar; Türkiye’ye girmesi veya Türkiye’den transit geçirilmesi yasak olmayan yabancı memleket eşyasının, çıkışı hükmünde olmak üzere ihraç edilecek milli mahsul ve mamullerin, transit veya yeniden ihraç edilmek üzere gelen eşyanın konulduğu yerlerdir.

Antrepo rejiminde antrepolar, ithalatçı olan işletmelerin ithalat vergisini geciktirmelerine imkân tanıyan bir işleve sahiptirler. Bu olay antrepo rejiminde ithalatı gerçekleştirilen malların ithalatçıya tanıdığı en büyük avantajdır.

Geçici Kabul ve Geçici Muaflık Rejimi

Geçici kabule dâhil olan eşyalar; ham, yarı mamul veya mamul maddeleri yurt dışından getirerek yurt içinde başkaca maddeler katılsın ya da katılmasın tamamlayıcı veya değerlendirici ya da değiştirici az veya çok bir işçilik gördükten sonra yarı mamul veya mamul hale getirilen eşya ile bunların ihracında ambalaj maddesi olarak

kullanılmak üzere veya üzerlerine takılmak amacıyla ithal edilecek eşyalardır. Ve bu eşyaların en geç 2 yıl içinde ihraç edilmesi gerekir.

Geçici muaflik yoluyla yurtiçine gelen eşyada bünyesinde herhangi bir değişikliğe uğramadan tekrar ihraç edilir. Bu kapsama giren eşyada teşvik belgesi aranmadan, vergi ve resimleri teminata bağlanır. Oysa geçici kabul yoluyla ithal edilen eşyaların ithali sırasında vergisi ödenmeksizin teminata bağlı olarak gümrükten çekilebilmesi için ihracat teşvik belgesi gereklidir.

Çıkış Rejimi

Türkiye'den kesin olarak çıkarılacak eşyanın yetkili gümrüğe beyanname ile bildirilmesi zorunludur. Beyannamenin şekli, adedi ve ihtiva edeceği bilgiler ile beyanın tevsikine yarayan belgelerin mahiyet ve adetleri ve hangilerinin beyannameye ekleneceği ve sair hususlar Bakanlıkça tayin ve tespit olunur.

Posta Rejimi

Posta Rejimi, posta yoluyla Türkiye'ye gelen veya Türkiye'den gönderilen veya mahrecine veya Türkiye'ye iade edilen eşyanın ve küçük kolilerin gümrüğün denetlemesine ve muayenesine tabi olduğudur.

Sınır Rejimi

Sınır ticaretine ve münasebetlerine ait gümrük denetleme ve işlemleri, coğrafi durum ve bölge ihtiyaçları göz önünde tutularak Gümrük ve Tekel Bakanlığı ile ilgili bakanlıklar tarafından müştereken elverişli ve kolay usullere bağlanır. Eğer sınır ticaretinin çevresi antlaşmalarla tayin edilmemişse 10 km derinliğini geçemez.

Denizden Kurtarılan Eşya Rejimi

Denizden kurtarılan eşya rejiminde gümrük kanununa göre, zorlayıcı sebeplerle Türkiye karasularında yabancı eşyasını atan, karaya çıkararak veya başka bir taşıta aktaran ve bu eşyayı toplayan gemi kaptanları ile sair kimseler olayı, hadisenin geçtiği mahale en yakın gümrük veya mülki idare amirlerine bildirmekle sorumludurlar.

Eşyanın Satın ve Tasfiye Rejimi

Tasfiye hükümleri kapsamına giren eşyalara ilişkin olarak, satışın şekli, usul ve esasları, satılmayan veya satılmayan eşyaya uygulanacak işlemlerle, yolcu eşyasına ve

müsaderesi kesinleşmiş kaçak eşyaya uygulanacak tasfiye şekli ve bunu yapmakla görevli kamu kuruluşları bir tüzükle belirlenir. Ayrıca satış yoluyla tasfiye, tercihli satış ve perakende satış veya açık artırma ve kapalı teklif usulü satışlarla gerçekleştirilir.

1.6.2. İhracatta Gümrük İşlemleri

İhracatta gümrük işlemleri dört aşamadan oluşmaktadır. Bunlar gümrük idaresine sevk öncesi hazırlık, eşyanın gümrüğe beyanı, gümrük beyannamesinin kabul ve tescili, ihracata konu olan eşyanın muayenesi ve yüklenmesidir. Bu aşamalar sırasıyla gerçekleştiğinde ihracatta gümrük işlemleri tamamlanmış sayılmaktadır (Gürsoy, 2007: 187–191).

Gümrük İdaresine Sevk Öncesi Hazırlık

İhraç edilen eşyanın gümrük idaresine sevkinden önce aşağıdaki gibi bir takım hazırlıkların yapılması gerekir.

- Eşyayı taşıyan nakliyeciyile sözleşme yapılır ve nakliye aracının plakası alınır.
- İhracat için fatura hazırlanır.
- Gümrük Beyannamesi 4'lü ya da 8'li hazırlanır. İhracatçı Birliği'ne kayıt ettirilerek, Nişpi Aidat Makbuzu alınır.
- Ülkesine göre menşe şahadetnamesi düzenlenir ve bu belgeler Ticaret ve Sanayi Odası'na onaylattırılır.
- Çeki listesi tamamlanır. Ürün, kayda bağlı ürün olması durumunda İhracatçı Birliği'ne kayıt ettirilir ve onaylatılır.
- İhracatın yapılacağı ülkeye göre Konsolosluk Onay Belgesi gibi özel belgeler varsa hazırlanır.

Eşyanın Gümrüğe Beyanı

İthalat ve ihracat işlemine tabi tutulan mal ve hizmete, gümrük kanununun uygulanması için kanuna göre belirlenen usul ve esaslar çerçevesinde, eşyanın bir gümrük rejimine tabi tutulmasını içeren Gümrük Beyanı'nın yapılması gereklidir.

Gümrük Beyannamesinin Kabul ve Tescili

Gümrük beyannamesinin kabul ve tescili zorunlu olduğundan, ihracata konu olan eşyanın muayeneye hazır durumda olması ve söz konusu eşyayı sevk edecek nakliye aracının da eşya mahalline gelmesi ya da 7 iş günü içinde geleceğinin belirlenmesi zorunludur.

İhracata Konu Olan Eşyanın Muayenesi ve Yüklenmesi

İhracata konu olan eşyanın muayenesi, sundurma veya antrepolarda, gümrük idaresinin göstereceği mahallerde, ihracatçı işletmenin göstereceği mahallerde ya da taşıt üzerinde yapılabilir. Muayene memuru, muayene işlemini yaptıktan sonra yüklemenin uygun olduğunu, Gümrük Beyannamesi üzerine şerh düşerek, beyannameyi çıkış servisine verir.

1.6.3. İthalatta Gümrük İşlemleri

İhracatta gümrük işlemleri yedi aşamadan oluşmaktadır. Bunlar, ithal edilen malın gümrük bölgesine gelmesinden önce yapılması gereken işlemler, belgelerin ve eşyanın Türkiye Gümrük Bölgesine sunulması, gümrük beyannamesinin gümrük idaresine teslimi, eşyanın muayene ve tahakkukunun yapılması, gümrük vergilerinin hesaplanması ve tahsili, malın ithalatçı işletmeye teslimi ve son olarak eksik tahsil edilen gümrük vergileridir (Gürsoy, 2007: 191–197).

İthal Edilen Malın Gümrük Bölgesine Gelmesinden Önce Yapılması Gereken İşlemler

İthalatçı işletmenin bir takım kontrolleri gümrüğe beyandan önce yapması faydalı olacaktır. Bunlar;

- İthalata konu olan eşyanın proforma faturasına uygun olarak nakliyeciyi işletmeye teslim edilmiş ve nakliye sözleşmesi imzalanmış olması gereklidir.
- Malın bedelinin ödenmesiyle ilgili Kambiyo Mevzuatına uygun olan ödemenin veya ödeme taahhüdünün yapılmış olması gereklidir.
- Malın eğer varsa sigorta işlemlerinden sonra, sevkıyatının yapıldığı araştırılmalı ve izlenmelidir.

- Malın gümrük idaresine gelişiyle gümrük idaresine indirilmesi veya araçta teslim için gerekli hazırlığın yapılması gereklidir.

Belgelerin ve Eşyanın Türkiye Gümrük Bölgesine Sunulması

İthal edilen malın geliş şekline göre hazırlanmış olan belgelerin gümrük idaresine sunulmasıyla ithalat gümrük işlemleri başlamaktadır. Yine gümrük bölgesine giden mal antrepo, sundurma ya da araçta muayene edilir. Bu iki işlemden sonra beyan yapılır ve beyanın uygun olup olmadığı incelemeler sonucu ortaya çıkar.

Gümrük Beyannamesinin Gümrük İdaresine Teslimi

Kanuna göre gümrük rejimine tabi tutulmak istenen eşya, bu rejime uygun şekilde yetkili gümrük idaresine beyan edilir. İthalatla ilgili gümrük beyannamesinde yer alan bilgiler ekinde sunulan belgelerle uyumlu olmalıdır. Eğer bu bilgiler arasında herhangi bir farklılık yoksa beyanname kabul ve tescil edilir.

Eşyanın Muayene ve Tahakkukunun Yapılması

Muayene memuru ilgili muayene işlemini yaptıktan sonra, ithalata konu olan eşyanın beyanında yer alan bilgiler doğrultusunda varsa gümrük vergisi, özel tüketim vergisi, katma değer vergisi, anti dumping vergisi ve gümrükte ithal edilen malın özelliğine göre alınacak diğer vergilerin tahakkuk işlemlerini bilgisayar sisteminde otomatik yaptırır.

Gümrük Vergilerinin Hesaplanması ve Tahsili

Bilgisayar sistemiyle otomatik olarak hesaplanan vergi bilgileri doğrultusunda, tahakkuk eden vergiler mükellefe ya da temsilcisine bildirilir. Tahakkuk eden vergi gümrük idaresinin belirlediği bankaya ödenir.

Malın İthalatçı İşletmeye Teslimi

İthalata konu olan mal; tahakkuk eden gümrük vergisiyle diğer vergilerinin ödenmesi ve de teminat gerektiren hallerde, teminata bağlanması, ya da ertelenmesi işleminden sonra temsilci, muhatap ya da gümrük müşavirine teslim edilir.

Eksik Tahsil Edilen Gümrük Vergileri

Kanuna göre; madde hükümleri saklı kalmak kaydıyla, yapılan kontrol ve denetlemeler sonucunda hiç alınmadığı veya noksan alındığı belirlenen gümrük

vergileri ile işlemleri daha sonra yapılmak üzere teslim edilen eşyaya ilişkin gümrük vergilerinin, yükümlüye tebliğ edildiği tarihten itibaren 10 gün içinde ödenmesi zorunludur.

1.7. DIŞ TİCARETTE İTHALAT

İthalat Rejim Kararına göre ithalat; kamu ahlakı, düzeni veya güvenliği, insan, hayvan ve bitki sağlığının korunması veya sınai ve ticari mülkiyetin korunması amacıyla ilgili mevzuat hükümleri çerçevesinde alınan önlemler kapsamı içinde ve dışında kalan malların ithalat mevzuatıyla gümrük mevzuatına uygun olarak fiili ithalatın yapılması ve kambiyo mevzuatına göre bedelinin ödenmesi veya ödeme taahhüdünün tamamlanması işlemlerinin tümüdür (Gürsoy, 2007: 255).

Diğer bir tanıma göre ithalat; yürürlükteki mevzuat ve uluslararası teamüller gereği ithal edilmesi yasak mallar dışında kalan her türlü malın gümrük ve ithalat mevzuatı kapsamında yurda alınması ve bedellerinin kambiyo mevzuatına uygun olarak ödenmesidir (Akın, 1999: 399). Vergi Usul Kanunu hükümlerine göre vergi numarası verilen her gerçek ve tüzel kişi ile tüzel kişilik statüsüne sahip olmakla beraber yürürlükteki mevzuat hükümlerine istinaden hukuki tasarruf yapma yetkisi tanınan kişiler ve ortaklıklar ithalatçı kapsamına girmektedir. Bu kanundan da anlaşıldığı gibi, ithalat yapacak kişinin gerçek ve tüzel kişi olması, vergi mükellefi olması, tek vergi numarasına sahip olması gereklidir (Gürsoy, 2007: 256).

İthalatla ilgili temel kavramlar şunlardır (Melemen, 2003: 73–74);

Başlamış İthal Rejimi: İthal edilecek olan malların gümrüğe gelmiş veya çıkış ülkesinde ihracat işlemlerinin tamamlanmış olması durumuna denir.

Gümrük Yükümlülüğünün Doğduğu Tarih: İthalatı söz konusu olan malların gümrük işleminin yapılması için gümrüğe verilen Gümrük Beyannamesi'nin gümrük tarafından tescili ile gümrük yükümlülüğü doğmaktadır. Yükümlü ise beyannameyi imzalayan kişi ve beyan sahibidir.

Serbest Dolaşıma Giriş: Geçici olarak gelen mallar da dahil kesin ithalatı yapılacak malların bedeli ödenmek şartıyla gümrük idaresince kesin ithalleri yapılır.

Özel Anlaşmalara Dayanan İthalat: Bu ithalat aşağıda belirtilen esaslara ve müsteşarlıkça verilecek talimatlara göre yürütülür.

- NATO ithalatı için ilgili kamu kurum ve kuruluşlarınca onaylanmış üç nüsha “Müracaat Mektubu”yla gümrük idarelerine başvurulur. Gümrük idarelerince başvurular gümrük beyannamesine bağlanır.
- NATO Ortak Alt Yapı Projelerinin bitmesinden sonra ilgili merciin görüşü alınıp, gümrük vergisi ve diğer mali yükümlülüklerin ödenmesi şartıyla mal, eşya, malzeme ve araçların ithalatçılarının bırakılması, müsteşarlığın iznine tabidir.

İthal Şahadetnamesi: İhracat yapan ülke tarafından, kritik malzeme ithalatında istenilen bu belgeye ilişkin başvurular, müsteşarlıktan sağlanacak ithal şahadetnamesi formülleri, proforma fatura ve taahhünameyle müsteşarlığa yapılır ve süresi 3 aydır.

Damping: Bir malın Türkiye’ye ihraç fiyatının, benzer malın normal değerinin altında olmasına denir.

Sübvansiyon: İhracatçı ülkenin fayda sağlayan doğrudan veya dolaylı mali katkısına veya fiyat desteğine denir.

Onaylanmış İthalatçı: Bu unvan Gümrük Müsteşarlığınca itibarlı ithalatçılara verilen bir unvandır. Bu unvandaki ithalatçılar mallarını doğrudan depo veya fabrikalarına indirebilirler.

İthalat Çeşitleri

İthalat çeşitleri; ticari ithalat, vergi numarası şartı aranmayan ithalat, izne bağlı ithalat, özelliği olan ithalat, özel anlaşmalara dayanan ithalat, kesin ithalat, uluslararası fuarlar yoluyla yapılan ithalat, bedelsiz ithalat ve geçici ithalat olarak ele alınabilir (Gürsoy, 2007: 258–259).

Ticari İthalat: Vergi numarasına sahip tüm gerçek ve tüzel kişinin yapabileceği ithalat şeklidir.

Vergi Numarası Şartı Aranmayan İthalat: Özel anlaşmalara dayalı ithalat, kitap ve diğer yayın ithalatı yanında ülkemizde açılan fuar ve sergilerde Müsteşarlıkça

perakende satışına izin verilen ve ithalatında vergi numarası şartı aranmadan yapılan ithalata denir.

İzne Bağlı İthalat: Yurda getirilmeleri yürürlükte olan mevzuatla kayıt ve şarta bağlanan malların ithaline izne bağlı ithalat denir.

Özelliği Olan İthalat: İthalatı kanun ve kararnameler çerçevesinde belirli kuruluşlara bırakılmış malların ithalinin yapılması da özelliği olan ithalattır.

Özel Antlaşmalara Dayanan İthalat: NATO ile ilgili ithalat için yapılan anlaşmaya dayalı ithalattır.

Kesin İthalat: Mali mükellefiyetleri teminata bağlamak şartıyla geçici olarak yurda getirilen malların ithaline denir.

Uluslararası Fuarlar Yoluyla Yapılan İthalat: Ülkemizde düzenlenen uluslararası fuarlar yoluyla gelen malların, Müsteşarlıkça yayınlanan tebliğler kapsamında yapılan ithalatıdır.

Bedelsiz İthalat: Mal bedelinin yurtdışına transfer edilmeden malın yurda sokulduğu ithalattır.

Geçici İthalat: İhracatçı işletmelerin ihraç etmek amacıyla ürettikleri malların üretiminde kullandıkları girdilerin gümrük vergisi, harç ve fonların ödenmeksizin ithali ve üretilen malla beraber ihracına dayalı ithalata denir.

İthalatta Kullanılan Belgeler (Bağrıaçık, 2003: 642–645; Çelik vd, 2004: 76–81).

Gümrük Beyannamesi: Yurda kesin veya geçici ithalatla giren eşyaların sözlü ve özel beyan gerektirdiği haller dışında, yazılı olarak gümrüğe Gümrük Beyannamesi ile beyan edilmesi zorunlu olup, Gümrük beyannamesi Maliye ve Gümrük Bakanlığı'nca bir bedel karşılığında verilir.

Gümrük Kıymet Bildirim Formu: İthalata konu olan mal ile ilgili tüm giderlerin detaylı bir şekilde ortaya konduğu matbu bir formdur. İthalatçı tarafından formun her iki yüzü daktilo ile doldurularak kaşelenip, imzalanır.

İthal Müsaadesi: İthalat yapabilmek için ithalatçının ithalat belgesine sahip olması gerekir. Bankalar bu ithalatçı belgesine dayanarak, ithal müsaadesi düzenler.

Süreleri 6 ay ya da 1 yıl olan ithal müsaadesinde ilgili işletmenin unvanı, adresi, ithalatçı belgesinin tarihi, numarası, malın ait olduğu ithal listesi, miktarı gibi bilgiler yer alır.

Supalan Dilekçesi: Sundurma veya antrepo olmayan yerlerde ithalatçı işletmenin gümrük idarelerine vermiş olduğu dilekçeye denir. Bu dilekçe ile ithalata konu olan mal daha taşıt üzerindeyken gümrük işlemleri yapılabilmektedir.

Manifesto: Mal gümrüğe geldiğinde malın getirildiğiyle alakalı beyanın yapıldığı belgeye manifesto denir. Bu belgede eşyanın cinsi, kapların adedi, markası, numarası, gayrisafi ağırlığı, konşimento veya yük senetlerinin numaraları ve Bakanlıkça tespit edilecek diğer bilgiler yer alır.

Ordino: Nakliye işletmesinin malın çekilmesini bildirmek amacıyla tanzim ettiği bir belgedir.

Teslim Tesellüm Tutanağı: İthal edilen malın gümrükleme süreci bittiğinde, işletme yetkilisinin, malı getiren aracı şoförün, gümrük kolcusunun ve gümrük muayene memurunun arasında imzalanan belgedir.

Boşaltma Zaptı: İthal edilen malın araçtan boşaltıldığını gösteren belgeye denir.

1.8. DIŞ TİCARETTE İHRACAT

İhracat, bir malın veya değerın yürürlükte olan ihracat mevzuatı ile gümrük mevzuatına uygun bir şekilde Türkiye gümrük bölgesi dışına veya serbest bölgelere çıkarılması ya da Müsteşarlıkça ihracat olarak kabul edilecek diğer çıkış ve işlemlerin tamamına denir. Bu tanımdan da anlaşılacağı gibi ihracatın özellikleri şunlardır (Gürsoy, 2007: 203);

- Mal veya hizmetin olması,
- Mal veya hizmetin fiilen ihraç edilmiş olması ya da Serbest Bölgelere çıkmış olması,
- İhracatın ihracat mevzuatına ve gümrük mevzuatına uygun olmasıdır.

Diğer bir tanıma göre ihracat, kazanç elde etmek maksatlı müşteri gruplarının gereksinimlerini, isteklerini ve tercihlerini tatmin etmek için işletme olanaklarının değerlendirilmesi, planlanması, kullanılması ve de denetlenmesi işlemlerinin uluslar arası alanda yürütülmesidir (Çelik vd, 2004: 2). İhraç edeceği mala göre ilgili olan ihracatçı birliğine üye olan, gerçek usulde vergiye tabi yani tek vergi numarası sahibi gerçek ve tüzel kişi tacirler, Esnaf ve Sanatkâr Odalarına kayıtlı olup üretim faaliyetleriyle uğraşan esnaf ve sanatkârlar ise ihracatçı olarak tanımlanır (Akın, 1999: 29).

İhracat Çeşitleri

İhracat çeşitleri; ön izne bağlı ihracat, kayda bağlı ihracat, kredili ihracat, konsinye ihracat, yurtdışı fuar ve sergilere katılım yoluyla ihracat, ithal edilmiş malların ihracatı, serbest bölgelere yapılacak ihracat, transit ticaret, bedelsiz ihracat, ticari kiralama şeklinde ihracat, müteahhitlik hizmetleri şeklinde ihracat, bağlı muamele şeklinde ihracat, geçici ihracat olarak ele alınabilir.

Ön İzne Bağlı İhracat: İhraç edilmesi yasak veya ön izne tabi olan malların dışında ya da kayda bağlı olmadan gerçekleştirilen ihracattır (Çelik vd, 2004: 12).

Kayda Bağlı İhracat: Gümrük beyannamesinin fiili ihracattan daha önce ihracatçı birlikler tarafından kayda alınan ihracattır (Tomanbay, 2001: 30).

Kredili İhracat: İhracat yönetmeliğince, iki ve daha çok taraflı kredi anlaşmaları dışında kalmak şartıyla ihracat bedelinin Türk Parası Kıymetini Koruma Mevzuatında öngörülen süreleri aşacak şekilde yurda getirilmesini sağlayan ihracattır (Atabey, 2005: 50).

Konsinye İhracat: Kesin satışı daha sonra yapılmak üzere dış alıcılara ya da komisyonculara ihracatçının yurtdışındaki şube ve temsilciliklerine mal gönderildiği ihracattır (Gürsoy, 2007: 211).

Yurtdışı Fuar ve Sergilere Katılım Yoluyla İhracat: Ülkemizi temsilen iştirak edilecek uluslar arası yurtdışı, fuar ve sergiler Dış Ticaret Müsteşarlığı tarafından tespit edilir. Bu şekilde yapılan ihracat yurtdışı fuar ve sergilere katılım yoluyla yapılan ihracattır (Bağrıaçık ve Kadron, 1996: 23).

İthal Edilmiş Malların İhracatı: İthal rejimi çerçevesinde ithal edilmiş ve vergileri ödenmiş bulunan yabancı kaynaklı yeni ya da kullanılmış malların ihracı ithal edilmiş malların ihracatı olup ayrıca özellik arz etmeyen ihracat kapsamında da yer almaktadır (Tomanbay, 2001: 33).

Serbest Bölgelere Yapılacak İhracat: Bu ihracat türü, ulusal sınırlar içerisinde olmasına rağmen, gümrük sınırları dışında olup, ihracat mevzuatı hükümlerine tabidir (Çelik vd, 2004: 14).

Transit Ticaret: Alış ve satış bedelleri arasında lehte fark esas olmak üzere, mal bedelleri için transfer yapılarak ya da yapılmadan satın alınan yabancı menşeli veya Türk menşeli olup ve yahut yurtdışına satılmış malların transit olarak veya doğrudan doğruya, ithalat ve ihracat rejimi hükümlerine tabi olmadan başka bir ülkeye satılmasıdır (Atabey, 2005: 44).

Bedelsiz İhracat: Günümüzde geçerli olan Kambiyo Mevzuatı çerçevesinde bedelinin yurda getirilmesinde herhangi bir zorunluluğun olmadığı ihracattır (Çelik vd, 2004: 16).

Ticari Kiralama Şeklinde İhracat: Malların belirli bir bedel karşılığında, belli bir süre kullanılmak üzere geçici olarak yurtdışına çıkarılmasına dayalı ihracattır (Gürsoy, 2007: 214).

Müteahhitlik Hizmetleri Şeklinde İhracat: Yurtdışındaki inşaat, tesisat işleriyle montaj, mühendislik, bakım, onarım gibi teknik hizmetleri üstlenen işletmelerin yaptığı ihracattır (Melemen, 2003: 35–36).

Bağlı Muamele Şeklinde İhracat: İkiden daha fazla taraf arasında yapılan takas işlemine dayalı ihracattır (Gürsoy, 2007: 214).

Geçici İhracat: Az veya çok işçilik görmek, ambalajlanmak veya diğer nedenlerle mamul, yarıl mamul ve hammaddelerin yurtdışına geçici olarak gönderildiği ihracattır (Atabey, 2005: 63).

İhracatta Kullanılan Belgeler

İhracatta kullanılan belgeler proforma fatura, ticari fatura, çeki listesi, menşe şahadetnamesi, dolaşım belgesi, A.TR belgesi, uluslararası hamule senedi, CMO taşıma belgesi, konşimento, tır karnesi, manifesto, gümrük beyannamesidir. Bu belgelerin çoğu

hakkında önceki konularda bilgi verildiği için sadece aşağıdaki belgelerin açıklaması yapılmıştır.

A.TR Belgesi: AB ülkelerine yapılan ihracat işleminde kullanılan bir dolaşım belgesi olup üzerinde şu bilgiler yer alır (Çelik vd., 2004: 41–42);

- İhracatçının adı, adresi ve ülkesi
- Malın gönderildiği şahsın adı, açık adresi ve ülkesi
- Taşıma belgesi ile ilgili bilgiler
- İhracatçı ve ithalatçı ülke
- Taşımayla ilgili bilgiler
- Gözlemler
- Gümrük vizesi
- İhracatçı beyanı

Uluslararası Hamule Senedi (CMR) : Karayolu taşımacılığında kullanılan bu belge bir anlamda malın çekidir. Bu belge kimdeyse ihraç edilen ülkede malı da o kişi ya da kurum çeker (Çelik vd, 2004: 43).

CMO Taşıma Belgeleri: Karayolu taşımacılığında kullanılan belgenin demiryolu taşımacılığında kullanılanıdır. Taşındığı özellikleri ve fonksiyonları itibariyle CMR' ye benzemektedir (Çelik vd, 2004: 45).

İhracatın işletmelere sağladığı faydalar ve getirdiği riskler vardır (Gürsoy, 2007: 203–204).

İhracatın sağlayacağı faydalar aşağıdaki gibi sayılabilir;

- Pazar payını genişletme fırsatı vermektedir.
- İç pazarda tam kullanılmayan kapasitenin arttırılmasını sağlamaktadır.
- İç pazara olan işletme bağımlılığını azaltır.
- İç pazardaki durgunluk dönemlerini telafi etmeye yardımcı olur.
- Dış pazara girilerek kazanılan güçle iç pazardaki rekabeti arttırmaya imkan sağlar.

- İç pazardaki test edilmiş ve denenmiş ürünlerin ihraç edilmek amacıyla dış pazar araştırma maliyetini azaltır.
- Uluslararası pazarlarda yaşanan yoğun rekabet, ihracatçı işletmeleri ürünlerini pazarın ihtiyacına göre daha modern teknolojiyle hazırlanmaya teşvik eder.
İhracatın getireceği başlıca riskler ise aşağıdaki gibi sayılabilir;
- Satışlar tahminlerin altında kalabilir.
- Sektördeki rekabet beklenenden daha fazla olabilir.
- Müşteriler ödeme yapmakta yavaş davranabilir ya da hiç ödemeyebilir.
- Hedef ülkeden ihracat gelirisinin geri çıkışı kısıtlanmış ya da yasaklanmış olabilir.
- Döviz kurlarındaki dalgalanmalar sebebiyle, işletmenin ihracat karı azalabilir hatta ortadan kalkıp zarar edilebilir.
- Ödeme yapılması veya sözleşme ile ilgili diğer anlaşmazlık hallerinde, yargı sürecini başlatmak zor olabilir.
- İhraç edilen mal yabancı pazarda kabul görmeyebilir.
- Savaş veya yabancı devlet tarafından millileştirme gibi hedef pazardaki istikrarsızlıklar halinde kayıplar olabilir.

Dış Ticarete İhracatçı ve İthalatçı İşletmeler İçin Oluşabilecek Riskler

Dış ticarete ithalatçı ve ihracatçı açısından bir takım riskler mevcuttur. Bunlar ihracatçı ve ithalatçı için ayrı ayrı olmak üzere ticari, politik ve ekonomik riskler olarak gruplanabilir (Özalp, 2004: 159–160).

İhracatçı açısından ticari riskler; ödenmeme, geç ödenme, malların kabul edilmemesi, mallarda kayıp veya hasar meydana gelmesi ve bu kısım bedelin ödenmemesi, malların geri gelmesi nedeniyle yüksek navlun bedellerinin ödenmesi, gecikmeden dolayı faiz ödenmesi, malların beklemesi veya dolaşmasından dolayı vergi ve masraf oluşturması, fazla sigorta maliyeti, mallarda kayıp veya hasar nedeniyle eksik ödeme, tahkim masrafları, fazladan tahsil masrafları gibi risklerdir.

İhracatçı açısından politik ve ekonomik riskler; döviz alım satımının yasaklanması veya bir süre için ertelenmesi, mallara el konulması sebebiyle mal

bedelinin ödenmemesi, endüstri kurumlarının kamulaştırılması sebebiyle ödemelerin gecikmesi, ödemelerin ertelenmesi için hükümetlerin aldığı kararlar, sivil savaş, malların ülkeye girişinin yasaklanması, hükümetlerce mal standardı veya markalarında yapılan değişiklikler, devalüasyon, boykot ve kur dalgalanmaları, merkez bankası müdahaleleri gibi risklerdir.

İthalatçı açısından ticari riskler; kısmi veya tam ödediği bedel karşılığı malı alamaması, malın hatalı ya da kalitesiz çıkması, malın eksik çıkması, malın geç gelmesi ve buna bağlı olarak pazarın kaybedilmesi, mahkeme masrafları ve kanuni harcamalar, belgelerdeki yanlışlıklardan dolayı gecikme olması, tahkim masrafları, ekstra finans maliyetleri gibi risklerdir.

İthalatçı açısından politik ve ekonomik riskler; ithalatçı veya ihracatçı belgesinin iptal edilmesi, mallara el konulması, ihracatçının geç yüklemesinden sonra kotaların dolması, devalüasyon, sivil hareketler, sivil savaş, boykot ve ekonomik müeyyideler, artan gümrük vergileri ve tarifeler gibi risklerdir.

İKİNCİ BÖLÜM

KRİZ KAVRAMI, 2000 SONRASI TÜRKİYE' DE YAŞANAN FİNANSAL KRİZLER

2.1. KRİZ KAVRAMI

Kriz kavramı anlatılmak istediğinde birden çok tanımla karşı karşıya kalınmaktadır. Etimolojik kökeni Yunanca ‘krisis’ kelimesine dayalı olan kriz kelimesi, sosyal bilimler alanında çoğu kez ‘birden bire meydana gelen kötüye gidiş yönündeki gelişme’, ‘büyük sıkıntı’, ‘buhran’ ve ‘bunalım’ gibi kelimelerle aynı anlamda kullanılmaktadır. Ekonomik kriz, mali kriz, finansal kriz, siyasi kriz, hükümet krizi, ahlaki kriz gibi kavramlara ise sadece günümüzde değil, bilimsel terminolojide de çok sık rastlanmaktadır (Aktan ve Şen, 2002: 1).

İşletmecilik açısından kriz ise, bir örgütün üst düzey hedeflerini tehdit eden bazen de örgütün yaşamını tehlikeye sokan, acil tepki gösterilmesini gerektiren ve işletmenin öngörme ve önleme mekanizmalarının da yetersiz kaldığı gerilime yol açan bir durumu ifade etmektedir (www.muratdolgun.com, 19.07.2010).

Kriz işletmenin sadece devam eden faaliyetlerini değil, aynı zamanda yaşamını da tehdit eder niteliktedir. Üretim kapasitesinin kullanılamaz hale getirir ve rekabet gücünü sarsar. (Koçel, 1993; 1). Yani işletmenin rutin sistemini bozan, yenilik gerektiren, bir anda ortaya çıkan, tedbir alınması gereken bir durumdur.

Kriz konusunda iki yaklaşım bulunmaktadır (Vergiliel Tüz, 1996: 3–4).

- **Sübjektif yaklaşım:** Sezgiye yöneliktir. Krizin işletme yönetiminin sezgilerine ve algılamasına bağlı olarak ortaya çıktığını savunmaktadır.
- **Objektif yaklaşım:** İşletmeyi sistem olarak görür. İşletme sisteminin alt sistemlerinden herhangi birinin bozulmasına bağlı olarak krizin ortaya çıktığını öne sürer.

2.1.1. Krizin Özellikleri

Endişe, heyecan, panik ve stres gibi kavramlarla birlikte ifade edilen kriz kavramının kendine özgü özellikleri şu şekilde ifade edilebilir (Aktan ve Şen, 2002: 2; Vergiliel Tüz, 1996: 9);

- Kriz, önceden bilinmeyen ya da tahmin edilemeyen bazı gelişmelerin; makro düzeyde devlet; mikro düzeyde ise işletmeleri ciddi anlamda etkileyecek

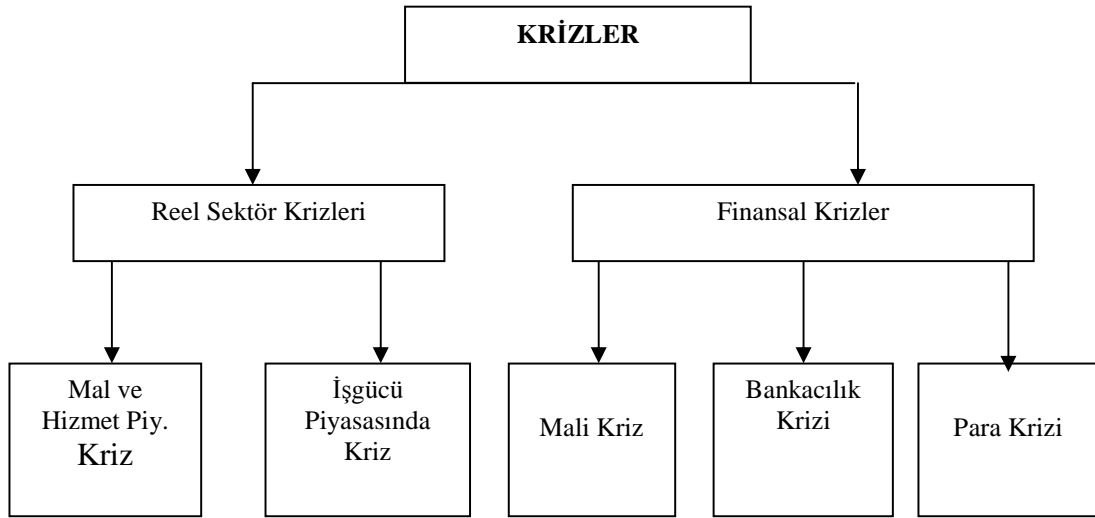
sonuçlar ortaya çıkarmasıdır. Kriz, bu açıdan beklenmedik bir biçimde ortaya çıkan ‘ciddi bir sorun’ olarak düşünülmelidir. Yani rutin gelişmeler ve sorunlar kriz değildir.

- Krizin en önemli özelliği önceden tahmin edilemeyen bir anda ortaya çıkmasıdır.
- Krizler kritik ve tehdit edici niteliktedir.
- Kriz, kişiler ve organizasyonlar için tehlike ve tehdit oluşturabildiği gibi yeni fırsatlar da yaratabilmektedir. Bu anlamda kriz, genellikle düşünüldüğü gibi tamamen ‘negatif’ özellikte bir kavram değildir.
- Krizler, kısa ya da uzun vadeli olabilir.
- Bazı krizler ortaya çıkıncaya kadar uzun bir süre geçerken, bazı krizler aniden ortaya çıkar.
- Krizin kesin çözüm formülü yoktur. Tekrar ortaya çıkabilir.
- Krizlerin bir diğer özelliği de krizlerin bir bulaşıcı hastalık gibi sirayet etkisi göstermesidir. İşletmenin herhangi bir bölümünde ortaya çıkan bir kriz diğer bölümleri de etkisi altına alabilmektedir. Ya da herhangi bir organizasyonda yaşanan kriz, bu organizasyonla ilişki içerisinde olan diğer organizasyonlara da etki edebilmektedir.

2.2. KRİZ TÜRLERİ

Krizler, örgütlerin içinde bulunduğu yaşam döngüsüne, hiyerarşik düzeye ve kriz nedenlerine bağlı olarak değişik şekillerde gruplandırılabilir, ayrıca kriz şiddetine bağlı olarak da farklılaştırılabilir (Dinçer, 1992: 321).

Krizler genel anlamda finansal krizler ve reel sektör krizleri olarak iki başlık altında incelenmiştir.

Şekil 2.1: Kriz Türleri

Kaynak: Bildirici ve Parasız, 2003: 494.

2.2.1. Reel Sektör Krizleri

Reel sektör krizleri, mal, hizmet ve işgücü piyasalarındaki “miktar”larda, yani üretimde ve/veya istihdamda ciddi daralmalar (durgunluk ve/veya işsizlik krizi) biçiminde ortaya çıkan kriz türüdür (Kibritçioğlu, 2001: 174). Bu tanıma uygun olarak reel sektör krizleri mal ve hizmet piyasalarında yaşanan krizler ve işgücü piyasalarında yaşanan krizler olmak üzere ikiye ayrılır.

2.2.1.1. Mal ve Hizmet Piyasalarında Kriz

Mal ve hizmet piyasalarında yaşanan kriz tasarruf eğilimindeki düşüş ve arz fazlalığı ile ortaya çıkmaktadır. Buna bağlı olarak da aşırı arz sonrasında talep daralması oluşmaktadır.

Mal ve hizmet piyasalarındaki kriz kendi içinde enflasyon krizi ve durgunluk krizi olarak ikiye ayrılır. Enflasyon krizi, fiyatların genel seviyenin üzerinde olması durumunda karşılaşılan kriz türüdür. Durgunluk krizi ise, fiyatlar genel seviyesindeki sürekli artışın olmasına rağmen üretim yatırımlarını teşvik edecek seviyenin altında kalmasıyla gerçekleşen kriz türüdür. Diğer bir ifadeyle durgunluk krizi yatırımların az

olması sebebiyle GSMH artış hızının düşük seviyede kalmasıdır (Kibritçioğlu, 2001: 174).

2.2.1.2. İşgücü Piyasalarında Kriz

İşgücü piyasalarındaki kriz işsizlik oranlarının aşırı yükselmesi yani istihdamın daralması şeklinde tanımlanmaktadır. Yaşanan ekonomik krizlerde işletmelerin işçi çıkarması bu daralmayı artırarak krizin daha da şiddetlenmesine neden olmaktadır. Reel sektör krizleri direkt ekonominin üretim yapan kısmı ile ilgili olduğu için, mal ve hizmet piyasalarındaki daralma ile işgücü piyasalarındaki daralma kriz dönemlerinde üretimin azalmasına neden olur. Dolaylı olarak krizin etkisi daha da artar (Kibritçioğlu, 2001: 174).

2.2.2. Finansal Krizler

Finansal kriz, genel anlamda herhangi bir mal, hizmet, üretim faktörü veya finans piyasasındaki fiyat ve/veya miktarlardaki kabul edilebilir bir değişme sınırının üzerinde gerçekleşen şiddetli dalgalanmaları ifade etmektedir (www.kutuphane.ksu.edu.tr, 16.07.2010). Bu krizler reel ekonomi üzerinde büyük yıkıcı etkiler yaratabilen ve piyasaların etkin işleyiş gücünü bozmakta olan finansal piyasalardaki çöküşlerdir. Daha açık bir ifadeyle finansal kriz banka veya banka gibi finansal kesimde bulunan işletme veya işletmelerin borç problemlerini içermektedir (www.gulsunyay.com, 20.06.2010).

Finansal krizler, finans piyasalarındaki şiddetli fiyat dalgalanmaları ya da bankacılık sisteminde geri dönmeyen kredilerin büyük ölçüde artması sebebiyle ortaya çıkan ekonomik sorunlardır (Kibritçioğlu, 2001: 174–175).

Finansal krizler, finansal piyasaların etkinliğinin azalması şeklinde de ifade edilebilir. Bu noktada finansal sistem çok önemlidir. Çünkü finansal sistemde fonların en iyi getiriye sağlayacak yatırım alanlarına aktarılması söz konusudur. Bu aktarım esnasında yaşanan sorunlar finansal krizi ortaya çıkarır.

Sermaye hareketlerinin hızla artışının, ulusal ekonomiler açısından getirdiği sorunlar genel anlamda finansal kriz olarak ele alınmaktadır (Demir, 1999: 59–60).

Finansal krizler başlamadan önce ülke ekonomilerinde birbirine benzeyen durumlar görülür. Çoğunlukla sermaye girişinde düzensiz bir artış ve kredi oluşturma mekanizmalarının büyümesiyle beraber ekonomik aktivitelerde ani bir patlamadan sonra oluşan durgunlukla finansal kriz oluşmuş sayılır (Çinko, 2008, 25.07.2010).

Finansal krizlerin iki tür göstergesi mevcuttur. Bunlar ön göstergeler ve bilgi veren temel göstergelerdir. Ön göstergeler, ülke şartlarının yatırım riskinin arttığını gösteren ve bu sebeple finansal krizin oluşacağı konusundaki beklentileri destekleyen göstergelerdir. Örneğin; gelişmekte olan ülkeler çoğunlukla sabit döviz kuru uyguladıkları için ulusal paralarının reel anlamda belirli bir seviyenin üstünde değer kazanması, finansal kriz beklentilerinde önemli bir faktördür (Əzizov, t.y., 25.07.2010). Bilgi veren temel göstergeler de ülke ekonomisi açısından ön göstergeler kadar önemlidir. Bunlara örnek olarak; döviz kurlarındaki büyük dalgalanmalar, döviz rezervlerindeki aşırı azalmalar ve gecelik faizlerde yaşanan aşırı artışlar verilebilir (Atakişi vd, 2009; 28).

Finansal krizler; mali krizler, bankacılık krizleri ve para krizi olmak üzere üç alt başlıkta incelenebilir.

2.2.2.1. Mali Kriz

İşletmeler açısından mali kriz, kredi alabilme ve kullanabilme imkânlarının büyük ölçüde kaybedilerek ödeme güçlüğüne girilmesini ifade eder (<http://muhasebe.turk.org/>, 12.07.2010).

Mali krizin birçok nedeni bulunmaktadır. Bunlar içsel ve dışsal etkenler olarak ikiye ayrılabilir. İçsel etkenler de kendi içinde kurumsal temeldeki etkenler, piyasa temelindeki etkenler ve yapısal etkenler olarak üçe ayrılır. Kurumsal temeldeki etkenler; finansal risk, operasyonel risk, işletme stratejisi riski, sermaye yeterliliği riskidir. Piyasa temelindeki etkenler; karşı taraf riski, yanlış değerlendirilmiş varlık fiyatları riskidir. Yapısal etkenler ise; ödeme sistemindeki sorunlar, yasa eksiklikleri, kural eksiklikleri, muhasebe eksiklikleri ve denetim eksiklikleridir.

Dışsal etkenler de kendi içinde makroekonomik dalgalanmalar ve ekonomiyi etkileyecek olaylar olarak ikiye ayrılır. Makroekonomik dalgalanmalar; ekonomik çevre

riski ve ekonomi politikası dengesizlikleri iken ekonomiyi etkileyecek olaylar; doğal afetler, siyasal istikrarsızlıklar ve büyük şirketlerin batmasıdır. Bu maddelere bakılarak geçmiş yıllardaki mali krizler incelendiğinde hepsinde ortak olan yönler bulunduğu görülmektedir. Bu ortak yönler yasa, kural ve denetimdeki eksikliklerdir. Yani bu maddelerdeki eksiklikler her seferinde mali krizlerin ortaya çıkmasına sebep olmuştur (Eğilmez, 2009: 94–95).

Mali krizin bir diğer nedeni de üretimin, tüketim karşısındaki düşüşü yani kârlılığın, gider karşısındaki düşüşüdür. Ayrıca mali kriz reel sektör ve finans sektörü arasındaki dengesizliklerden de kaynaklanmaktadır (www.eul.edu.tr, 30.07.2010).

Örneğin 2008 yılında başta ABD’ de başlayıp, genişleyerek tüm dünyayı saran mortgage krizi bir mali krizdir. Bu krizin ortaya çıkış sebebi; ABD finans piyasasında şahısların gelirlerine ve ödeme performanslarına bakılmaksızın verilen konut kredileridir. Bu konut kredileri değişken faiz oranlarına sahip olup, piyasalardaki değişimlerden fazlasıyla etkilenmiş ve kredi geri dönüşleri sağlanamamıştır. Böylece ipotekli olan evler bankalara geçmiş ve nakit döngüsünün azalması kaynaklı kriz ortaya çıkmıştır.

2.2.2.2. Bankacılık Krizi

Bankacılık krizi, bankaların yeterli seviyede denetlenememesi, banka bilançolarının aktif ve pasif yapılarındaki vade uyumsuzlukları, mevduat sahiplerinin mevduatlarını bir anda çekmesi, tasarruflarını yabancı paraya çevirmeleri veya yastık altında tutmaları sonucu likidite sıkışıklığının yaşanması şeklinde tanımlanabilir (Sadıklar, t.y., 12.02.2010). Bankacılık krizleri, şahıs ve işletmelerin faaliyetlerini sınırlandırmaktadır. Yine şahıs ve işletmelerin yatırımlarının ve tüketimlerinin azalmasına sebep olup bu durumu hızlandırmaktadır.

Türkiye’de bankacılığın doğuşu ve gelişimi Cumhuriyet dönemine dayanmaktadır. Doğuşu ve kökeni batı ekonomilerinin bir kurumu olan bankacılık, Osmanlı Devleti’nde gelişimi için çeşitli sebeplerle kendine uygun bir ortam bulamamıştır. Bu sebeple gerçek anlamda Türk Bankacılığı Cumhuriyet Dönemiyle birlikte başlamıştır (Aksoy, 1998: 262).

Türkiye’ de 1923 yılında banka sayısı 35 iken, 2001 yılında 61’dir. Ancak Kasım 2000 ve Şubat 2001 krizlerinin etkisiyle 2008 yılında banka sayısı 46’ ya düşmüştür. Banka sayılarının az olduğu yıllarda banka ve banka şubesi açmak için çok sıkı kurallar uygulanırken krizlerin yaşandığı yıllara doğru banka ve banka şubesi enflasyonu söz konusu olmuştur. Bankacılık krizinin sebeplerinden biri de bu kadar çok banka ve şubesinin olmasıdır (Sadıklar, t.y., 12.02.2010).

Dünyada 1980’lerin ortalarından itibaren artan bankacılık krizleri genellikle;

- Bankaları yükümlülüklerini ifa edemeyip ertelemeye zorlayan banka başarısızlıkları ve iflası durumunda,
- Müşterilerin mevduatlarının banka tarafından kendilerine geri ödenemeyeceğine ilişkin duyumları ve korkuları nedeniyle bir ya da daha çok bankadaki mevduatlarını panik haline çekmeleri durumunda,
- Hükümetlerin bunu önlemek için kurtarma ve kamulaştırma şeklinde müdahalelerde bulunduğu durumlarda,
- Büyük oranda dönmeyen kredilerin varlığı durumunda ortaya çıkmıştır (Atakişi vd, 2009: 27).

Türkiye’de 1990’lı yıllarda yaşanan bankacılık sektöründeki gelişmeler şu şekilde özetlenebilir. Ekonomideki istikrarsızlık ve yüksek enflasyon, finansal sistem üzerinde olumsuz etkiler yaratmış, bu ortamda sağlıklı kaynakların yaratılması ve etkin olarak dağıtılabilmesi mümkün olamamıştır. Tasarruf ihtiyacı artmış ve kamu kesimi açığı büyümüştür. Özel sektörün tasarruf fazlası kamu kesimi tasarruf açığını her zaman tam anlamıyla karşılayamamıştır. Bu durum bankacılık sektöründeki performansı da büyük oranda olumsuz etkilemiştir (Erk vd, 1994: 5–11).

Bankaların bilânçolarındaki aktif ve pasif yapısını etkileyen faktörler arasında; riskli kredi tahsisi, tahsis edilen kredilerin geri dönüşünün olmaması ve bunlara karşılık olarak da mevduatların bankalarda verilen kredileri karşılayamayacak şekilde az olması sayılabilir. Bu şekilde banka bilânçolarındaki aktif ve pasif dengesi bozulmaktadır. Bankacılık sisteminde yaşanan sorunların önemli bir diğer sebebi de bankanın yönetim ve denetimini doğrudan ya da dolaylı olarak tek başına veya birlikte ellerinde bulduran ortakların, bankaların emin şekilde çalışmasını tehlikeye düşürecek şekilde

banka kaynaklarını kurallara, ilke ve teamüllere aykırı olarak ve bankacılık mesleği ile bağdaşmayan bir şekilde doğrudan veya dolaylı olarak kendi lehlerine kullanıp bankayı zarara uğratmaları olmuştur (Altaş, 2006: 9). Ayrıca yaşanan bankacılık krizleri, tüm ülke ekonomisini de olumsuz etkileyeceği için sistemin istikrarlı devam etmesi gereklidir. Ayrıca bunun yanında sistemin yeniden işleyebilmesi için de belirli denetleme ve düzenlemeler gereklidir. Nitekim yüksek likidite riski, dövizde yüksek pozisyon açığı, yetersiz öz kaynaklar gibi olumsuz niteliklere sahip olan bir bankacılık sistemi bankacılık krizinin de habercisidir.

2.2.2.3. Para Krizi

Son yıllarda üzerinde en çok tartışılan kriz türlerinden biri de para krizidir. Para krizi, ulusal paraya olan güvenin kaybolmasıyla, spekülasyon maksadıyla ülkeye gelen fonların hızlı bir şekilde ülkeyi terk etmeye başlaması ve merkez bankasının bu spekülatif saldırıya karşı kuru koruyamayarak ulusal paranın değerinin düşürülmesi veya dalgalanmaya bırakılması olarak ifade edilebilir (Seyidoğlu, 1999: 583). Diğer bir açıdan ise, piyasa oyuncularının, taleplerini yerli para aktiflerinden, yabancı para aktiflerine anî bir şekilde çevirdikleri ve dolayısıyla sabit bir döviz kuru sistemi içerisinde merkez bankasına ait döviz rezervlerini hızlı bir şekilde tükettikleri durum şeklinde tanımlanabilir (Varlık, 2002: 160).

Para krizlerine yol açan spekülatif saldırılar, yurtiçindeki aktif piyasalarda bir çöküşü, kısa vadeli dış borçlardaki artışı, döviz kurundaki değerlenme ve cari açığı artışı ya da sabit kur sistemini terk etmeye yönelik bir politik tercihi takiben ortaya çıkabilmektedir (Delice, 2003: 59).

Anlaşılabileceği gibi, para krizinin iki boyutu bulunmaktadır. Bunlar, ödemeler dengesi boyutu ve döviz kuru krizi boyutudur. Ödemeler dengesi krizi, sabit kur sisteminin uygulandığı ülke ekonomilerinde, döviz kuru krizi de esnek kur sistemini uygulayan ülke ekonomilerinde ortaya çıkmaktadır. Ödemeler dengesi krizinde piyasada kurların yükseleceği düşüncesiyle ulusal paraya spekülatif saldırılar başlar. Ekonomik ve siyasi otoritelerin bu spekülatif saldırıları önlemek amacıyla faiz oranlarını arttırması ve döviz rezervlerini kullanması ödemeler dengesi krizini doğurur (Altan, 2004: 9). Bu durumda krizden kurtulabilmek için sabit kurdan çıkılıp ulusal

paranın devalüe edilmesi sağlanabilir.

Döviz kuru krizinde ise farklılık söz konusudur. Dövizde olan yoğun spekülasyon talep, döviz kurunda ani ve ciddi dalgalanmalar meydana getirmektedir. Böyle bir ortamda faiz oranlarında ve döviz rezervlerinde herhangi bir değişiklik olmaz, fakat döviz krizi aşırı kur artışıyla ortaya çıkar (Altan, 2004: 9). Döviz kurunun özünde mevcut olan bu oynaklık ve finansal piyasalardaki farklı yapılar finansal krizlerin iki ana unsurunu oluşturmaktadır (Toprak, 2001: 101). Diğer bir ifadeyle finansal krizin temelde iki unsuru döviz kurundaki sürekli değişim ve finansal piyasaların birbirinden farklı yapılarıdır.

Döviz krizinin belirleyicileri aşağıdaki gibi sıralanabilir (Atakişi vd, 2009: 26);

- Finansal alt yapının yeterli olmaması,
- Zayıf makroekonomik göstergeler ve hatalı iktisat politikaları,
- Ahlaki tehlike ve asimetrik enformasyon olgusu,
- Kredi verenlerin ve uluslararası finansal kurumların hatalı his ve öngörülerini,
- Beklenmedik olaylar ve tesadüfler.

Döviz krizleri, genellikle sabit kura dayalı dezinflasyon programlarının yani sert olmayan deflasyonist önlemlerle enflasyonun sınırlandırılmaya çalışılması sonucunda gerçekleşmektedir (<http://tr.wikipedia.org>, 15.03.2010). Döviz kuru çapasına dayanan bu sistemde, enflasyonda sağlanan olumlu gelişmeyle birlikte, yerli paranın değer kazanması nedeniyle cari işlemler dengesindeki açık artmaktadır. Bu durumda sabit döviz kurundan ayrılamayan ülkeler, finansal krizlerle daha sık karşı karşıya kalmaktadır. (Eren ve Süslü, 2001: 664). Para krizleri, piyasadaki tasarruf sahiplerinin taleplerini ulusal paradan yabancı paraya çevirmesi ile birlikte merkez bankası döviz rezervlerini tükettikleri bir durumdur. Yani para krizi döviz kurlarındaki aşırı derecedeki dalgalanma ve ulusal paranın devalüe edilmesi ile ortaya çıkmaktadır.

Bankacılık sektörü de, ahlaki tehlike sebebiyle para krizlerine yol açabilmektedir. Devletin banka yükümlülüklerine kefil olması sebebiyle, bankaların ahlaki zafiyetle kötü ödünç vermeleri mümkün olabilmektedir. Bu da sonuçta, tüm bankacılık sektörünün zarar etmesine neden olmakta ve yabancı ödünç vericiler de

fonlarını geri çekmektedir (Toprak, 2001: 104).

2.3. KRİZLERE NEDEN OLAN FAKTÖRLER

İşletmeleri ve ülkeleri krizlere götüren bir takım faktörler mevcuttur. İşletmeler için bu faktörler işletme dışından ve işletme içyapısından kaynaklı olarak iki grup altında ele alınabilir. Genel açıdan ise hem işletmeleri hem de ülkeleri ilgilendiren kriz faktörleri enflasyon, aşırı borçlanma, döviz kuru politikası ve uluslararası sermaye hareketleridir. Bu faktörler aşağıdaki gibidir (www.kobifinans.com.tr, 17.06.2010);

2.3.1. İşletme Dışından Kaynaklanan Faktörler

Krize neden olan dış çevre faktörleri, “işletmelerin dışında kalan ve kontrol edilemeyen faktörler” olarak tanımlanabilmektedir. İşletme dışındaki çevrede belirsizlik ve karmaşıklık çoğaldıkça, kriz ihtimali de artmaktadır. İşletmelerde krize yol açabilecek dış çevre faktörleri ise şunlardır;

Doğal felaketler

İşletmelerin fabrika binalarını, ofislerini, tedarikçilerini etkileyen ya da işletmelerin içinde bulunduğu çevrede meydana gelen yangın, deprem, tayfun, sel gibi tabii felaketlerdir. Doğal felaketlerden kaynaklanan krizi diğer kriz türlerinden ayıran ana sebep ise, bu gibi felaketlerin belirtilerinin hiçbir şekilde olmaması ve bu sebeple krizi önleme mekanizmalarının işe yaramamasıdır.

Genel ekonomik belirsizlik ve dalgalanmalar

Ekonomik belirsizlik ve dalgalanmalar, işletmeleri ve işletme faaliyetlerini önemli ölçüde etkilemektedir. Ekonomideki yüksek oranlı ve devamlı enflasyon, ürün ve hizmetlerde arz-talep dengesinin bozulması, ekonomik ve politik sorunlar, işsizlik, düşük verimlilik, gelir dağılımının dengesizliği, kayıt dışı ekonominin yaygınlığı, sosyal diyalog ve uzlaşma eksikliği vb. gibi sorunlar krize yol açmaktadır.

Genel ekonomik faktörlerdeki olumsuz değişmelerin işletmelerdeki olumsuz etkilerinin yanı sıra, yeni sektörlerde faaliyet gösteren işletmeler, sektör toparlanırken genellikle değişen zorluk derecelerinde sınırlamalar ve sorunlarla karşılaşılır.

Hammadde ve bileşenleri elde etme aşamasında yetersizlik, alt yapının tam anlamıyla olmaması, ürün veya teknoloji standartlarının olmaması, modası geçme olasılığının algılanması, kafası karışmış müşterilerin varlığı, değişken ürün kalitesi ve finans çevreleri açısından imaj ve güvenilirliklerinin düşük olması gibi faktörler, sektörde gelişmeyi sınırlayıcı sorunlardır (Safran, 2003).

Yasal ve politik düzenlemeler

İşletmelerin faaliyet göstermiş olduğu bölgelerde yapılacak yasal ve politik düzenlemeler, işletmelerin faaliyetlerini etkileyecektir. Buna örnek olarak da ülkelerin ekonomik politika ve kararlarında yapılan hatalar ve ani değişiklikler, işletme için büyük sorunlara neden olabilmektedir.

Sosyo-kültürel faktörler

Toplumun değer, beklenti ve yaşam tarzındaki köklü değişimler, krizlerin ortaya çıkmasına neden olabilen bir faktördür. Toplumun değer yargılarının değişmesi, müşterilerin ürüne ya da verilen hizmete ilgisinin azalmasına, sosyal karışıklıklar ve huzursuzluklara neden olduğu için, işletmelerde krize neden olabilir.

Yoğun rekabet

Bir işletmenin piyasadaki rekabet gücü, ürettiği ürün ve hizmetlerin, diğer işletmelerin ürün ve hizmetleriyle kalite, fiyat ve müşteri memnuniyeti açısından yarışabilecek düzeyde olmasıdır. Büyük ve güçlü rakiplerin, ürünlerini farklılaştırarak ve teknolojik yeniliklerin tüm avantajlarını kullanarak piyasadaki pazar payını artırma mücadelesi içinde olmaları, işletmelerin kriz ortamına girmelerine neden olabilmektedir.

Uluslararası çevre

Uluslararası pazarlarda oluşan fiyat dalgalanmaları, savaşlar, arz-talep dengesizlikleri, ülkelerdeki siyasi ve ekonomi politikaları, özellikle dış ticaret yapan işletmeleri doğrudan etkilemektedir.

Teknolojik faktörler

İşletmelerin varlıklarını sürdürebilmeleri için her gün birçok anlamda gelişen ve değişen teknolojiden faydalanmaları gerekmektedir. Bu anlamda özellikle gelişen bir teknoloji, işletmenin arz ettiği mal ve hizmetin yerine ikame edilebilecek yeni mamuller

ve faaliyet alanları ortaya çıkarmış ise işletme için kriz kaçınılmaz olabilir (Safran, 2003).

2.3.2. İşletme İçyapısından Kaynaklanan Faktörler

Dış çevre faktörleri yanında işletme içinden de krize neden olan faktörler mevcuttur. Çoğunlukla da işletmeleri krize götürenler işletme içi faktörlerdir. Krize sebep olan bu faktörler şunlardır (Seçilmiş ve Sarı, 2010);

- **Yöneticilerle ilgili sorunlar;** yeterli seviyede bilgi, beceri ve öngörüye sahip olmayan yöneticiler yanlış kararlar alarak işletmeleri krize sürükleyebilir.
- **Personel ve müşterilerden kaynaklanan sorunlar;** ürün ve yapılacak iş hakkında yeterli beceri ve bilgiye sahip olmayan çalışanlarda işletmeleri krize sürükleyebilir. Bu durumda oluşan hizmet aksaması, işin veya hizmetin istenilen kalitede üretilip sunulamaması, buna bağlı ve bundan bağımsız olarak müşterilerden kaynaklanan sorunlar işletmeleri krize sürükler.
- **Ürünün yaşam süreci;** işletmeler doğuş, büyüme, olgunluk, gerileme ve çöküş evreleri olarak beş evreden oluşmaktadır. Bu evrelerin içinde satışların ve karlılığın azaldığı gerileme ve çöküş evreleri krizlere en açık dönemi içermektedirler. Yine büyüme evresinde de kontrolsüz bir mekanizma ile evrenin devamı sırasında da işletme içinde çatışmaların olmasına sebep olmaktadır.
- **İşletme içi sorunlar;** işletmelerin işletme yapısındaki karar verme aşmasında ve bu kararlı uygulama aşamasındaki yavaş davranışlar, tekrar eden hatalar, yönetici ile çalışan arasındaki iletişim bozukluğu, yönetimin merkezde toplanma çabası, denetleme ve geri bildirim süreçlerinde de yeterli bilgi ve denetim sağlanamaması, kronik hastalıklar, işçi alım ve çıkarımının sık yapılması gibi nedenler işletme içi sorunlara girmektedir. Bu durumlar da işletmeleri krize sürüklemektedir.

2.3.3. Enflasyon

Enflasyon, fiyatlar genel seviyesinin sürekli ve hissedilir bir şekilde artışıını ifade eden bir durumdur. Diğer bir tanımı da nominal milli gelirin, bu gelirle satın alınan mal miktarına oranla artmasıdır (<http://tr.wikipedia.org/>, 15.03.2010). Enflasyonu kontrol altına almak için bir takım mekanizmalar bulunmaktadır. Bunlardan biri borçlanmadır. Borçlanma, enflasyonu baskı altına almak ve büyümeyi sağlamak açısından kısa dönemde işe yarasa da, reel üretime katkıda bulunmadığı zaman uzun dönemde ülkeyi finansal bir krize açık hale getirmektedir. Bu nedenle, enflasyonu sermaye hareketleriyle baskı altına almak yerine, ekonomik dengeleri birbiriyle uyumlu bir hale getirecek ve bu dengeleri sağlayacak tedbirleri uygulamak önem arz etmektedir (Çağlar, 2003: 151).

2.3.4. Aşırı Borçlanma

Gelişmekte olan ülkelerde uygulanmakta olan kamu harcamalarına dayalı genişleme amaçlı maliye politikaları, finansal krizin en önemli nedenlerinden biridir. Kamu kesimi borçlanmasında ortaya çıkan aşırılık, ülkelerde yatırım yapan birey ve işletmeler için geleceğe yönelik belirsizlik riskini artırmaktadır (Arıcan, 2002: 25).

2.3.5. Döviz Kuru Politikası

Finansal krizlerle döviz kurlarında ortaya çıkan istikrarsızlıklar arasında yakın bir ilişki bulunmaktadır. Döviz kurunun belli bir çapaya bağlanıp sabitlenmesi ya da reel değerinin altında baskıda tutulması, finansal sektörü krizlere karşı daha da zayıf hale getirmektedir. Bununla birlikte, krizlerden korunma mekanizmalarından olan Merkez Bankası'nın son nokta olarak borç mercii işlevini yerine getirmesi ve döviz kurunun baskı altında tutulması, bankaların açık pozisyonlarının artmasını teşvik edici bir unsur oluşturarak döviz kuru risklerini artırmaktadır (Duman, 2002: 46).

2.3.6. Uluslararası Sermaye Hareketleri

Uluslararası sermaye hareketleri bir ülkede yerleşik olan bir kişi veya kuruluşun bir başka ülkedeki yerleşik kişi veya kuruluşa fon aktarması veya ondan bir aktif satın almak üzere fon göndermesi ile ortaya çıkan bir durumdur (www.ekodialog.com, 16.06.2010).

1990'lı yıllardan bu yana uluslararası sermayenin dünya ölçeğinde serbestçe dolaşma olanağı bulması nedeniyle, dünyada finansal krizlerin arttığı görülmektedir. Bu nedenle, uluslararası sermaye hareketlerinin çoğalmasıyla finansal krizler arasında doğru orantı mevcuttur (Şimşek, 2004: 64).

2.4. 2000 SONRASI TÜRKİYE' DE YAŞANAN FİNANSAL KRİZLER

Türkiye Cumhuriyet tarihinden bu yana birçok krizle karşı karşıya kalmıştır. Bu krizlerin kimi finansal, kimi mali kimi de bankacılık krizi olarak tarihe geçmiştir. Şu anda da 2008 yılında ortaya çıkan ve etkisi azalmakla birlikte hala devam etmekte olan küresel finans krizi içerisinde yer almaktadır. Çalışma, 2000' den sonra Türkiye' de yaşanan finansal krizlerin işletmelerin, dış ticaret işlemleri üzerindeki etkilerinin incelenmesine yönelik olduğu için, öncelikle söz konusu dönemde yaşanan Kasım 2000, Şubat 2001 ve 2008 krizleri hakkında bilgi verilmiştir.

2.4.1. Kasım 2000 Krizi

Kasım 2000 kriziyle ilgili IMF'nin teşhisi şu şekildedir: "Kasım ayında Türkiye' de bankacılık sektöründe ortaya çıkan likidite sıkışması yabancı ve yerli yatırımcıların güvenini sarsmış, finansal sektörde ciddi bir likidite krizine sebep olmuştur. Söylentiye göre krizi tetikleyen; bir Türk bankasına öncelikle yabancı kredi kanallarının kapatılması ve daha sonra iki büyük Türk bankasının da devlet iç borçlanma senetleri piyasasında aktif bir rol üstlenen bu orta büyüklükteki bankaya kredi kanallarını kapatmalarıdır. Bunun sonucunda da bu banka elinde tuttuğu DİBS' lerin bir bölümünü ikinci el piyasada elden çıkarmak zorunda kalmıştır. Söz konusu işlem, faiz oranlarını yükseltince, yabancı yatırımcılar ve diğer yerli bankalar zararlarını sınırlandırmak için satışa yönelmişlerdir. Bu şekilde pozisyonlarını kapatmaya

çalışmışlardır. Yabancı yatırımcıların, yerli bankaların yabancı para cinsinde net açık pozisyonlarına ilişkin kaygıları ve pozisyonların kapatılması için yaptıkları işlemleri, çıkış eğilimini hızlandırmıştır. Merkez Bankası' nın piyasaya başlangıçta likidite vermesi kriz ortamını sakinleştirirken, çıkış eğiliminin devam etmesi döviz kuru rejiminin sürdürülebilirliğine ilişkin kuşkuları artırmıştır. Bu arada Merkez Bankası'nın likidite teminini durdurması, şiddetli bir tepkiye yol açmış ve gecelik faiz oranları %2000'ler seviyesine fırlamıştır (www.ekodialog.com, 16.06.2010).

2.4.1.1. Krizin Nedenleri

1994 krizinden sonraki yıllarda ulusal paranın değerlenmesinin devam etmesi, dış borçların artması ve reel faizlerin yükselmesi Kasım 2000 krizinin asıl habercisi olmuştur. Kasım 2000 krizi bankacılık krizi olarak da adlandırıldığı gibi, ana oluşum sebebi bankaların içine düştükleri likidite sorunlarıdır. Bankalar her yılın sonunda bilançolarındaki açık pozisyonları kapatmak için likidite arayışına girmektedir. 2000 yılı sonunda da aynı işlem gerçekleştirilmiş olup, bu arayış, sonuçta faiz oranlarının artmasına sebep olmuştur (www.kto.org.tr, 20.07.2010).

Kasım 2000 krizinin temel nedenleri arasında döviz taleplerindeki artış ve bununla birlikte oluşan Türk Lirası talebi artışı ve mali kesimdeki güven sarsıcı olaylar en önemli konular olarak görülmüştür (Kazgan, 2002: 455).

2000 yılı başında IMF tarafından desteklenen Enflasyonla Mücadele ve Ekonomik İstikrar Programı yürürlüğe konulmuş ve Kasım ayı sonuna kadar program kapsamında öngörülen para, maliye politikaları ve yapısal reformlar başarıyla sürdürülmüştür. Fakat programın önemli bir parçası olan yapısal reformlar konusunda gerek bazı kamu iktisadi teşekküllerinin özelleştirilmesi sürecindeki gecikmeler, gerekse de Türk Lirasının yabancı para karşısında reel olarak değerlenmesi sonucunda, cari işlemler açığındaki hızlı büyümenin kontrol altına alınamaması Kasım 2000 krizini ortaya çıkarmıştır (www.treasury.gov.tr, 14.05.2010).

2000 yılı istikrar programı çerçevesinde uygulanan kur çapasına paralel olarak enflasyonun düşeceği öngörülmüştür. Ancak 2000 yılı Kasım ayında Merkez Bankası ekonomi politikasıyla ilgili bir ikileme karşı karşıya kalmıştır. Bu durum, sabit kur sistemi gereği bankacılık sistemindeki likidite sıkışıklığına müdahale edilememesi veya

sabit kur sistemi yerine bankacılık sistemindeki likidite sıkışıklığının giderilmesi tercihidir. Merkez Bankası başlangıçta sabit kur sistemiyle tutarsız olacağı düşüncesiyle likidite sıkışıklığına müdahale etmese de bir süre sonra piyasaya likidite sağlamıştır. Fakat piyasadaki bu fazla likidite döviz talebine dönüşmüştür (Kansu ve Baydur, 2008).

Şubat 2001’de yayımlanan OECD’ nin Türkiye Raporuna göre Kasım 2000 krizine yol açan faktörler şu şekilde belirtilmektedir (Çarıkçı, 2001: 476):

Yılların birikimi olan Ziraat Bankası ve Halk Bankası’ nın görev zararları, 1999 yılında 19 Milyar dolar iken, 2000 yılında 21 Milyar dolara çıkmıştır.

- Kamu Kesimi Borç Stoku / GSYİH oranı % 45’den %62’ye aşırı yükselmiştir.
- Kamu bankalarının görev zararı / GSYİH oranı % 8,2’den % 11,4’e çıkmıştır.
- Kamu bankalarının açık pozisyonları (döviz gelir- gider farkı) 18 Milyar dolara ulaşmıştır.
- Bankaların döviz cinsinden açık pozisyonları 20 Milyar doları aşmıştır.
- Niyet mektubu ile taahhüt edilen özelleştirmeler zamanında gerçekleştirilemediği için 780 Milyon dolarlık Dünya Bankası kredisi askıya alınmıştır.
- 1999 yılında ortaya çıkan iki depremin maliyeti 15 Milyar dolarlık bir yük getirmiştir. Türkiye bu depremler için 3,8 Milyar dolarlık dış kredi taahhüdü almasına rağmen, sadece 47 Milyon doları bağış olarak gerçekleştirmiştir.
- 2000 yılı boyunca TL’ nin % 20 aşırı değerlenmesi, petrol fiyatlarının aşırı artışı ve Euro’ nun değer kaybı ödemeler bilançosunu olumsuz etkilemiştir.
- Ocak- Ağustos 2000 dönemi faiz oranlarının hızlı düşüşü sonucu küçük ve orta büyüklükteki bankaların hazine kâğıtlarını zararına satmaları karlılığı azaltmış, Kasım ayı başından itibaren likidite krizi ile karşılaşmıştır.

2.4.1.2. Krizin Sonuçları

2000 yılı Kasım ayından itibaren, likidite açığı olan kamu ve özel bankaların sorunları piyasada spekülasyonlar yaratmaya ve IMF programının sürdürülebilir olması da sorgulanmaya başlanmıştır. Piyasa içinde oluşan bu kriz nedeniyle 22 Kasım 2000'den itibaren döviz talebi artmış, Türk Lirası likiditesi azalmış, bankaların birbirine olan güvensizliklerinin de etkisiyle piyasalarda finansal aracılık işlevinde sorunlar ortaya çıkmış, gecelik faiz oranları üç haneli rakamlara yükselmiştir (www.bddk.org.tr, 13.05.2010).

Kasım krizinin yaşandığı 2000 yılında GSMH ve imalat sanayi üretimi %6 oranında büyüyerek, işsizlik oranında önemli bir azalmayı beraberinde getirmiştir. İşsizlik oranı 1999'da %8,3'ten 2000'de %6,9'a, eksik istihdam oranı da %9,8'den %7,4'e düşmüştür. Reel ücretlere bakıldığında ise 2000 yılında asgari ücret ve memur maaşlarında önemli gerilemeler olduğu, özel sektörün kısıtlı, kamu kesiminin ise artış gösterdiği gözlenmektedir. Gerçekte 9 Aralık istikrar programı ile ücretler geleceğe dönük endeksleme ilkesine bağlanarak ücret artışlarının engellenmesi hedeflenmişti. Fakat bu ilke memur maaşlarına ve asgari ücretlere uygulanabilmiştir. Kamu kesiminde sözleşmeler programdan önce başladığından ücretler reel olarak arttırılmıştır. Özel sektörün bir kısmında bu ilke uygulanamayınca bu bölümde kısıtlı bir ücret artışı söz konusu olmuştur (Uygur, 2001: 12).

Konuya yine bankalar açısından bakıldığında 2000 Kasım ve 2001 Şubat krizleri sonucunda bankacılık sektöründe hızlı bir çöküş ve tasfiye işlemleri gerçekleşerek bankaların %33'ünün diğer bankalarla birleşmesi ya da faaliyetlerine son vermesi gibi nedenlerle 2001 yılında 61 olan banka sayısı 2002 Aralık ayında 55'e düşmüştür (<http://iibf.kocaeli.edu.tr/>, 21.04.2010). Kasım 2000 krizi ile birlikte Türk Bankacılık sisteminin fonladığı menkul değer cüzdanı portföyü ise yaklaşık 1/3 oranında değer kaybetmiştir. Bankacılık sisteminin öz kaynakları bu kriz sonucunda ciddi bir sıkıntıya uğramıştır. (Uyar, 2003: 135–136);

18 Aralık 2000'de programın temel araçlarında değişiklik yapılmaksızın, yapısal önlemlerin bir takvime bağlanması ve değişen hedefleri içine alan ayrıntılı bir ek niyet mektubu IMF' ye verilmiştir (Seyidoğlu ve Yıldız, 2006: 253).

2.4.2. Şubat 2001 Krizi

2001 yılının Şubat ayında meydana gelen kriz Türkiye ekonomisinin dalgalanmaları arasındaki en belirgin ‘dibe vuruş’ olarak tanımlanabilmektedir. Fakat 2000 yılının Kasım ayında yaşanan ‘bankalar krizi’ olarak adlandırılan Kasım 2000 krizi ve 2001 Şubat sonrası dönemde yaşanan ekonomik dalgalanmalar bu süreç içinde değerlendirilebilir (www.ttb.org.tr, 01.09.2010). Milli Güvenlik Kurulu'nda Cumhurbaşkanı Ahmet Necdet Sezer ile Başbakan Bülent Ecevit arasında yaşanan gerginlik, Türkiye Cumhuriyet tarihinin en büyük ekonomik krizinin patlamasına yol açmıştır (www.belgenet.com, 01.09.2010).

19 Şubat 2001’de yaşanan bu siyasi tartışma ve eş zamanlı olarak 7.6 milyar \$’lık döviz talebinin karşılanamaması gibi sorunlarla ciddi bir devalüasyon yaşanmıştır. Buna bağlı olarak Türkiye ekonomisinde yaklaşık %10’luk bir küçülme meydana gelmiştir (www.ttb.org.tr, 01.09.2010).

19 Şubat 2001’de yaşanan bu gelişmelerle kriz, kamuoyuna devlet krizi olarak açıklanmıştır. Dolayısıyla Kasım krizinin yaraları sarılmamış iken mali piyasalar bir kez daha karışmıştır. TL’den kaçış ve döviz geçiş işlemlerinin büyük boyutlara ulaştığı durumda ise yine yabancı yatırımcılar piyasadan çıkarken, bankalar ve tasarruf sahipleri döviz alımına yönelmişlerdir. Faizler yine %1000’lerin üzerinde seyrederken, Merkez Bankası’nın net iç varlıklar hedefinden vazgeçmemesi 20, 21 ve 22 Şubat’ ta krizin derinleşerek sürmesine yol açmıştır (Seyidoğlu ve Yıldız, 2006: 254).

2.4.2.1. Krizin Nedenleri

Döviz krizi niteliğinde olan 21 Şubat 2001 krizine temelde cari işlemler açığında meydana gelen yüksek oranlı artışlar sebep olmuştur. 2000 -2001 yılı krizlerini hazırlayan unsurlar, aşırı değerli TL, cari işlemler açığının kritik sınırın üzerinde seyretmesi, sermayeden yoksun mali sektör, açık banka ve reel sektör ile kamu pozisyonları, kamu bankalarının görev zararları ve bütün bunların sonucu olarak da özellikle mali sektörün taşıdığı kar ve faiz riskinin artması olmuştur. (Karaçor, t.y., 25.06.2010).

2.4.2.2. Krizin Sonuçları

2000 yılında uygulanması amaçlanan Enflasyonu Düşürme Programında temel amaç; tüketici enflasyonunun 2000’de %25, 2001’de %12 ve 2002’de %7’ye düşürmektir. Ancak bu dönemlerde enflasyonun sebep olduğu bir takım olumsuzluklar olmuştur. Bunlar (Altınışık, 2007);

- Büyüme yıllarını daralma yılları takip etmiştir.
- İçinde bulunan belirsizlik ortamı yatırımları olumsuz etkileyip potansiyel büyüme oranını aşağıya çekmiştir.
- Reel faizlerin yüksekte devam etmesi, kamu toplam borçlarını yükseltip kamu gelir-gider dengesi bozmuştur.
- Üretken yatırımlardaki yetersizlik ve yüksek enflasyon, ülke içinde gelir dağılımının giderek bozulmasına sebep olmuş, düşük gelir ve marjinal işlerde çalışan kesim giderek artmıştır.

Şubat 2001 krizi ile Türk iktisat tarihinin en kapsamlı ve önemli bu istikrar programı sona ermiştir. 21 Şubat 2001’ de döviz kurlarının serbest dalgalı kura geçildiği ilan edilmiştir. Dalgalı kur sistemine geçişle döviz çapasına dayalı “Enflasyonu Düşürme Programı” sona ererken IMF programı da çökmüştür. Yılın ilk yarısında 18 bankanın Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu’ na devredilmesiyle beraber, reel kesime olumsuzluklar artarak yansımıştır (Seyidoğlu ve Yıldız, 2006: 254).

2000 Kasım krizi bankacılık sektörü için öncü kriz olup istihdam erimesi başlamıştır. 2000’de bankacılık sektöründe 170.041 kişi çalışırken, 2001 Şubat krizi ile 137.495’e düşmüştür. Bu gerileme 2004 yılına kadar devam etmiştir. Bu gerileme ayrıca özel bankaların azalmasına ve kamu bankalarında da istihdamın azalmasına neden olmuştur. TMSF’ ye devredilen bankalarla birlikte 37.889 çalışan da bankalarıyla beraber fona devredilmiştir. Bunların içinden 7.872 çalışan, satılan bankalarla beraber özel banka çalışan sayılarına eklenmiştir. 2465 çalışan, satılan şubelerle beraber özel sektöre devredilmiş ve 5935’i halen çalışmaktadır. Diğer 21.617 çalışanın işine ise son verilmiştir (<http://iibf.kocaeli.edu.tr/>, 21.04.2010).

Eğer piyasaya gerekli likidite verilmiş olsaydı bu krizin ortaya çıkması engellenebilir ya da oluşan krizin maliyeti bu kadar yüksek çıkmazdı. Ne var ki IMF,

Merkez Bankası'nın piyasaya gerekli likiditeyi vermesine engel olmuştur. Yani kriz, ister IMF'nin etkisiyle ister herhangi bir etki olmaksızın yanlış teşhis edildi ve dolayısıyla yanlış tedaviye tabi tutuldu. Sonuçta da bankaların bazıları battı. Batmayan bankalar ise büyük darbe aldı ve ekonomide çöküntü ortaya çıktı. Yanlış çözümlerin uygulanması sonucunda faizler, daha makul bir düzeyde dengelenebilecekken çok yüksek oranlara fırladı ve böylece ekonomiye büyük maliyetler yüklendi (Eğilmez, 2009: 78).

Geriye dönmeyen banka kredileri, bankaların döviz borçlarının artması banka batışlarını hızlandırmış, ayakta kalan bankalar ise ortak arayışı telaşına girmiş ve bankacılık sarsıntısı ile yaklaşık on sekiz bin kişi işsiz kalmıştır (Kazgan, 2002: 459).

2001 krizi sonrasında ülke ekonomisinde görece bir istikrarın sağlandığı ve bunun bankacılık sektörüne yansıdığı görülmektedir. 2001 yılında yaşanan ekonomik kriz sonrasında ekonomi %9,5 oranında küçülmüştür. Ancak takip eden yıllarda uygulamaya konulan IMF destekli program ile birlikte hızlı bir artışın olduğu görülmektedir. 2002 yılında %7,9, 2003 yılında %5,9, 2004 yılında %9,9 gibi rekor bir büyüme hızına ulaşılmıştır. 2004 yılında yaşanan bu büyüme rakamı incelendiğinde büyümenin, ertelenen tüketimin gerçekleşmesi ve düşük kur ile birlikte hızlı ithalat artışı sonucu gerçekleştiği görülmektedir. Bu dinamiklere bağlı büyümenin sürdürülebilirliği oldukça tartışmalıdır. Diğer taraftan hızlı ekonomik büyümeye rağmen işsizlik sorunu halen çözülememiştir. 2004 yılında işsizlik %10,3 gibi oldukça yüksek bir seviyede gerçekleşmiştir. (Seyidoğlu ve Yıldız, 2006: 257)

2001 Şubat krizinin 2000 Kasım Krizine de bağlı olarak bir takım içsel ve dışsal nedenleri mevcuttur (Yılmaz, 2006).

İçsel Nedenler;

- 2000'de uygulanan istikrar programındaki sorunlar ve programın uygulama sürecinde yapılan politik hatalarla kriz yönetiminde yapılan hatalar,
- Enflasyonun beklenenin üzerinde gerçekleşmesiyle aşırı değerli hale gelen TL,
- Aşırı değerli olan TL, beklenenden daha hızlı büyüme sebebiyle ara mal ve yatırım malı ithalatındaki artış ve petrol fiyatlarının aşırı yükselmesinden kaynaklanan cari işlemler açıklarının kritik sınırının üzerine çıkması,

- Mali sektördeki sermaye yetersizliği,
- Bankaların, reel sektörün ve kamu kesiminin açık pozisyonları,
- Kamu ve özel bankalardaki sorunların çoğalması, vade uyumsuzluğu,
- Bu faktörlerin etkisiyle mali sektörün taşıdığı kur ve faiz riskinin artması ve güven ortamının kaybolması,
- Kamu kesimindeki iç ve dış borçların GSMH' ya oranının 1998–2001 döneminde %69,1' den %125' e çıkması ve ağırlaşan kamu maliyesi sorunları,
- Makro ekonomik istikrarsızlıkların artarak devam etmesidir.

Dışsal Nedenler;

- 2000'deki dünya petrol fiyatlarının hızla artması,
- 2001'de Arjantin Krizi'nin Latin Amerika'ya yayılması ve ABD'de 11 Eylül terör eylemlerinin oluşturduğu olumsuz etki,
- 2001'de ABD' de büyük çapta yolsuzluklarla beraber büyük işletmelerin iflası ve durgunluğun yayılması,
- Petrol fiyatlarındaki aşırı yükselme eğiliminin dış ticaret hadlerinde oluşturduğu olumsuzluk,
- Devalüasyon beklentisiyle 2000'de sermaye kaçışları,
- 1997–1999 arasında Asya ve Rusya krizlerinin dünya ekonomisinde yarattığı dalgalamanın olumsuz etkilerinin sürmesi.

2.4.3. 2008 Krizi

2008 yılında konut kredilerinde ikincil piyasanın gelişmesi için oluşturulan Freddie Mac ve Fannie Mae'nin devlet kontrolüne geçmesinden sonra büyük yatırım bankası olan Lehman Brothers, ABD İflas Yasasının 11'inci maddesi gereğince iflas başvurusunda bulunmuştur. Ve ardından Merrill Lynch çok düşük bir bedelle Bank of Amerika' ya satılmış ve dev sigorta işletmesi olan AIG işlemlerini devam ettirebilmek için FED'den (ABD Merkez Bankası) önemli miktarda kredi kullanmak durumunda

kalmıştır. Böylece kriz Avrupa' yı ve gelişmekte olan tüm ülkeleri etkisi altına almıştır (Alantar, t.y., 12.05.2010). 2008 Küresel finans krizi gerçek anlamda ABD' deki düşük faizli konut kredisi sistemi yani mortgage sisteminin çıkması ve bu sistemde yaşanan sıkıntılar dolayısıyla bütün ülkelerin borsa ve reel sektörlerinde yaşanmıştır.

2.4.3.1. Krizin Nedenleri

Küresel finans krizinin nedenleri likidite bolluğu ve özensiz kredilerden, menkul kıymetleştirmeden, saydamlık esnekliğinden, derecelendirme kuruluşlarından, düzenleyici denetleyici kuruluşlardan kaynaklanmaktadır (Alantar, t.y., 12.05.2010).

Likidite Bolluğu ve Özensiz Krediler

ABD'de bankalar herhangi bir işi ya da geliri en azından her hangi bir gayrimenkul varlığı dahi olmayan kişilere bile kredi vermeye başlamışlardı. Tüketicinin alım gücünün krediler sebebiyle artmasıyla da konut fiyatları çok hızlı bir şekilde artmıştır. Bir kısım konut kredisinde de başlayan geri ödeme problemleri sonucunda banka portföylerindeki hacizli konut sayısı da artmaya başlamıştır. Burada ki en sıkıntılı nokta ise kredi geri ödemelerinin bankalar tarafından diğer mali kuruluşlara satılması ve bu evleri teminat olarak alan sermaye piyasası araçlarının yaygınlaşmaya başlamasıdır. Bu nedenle zararlar domino taşları gibi bir mali kuruluştan diğerine sirayet ederek büyümüş ve mali sistemin temel taşları niteliğindeki kuruluşların iflasına yol açmıştır.

Menkul Kıymetleştirme

Menkul kıymetleştirme; nakit akışlarının bir havuzda toplanması ve yatırımcılara satılmak üzere mali bir varlık olarak menkul kıymetler üretilmesi olarak tanımlanabilir. Menkul kıymetleştirmenin krizin sebeplerinden birisi olarak değerlendirilmesinin temel sebebi; riskin bir kurumdan diğer kuruma aktarılmasının kolaylaşmasıdır. Örneğin mortgage kredisi veren bir banka kredilerin geri ödemelerini menkul kıymetleştirerek kısmen veya tamamen bir yatırım bankasına veya bir mortgage kuruluşuna satmaktadır. Bu mekanizma kriz döneminde mali sistemi kırılğan bir hale getirmektedir. Şöyle ki banka tarafından yapılan menkul kıymetleştirme sayesinde kredi ödemelerindeki aksama hem krediyi veren banka hem de menkul kıymeti satın alan diğer finansal kuruluşlar için zarar anlamına gelmektedir.

Saydamlık Esnekliği

2008 küresel finans krizinde banka ve brokerların hangi çeşit varlıklara sahip oldukları, bu varlıkların değerinin ne olduğu hatta bunların muhatabının kimler olduğu yeterince şeffaf olarak belirlenmemiştir. Bu da saydamlık esnekliği olarak adlandırılabilir. Bu problemler, türev diye adlandırılacak kompleks ticari sözleşmelere sahip Lehman Brothers gibi işletmelerin iflasları sonucu ortaya çıkan riskin hesaplanması ve analiz edilmesini zorlaştırmıştır.

Derecelendirme Kuruluşları

Bankalarla ve diğer mali kuruluşlarla ilgili notlar veren rating kuruluşları yine bankalar ve diğer mali kuruluşlar tarafından finanse edilmektedir. Durum böyle olunca derecelendirme kuruluşlarının objektif değerlendirme yapabilme özellikleri azalmaktadır.

Düzenleyici Denetleyici Kuruluşlar

2008 Küresel Finans Krizinde düzenleyici denetleyici kuruluşların özellikle de FED' in değişen risk ortamına karşı önlem almakta geciktiği söylenebilir. FED başkanı Mayıs 2007 de yaptığı bir açıklamada konut piyasasındaki bu sıkıntıların ekonominin geri kalanına ve finansal sisteme yayılacağını beklemediklerini dile getirmiştir. Fakat bu açıklamanın tersine 2,5 yıl içinde konut piyasasında başlayan bu sorunlar tüm finansal sistemi ve reel ekonomiyi etkisi altına almıştır. Daha da kötü olan taraf başka ülkelere yayılarak kriz küresel bir boyut kazanmıştır.

TEPAV' a göre 2008 Küresel Finans Krizinin Türkiye' ye etkileri Türkiye' yi dört farklı koldan etkileyecektir. Bu kollar kredi, portföy, dış ticaret ve tüketici davranışlarıdır. Bu sebeple krizle mücadelede, proaktif tedbirlerden yani sonucu olumlu ya da olumsuz olan yeni koşullar oluşturmak için insiyatif kullanılmasıyla oluşan bir stratejinin benimsenmesinde fayda olduğunu vurgulanan raporda; krizi fırsata dönüştürmek için günümüzde tartışılmasında fayda olan bazı öneriler şu şekilde sıralanmaktadır (www.tobb.org.tr, 14.05.2010);

- Merkez Bankası rezervlerinden bir fon oluşturulması,
- İşsizlik Sigortası fonunun bir bölümünün, kitlesele seferberlik ile bilgisayar ve yabancı dil eğitiminde kullanılması,

- IMF ile ciddi ve ayrıntılı bir anlaşmanın bir an önce imzalanması,
- Körfez sermayenin çekilmesi için gereken tedbirlerin alınması,
- Ekonomi Koordinasyon Kurulu'nun (EKK) çözümün merkezinde yer alması.

Türkiye'nin küresel krize yakalanmasında Türkiye'nin, çevre-bağımlı ülkeler arasında 2008 küresel krizden en fazla etkilenme riskine sahip olan ve bunu fiilen yaşamaya başlayan ülkelerden biri olması en önemli etkidir. Türkiye'nin dış krizden etkilenme riski, son yıllarda artan ekonomik bütünleşme nedeniyle daha da artmıştır. Dünya ekonomisiyle bütünleşme ise dış ticaret ve dış yatırım yoluyla çoğalmıştır. 2000-2007 yılları arasında ihracatın milli gelire oranı %10' dan %16' ya çıkarken ithalatın payı da %20' den %25' e yükselmiştir. İhracatın ithalatı karşılama oranı da %51' den %63'e çıkmıştır. Bütünleşmenin bir diğer kolu olan dış borç stokunun, milli gelire oranı da %40'a yaklaşmaktadır (Sönmez, 2009: 73).

Tablo 2.1: 2000 – 2008 (11 Ay) Dış Ticaret, Milyon \$

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008(11ay)
İhracat(FOB)	27.77	31.33	36.05	47.25	63.16	73.47	85.53	107.2	124.2
İthalat(CIF)	54.50	41.39	51.55	69.34	97.54	116.7	139.5	170.0	190.5
Dış Ticaret Hacmi	82.27	72.73	87.61	116.5	160.7	190.2	225.1	277.3	314.7

Kaynak: Sönmez, 2009: 74

Dünya krizi karşısında Türkiye ekonomisinin hasarının büyüklüğünü belirleyecek en önemli unsur ise, en zayıf halka durumuna gelen cari işlemler açığıdır. Türkiye'nin döviz açığı 2002'de 1 milyar dolar bile değil iken, dış kaynağa dayalı olarak büyüme sonucu 2007 yılı sonunda 38 milyar dolara çıkmıştır. Küresel kriz etkilerinin Türkiye'yi vurmaya başladığı 2008 Ağustos' una gelindiğinde ise döviz açığı 49 milyar dolara yaklaşmıştır (Sönmez, 2009: 74).

Türkiye, cari açık/milli gelir oranı yüksek birkaç ülkeden biri olup 2006' da büyüme %6,1, cari açık/milli gelir oranı %4,5' a düşmesine karşın, cari açığın milli

gelire oranının %5,8' de kalması dikkat çekmiştir. Bu, daha düşük büyümeye karşın döviz ihtiyacı azalmamış anlamına geliyordu. 2008'de büyüme oranının düşmesi, cari açığın ise 50 milyar dolara yaklaşması ile cari açık/GSMH oranı dolayısıyla risklilik de artmıştır. 2009'da büyüme negatife düşüp dış açık azalsa da Türkiye'nin cari açık sorunu günümüzde de etkisinin süreceği beklenmektedir. Bunun için de sürekli IMF'den yardım talebinde bulunulmuştur (Sönmez, 2009: 74).

Tablo 2.2: Türkiye'nin Cari Açığının Milli Gelire Oranı (Yeni Seri,\$)

2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
1.9	-0.3	-2.5	-3.7	-4.6	-6.1	-5.8	-6.1

Kaynak: Sönmez, 2009: 77.

Çevre-bağımlı ülkelerin küresel krizden olumsuz etkilenme dereceleri, genellikle cari dengelerine, yani döviz açıklarının büyüklüğüne göre değişmiştir. Küresel krize cari açığı az olarak yakalanan ülkelerin, en azından IMF ile muhatap olmama, kendi iç pazarlarıyla bir süre için de olsa kendi kendilerine yetebilmeleri ile büyüme imkânları olurken, Türkiye gibi cari açığı büyük ülkeler bu imkânı bulamamışlardır. 2008 Küresel Finans Krizine yakalandığında Türkiye'nin cari açığı yüksek idi. Bu ölçüde Türkiye'nin döviz açığı ile krize yakalanması, izlemekte olduğu sağlıksız büyüme strateji ile ilgiliydi (Sönmez, 2009: 77).

Türkiye' de hızla büyüyen dış ticaret açığının, diğer döviz kazandırıcı faaliyet gelirleri ile kapatılmayan kısmı, cari açığı 2007 sonunda 38 milyar dolara, 2008 sonunda 48 milyar dolara ulaştırırken, açığın yeni milli gelir serisine göre, 2007 ve 2008' de %6' ya ulaşmaktadır. Bu, Türkiye'nin cari açık/milli gelir oranı en yüksek, en riskli ülkelerden biri olması anlamını taşımaktadır (Sönmez, 2009: 78).

2008 Küresel Finans Krizinin Türkiye' ye yansımaları 2001 ve 1994 krizlerinde olduğu üzere "bir defalık" ve "ani çöküş" biçiminde değil, "zamana yayılmış ve uzun süreli bir durgunluk" şeklinde olmuştur.

Bu süreçte, Türkiye’ de reel sektör işletmelerinde iflasların artması, işsizlik sorununun daha da kronikleşmesi ve yaşanan durgunluğa bağlı olarak ithalat hacminin daralması da ana beklentiler olmuştur (Sönmez, 2009: 99).

2008 Küresel Finans Krizi, temelde emlak fiyatlarının şişkinliği de olsa, kredinin değil ona bağlı olarak yapılan işlemlerin yarattığı bir çeşit kredi krizi olarak tanımlanmaktadır. Asıl sorunu yaratan konu, kredinin elden ele inanılmaz bir ölçekte el değiştirmesinden kaynaklanıyordu. Bu el değiştirme türev ürünler adı verilen bir finansal buluşla yapıyordu. Türev ürün, işletmelerin başka işlemlerden doğan risklerini alışverişe konu edebilmelerini sağlayan sözleşmelerdir. Bu sözleşmeler, mortgage kredisini verenin bu krediyi kullanan tarafından geri ödenmemesi riskini üçüncü kişilere, örneğin hedge fonlara devretmeye yarıyordu. Riski devreden kredi kuruluşları yeni atılımlar için çok daha büyük risklere girebiliyor ve krediler ile doğal olarak türev ürünler çığ gibi büyüyordu. Başlangıçta riski devretmeye yarayan ve bu anlamda sistemde bir sigorta işlevi gören türev ürünler giderek kendileri birer risk unsuru olmaya başlamışlardı (Eğilmez, 2009: 67- 68).

Krizin gelişme yolundaki ülkeleri de derinden etkilemesinin birçok nedeni vardır. İlk önce bu ülkelere yönelik sıcak para çekilmeye başlanmıştır. Sıcak para kaynağı olan ülkelerde sorunlar çıkınca bu sorunların gelişmekte olan ülkeleri de etkileyeceği korkusu sıcak paranın çıkmasına yol açmıştır. Gelişmiş ülkelerde büyümenin azalması, talebin de gerilemesine yol açınca gelişme yolundaki ülkelere yapılan ithalatta azalmaya başlamıştır. Bu durum gelişme yolundaki ülkelerin dış ticaret gelirlerinin düşmesine ve dolayısıyla ekonomilerinin küçülmeye başlamasına yol açmıştır. Bütün bu karşılıklı daralma eğiliminin bir sonucu olarak da bu kez petrol, metal fiyatları çok hızlı bir çöküş içine girmiştir. Bu da ayrıca deflasyonist bir etki yaratmaya başlamıştır (Eğilmez, 2009: 69).

2.4.3.2. Krizin Sonuçları

Küresel finans krizi konut fiyatlarında düşüşe, büyüme oranlarında düşüşe, işsizlik oranlarında artışa, enflasyonist bir etkiye, regülasyonlar ve müdahaleci yaklaşımlara neden olmuştur (Alantar, t.y., 12.05.2010).

Konut Fiyatlarındaki Düşüş

Konut fiyatlarındaki yükselişler küresel finansal krizin nedenlerinden birisiyken konut fiyatlarının düşmesi bu krizin sonuçları arasında yer almıştır. Konut kredilerinin bir kısmının geri dönmemesi sonucu konut piyasası daha önce bahsedildiği gibi kısır döngüye girmiş ve ABD’de 2007 yılının başından itibaren konut fiyatlarında önemli düşüşler yaşanmıştır.

Büyüme Oranlarında Düşüşler

Finansal krizin reel ekonomiye yansımalarıyla hem ABD ve Avrupa gibi gelişmiş ülkelerde hem de gelişmekte olan ülkelerde büyüme oranlarında azalışlar görülmüştür.

İşsizlik Oranlarında Artışlar

Ancak bu krizle beraber Türk mali sisteminin daha dikkatli adımlar atacağını beklenmektedir. Özellikle kredi politikasında daha seçici bir bankacılık kesimi ve büyüme konusunda daha az istekli bir mali sektörle karşı karşıya kalınabilir. Böylece, mali sektörün kendisini koruma refleksi yüksek kredi maliyetleri nedeniyle yatırımlar ve istihdam üzerinde baskı oluşturabilmektedir.

Enflasyonist Etki

2007 ve 2008 yıllarında enflasyondaki yükseliş sadece finansal krizden kaynaklanmamıştır. Bu dönem de petrol ve gıda fiyatlarındaki yükselmeler önemli miktarda enflasyonist etkiye de yol açmıştır. Özellikle enerji talebi hızla artan gelişmekte olan ülkelerde enflasyon oranları hızlı bir şekilde yükselmiştir. 2009 yılında ise petrol fiyatlarındaki düşüş ve krizin etkisinin azalacağından hareketle enflasyonist eğilimlerde düşüş beklenmektedir.

Regülasyonlar ve Müdahaleci Yaklaşımlar

Finansal krizin bir diğer sonucu da özellikle gelişmiş ekonomilerde ki regülasyon yani bir bakıma krizden fırsat yaratmak isteyenlerin taleplerinin artması olmuştur. Hedge fonlar gibi hafif şekilde regüle edilmiş riskli araçlardan geleneksel bankacılık operasyonlarına kadar tüm finans alanında yeni regülasyonlar beklenmektedir. Önümüzdeki dönemde düzenleyici denetleyici faaliyetler kapsamında, yeni yasaların çıkarılması, içerden öğrenenlerin ticareti gibi piyasanın kötüye kullanımı

faaliyetlerinin kararlılıkla soruşturulması, finansal hizmet sunucularının lisanslanması, sermaye piyasası kurumlarına yeni kayıt mükellefiyetleri getirilmesi müşterilerin ve yatırımcıların korunması için şikâyetlerin ve ihbarların titizlikle değerlendirilmesi gibi konulara da daha sık karşılaşılabileceği söylenebilir.

2.4.4. Kasım 2000, Şubat 2001 ve 2008 Krizlerinin Dış Ticaret İşlemleri Üzerine Etkileri

Türkiye'nin 2000 – 2008 yılları arasında ithalat ve ihracat rakamları aşağıdaki gibidir. Bu tablodan Türkiye'nin Kasım 2000, Şubat 2001 ve 2008 krizlerinde ithalat ve ihracatında ne gibi değişimlerin olduğu gözlenmekte ve yorumlanmaktadır.

Tablo 2.3: Türkiye'nin 2000 – 2008 Arası Dış Ticaret İstatistikleri

	İhracat		İthalat		Dış Ticaret Dengesi	Dış Ticaret Hacmi	İhracatın İthalatı Karşılama Oranı
Yıllar	Değer	Bir Önceki Yıla Göre Değişim %	Değer	Bir Önceki Yıla Göre Değişim %	Değer	Değer	Bir Önceki Yıla Göre Değişim %
2000	27.774.906	4,5	54.502.821	34	-26.727.914	82.277.727	51
2001	31.334.216	12,8	41.399.083	-24	-10.064.867	72.733.299	75,7
2002	36.059.089	15,1	51.553.797	24,5	-15.494.708	87.612.886	69,9
2003	47.252.836	31	69.339.692	34,5	-22.086.856	116.592.528	68,1
2004	63.167.153	33,7	97.539.766	40,7	-34.372.613	160.706.919	64,8
2005	73.476.408	16,3	116.774.151	19,7	-43.297.743	190.250.559	62,9
2006	85.534.676	16,4	139.576.174	19,5	-54.041.498	225.110.850	61,3
2007	107.271.750	25,4	170.062.715	21,8	-62.790.965	277.334.464	63,1
2008	132.270.196	23,1	201.963.574	18,8	-69.936.378	333.990.770	65,4
2009	102.135.007	-22,6	140.924.236	-30,2	-38.789.230	243.059.243	72,5

Kaynak: TÜİK, 05.09.2010.

2.4.4.1. İthalat İşlemleri Üzerine Etkileri

1995–2000 yılları arasında ithalat ve ihracat değerleri, genel anlamda değişim eğilimi göstermemiştir. Ancak 1995 yılından ithalat ve ihracat değerlerinin, 1994 yılında yaşanan krize rağmen, bir önceki yıla göre önemli bir artış gösterdiği görülmektedir. 1998'den itibaren ithalat fiyatlarında düşüş yaşanırken, 2000 yılında

Şubat 2001’de yaşanacak krizin öncü göstergesi olarak büyük bir oranda artış gerçekleşmiştir (Aydoğuş ve Diler, 2006). Bu artış oranı 2000 yılında 1999 yılına göre %34 oranı şeklinde görülmüştür.

Tabloya bakıldığında 2001 yılı ihracatı 2000 yılına göre %24 oranında azalış göstermiştir. Şubat 2001 Krizi sonrasında sıcak para girişleri ve ithal girdi maliyetlerinin yükselmesiyle artan enflasyon oranı TL’nin yeniden değerlendirilmesine neden olarak ithalatı avantajlı hale getirmiştir (Altay ve Çelebioğlu, t.y).

2008 krizinde de Türkiye’nin ithalatı 2007 yılına göre %18,8 oranında artış göstermiştir. Ancak 2009 yılında bu artış %30,2 oranında azalış yönünde devam etmiştir. Yani 2008 krizinin etkileri 2009 yılında büyük oranda hissedilmiştir.

2009 yılı Şubat ayında Türkiye İstatistik Kurumu ve Gümrük Müsteşarlığının birlikte oluşturduğu geçici dış ticaret verileri; 2008 yılının Şubat ayına göre ihracat %24,9 azalarak 8.317 milyon dolar, ithalat %47,6 azalarak 8.398 milyon dolar olarak gerçekleşmiştir. Yine bu dönemde dış ticaret açığı %98,4 azalarak 4.951 milyon dolardan 81 milyon dolara gerilemiştir (Alıç vd, 2009).

İşletmeler üretimleri için gerekli olan girdileri özel sektörlerde, KİT’lerden veya yurtdışından temin etmektedir. Kriz dönemlerindeki ani döviz kuru artışlarıyla nedeniyle ithalatın pahalılaşması ve girdi arzında bulunan özel sektördeki işletmelerin yaptıkları zamlar tüm KOBİ’leri zor durumda bırakmaktadır. Bu nedenlerle küçük meblağlarda mal alımı yapan ve her seferinde daha pahalıya almakla birlikte, bunu maliyetlere düzenli bir şekilde yansıtamayan KOBİ’lerin kar oranları da düşme eğilimi içine girerler (www.hydra.com.tr, 09.07.2010).

Türkiye’ de yaşanan bu krizler, KOBİ niteliğindeki işletmelerin uluslararası piyasalardaki faaliyetlerini negatif yönlü etkilemektedir. Yani işletmelerin ithalat ve ihracatlarında belirgin bir azalma söz konusu olmaktadır (www.ceis.org.tr, 10.07.2010).

2.4.4.2. İhracat İşlemleri Üzerine Etkileri

Tablodan da anlaşıldığı gibi 2000 yılında ithalat oranı 1999 yılına göre %34 oranında artış gösterirken, ihracat sadece %4,5 oranında artış göstermiştir. İhracatın ithalatı karşılama oranı da 2000 yılında %51 seviyesinde iken, 2001 yılında bu oran

ithalatın azalmasıyla birlikte %75,7'ye yükselmiştir. Diğer taraftan tabloya bakıldığında 2001 yılından sonra ihracatın ithalatı karşılama oranı yıllara göre azalmaktadır. Bu durum da dış ticaret açığının gün geçtikçe artmasına neden olmaktadır. 2009 yılında ise artışa geçilmesi de olumlu bir durumdur.

KOBİ'ler için özellikle krizlerin, başta finansal sorunlar olmak üzere, çalışanların sayısının ve üretim miktarının azalması, teknolojik gelişmelerin izlenmesi için gerekli olanakların daralması gibi pek çok olumsuz etkisinin olmasına rağmen; bu durumlar bazı işletmeler için yeni pazarlara açılma, ihracata ağırlık verme, verimsiz faaliyetlerin ve ürünlerin ortadan kaldırılması ve örgütün yeniden yapılandırılması gibi fırsatlar doğurabilmektedir (www.sosyalbil.selcuk.edu.tr, 10.07.2010).

Dış ticaret bilânçosunun çoğunlukla açık vermesinin en önemli nedeni Türkiye' nin ihracat pazar büyüme oranının giderek düşmesidir (Özbilen, 2001).

2001 Şubat Krizi ekonomiyi derinden etkilemesine rağmen TL' nin devalüasyonu ve iç talepteki azalış ihracat sektöründe düşüş yaşanmasına engel olmuştur. Böylece 2001'de 31 milyar dolar ve 2002'de 36 milyar dolar seviyelerine çıkan ihracattaki gerçek artış 2003 ve 2004'te yaşanmış ve ihracat önce 47, sonraki yılda da 63 milyar dolara yükselmiştir (Büyükdere, 2005).

2008 yılında ihracat yapan KOBİ' ler üretim baz alındığında ortalama üretimlerinin %20-25'lik bir kısmını ihraç edebilmektedir. Bu durum; toplam ülke ihracatı içindeki payına bakıldığında %10'a karşılık gelmektedir. Ülkemizdeki işletmelerin %90'ının KOBİ' lerden oluşmasına rağmen ihracatın yüzdelik payının bu kadar düşük olması Türkiye 'nin üretim dinamiklerinin ne kadar yetersiz olduğunun göstergesidir. Bu dönemdeki ihracat daralmaları sebebiyle KOBİ' lerdeki az olan ihracat rakamlarının daha da azalmasına ve birçok küçük ve orta boydaki işletmelerin kapanmasına yol açmıştır (Alıç vd, 2009).

Akmeşe ve Çetin' e göre, 2008 yılının ilk 3 aylık dönemine bakıldığında bir önceki yılın ilk 3 aylık dönemine nazaran ihracatımız %17,2 artarken ithalatımız %21,3 azalmıştır (Akmeşe ve Çetin, 2009, 10.05.2010). Bunun yanında genel anlamda işletmeler kriz dönemlerinde ihracata yönelerek fırsatları değerlendirip kar elde etmeye çalışmaktadırlar.

Merkez Bankası tarafından ihracat sektörüne daha çok kaynak aktarılabilmesi için bankalara tanınan mevcut ihracat reeskont kredisinin limiti 5 Aralık 2008'de 1 milyar dolara çıkarılmıştır. Bunun dışında, döviz likiditesinde yaşanabilecek sıkıntılarının olumsuz etkileri azaltmak amaçlı YP zorunlu karşılık oranı 2 puan azaltılarak %11'den %9'a indirilmiştir. YP' de yapılan bu indirimle, bankacılık sistemimize 12 Aralık 2008'de yaklaşık 2,5 milyar dolar ek döviz likiditesi sağlanmıştır (www.bddk.org.tr, 13.05.2010).

2.4.4.3. Ödeme İşlemleri Üzerine Etkileri

Finansal krizlerin ödemeler dengesi üzerinde yarattığı etkilerden birisi cari açıkların artmasıdır. Sermaye girişindeki artış cari açığın artmasına olanak vermektedir (Kepenek ve Yentürk, 2000: 216). Ödemeler dengesindeki açık, ekonomideki reel faiz oranlarını, reel ücret düzeyini ve döviz kurunun oluşumu ve işleyişini önemli ölçüde etkiler. (Özker, 2000: 109). Ülkemizde ödemeler dengesinin bozuk olunmasının belki de en önemli sebebi kamunun öncülüğünü yaptığı yüksek faiz politikası sebebiyle yüksek gelir grubuna önemli ölçüde kaynak transfer etmesi olabilir (Akkoyunlu, 1998: 9).

Kasım 2000 ve 2001 krizi sonrasında ortaya çıkan bir takım krize karşı koyma yöntemleri oluşmuştur. Bunlar; vadeli satışların durdurulması, üretime ara verilmesi, ödemelerin ertelenmesi, ticari kredilerin kapatılması, istihdamın azaltılmasıdır. Özellikle döviz borcu olan işletmeler Şubat 2001 krizinden çıkmak için bütün faaliyetlerini dondurmak zorunda kaldılar. Öz kaynak kullanımı düşük, yabancı kaynak kullanımı yüksek olan firmalar, aşırı yükselen kredi faiz oranları sebebiyle, daralmayla birlikte öz kaynağa dönüş yolunu seçtiler. Öz kaynak yaratamayan, kredi bulamayan, teşviklerden faydalanamayan, yüksek kredi maliyetlerini karşılayamayan ve dolayısıyla işletme sermayesi ihtiyacı hızla artan işletmeler ise büyük ölçüde faaliyetlerine son vermek zorunda kaldılar (archive.ismmmo.org.tr, 06.09.2010).

Şubat 2001 krizine sebep olan faizler, enflasyonda artış ile döviz kurlarındaki dalgalanma reel sektörü özellikle de KOBİ' leri derinden etkilemiştir. Bu olumsuz durum bir taraftan reel kesime yeni kredi imkânlarını ortadan kaldırırken, diğer bir taraftan da reel kesimin kredi ödemelerinde sıkıntılara yol açmıştır. Bu krizin etkileri şu

şekilde sıralanabilir; işyeri kapanmaları, üretim ve kapasite kullanım oranlarında düşüş, maliyetlerde artış, istihdamda gerileme ve istihdam yükümlülüklerinde artış, finansman sorunu, KOBİ yatırımlarında gerileme (www.emu.edu.tr, 06.09.2010).

Şubat 2001 krizi sonrasında bankalara bakıldığında bankalar kendine çeki düzen veren bir mali sistem oluşturmuşlardır, Kısa vadeli sendikasyon kredilerinin geri ödemeleri konusunda devletten garanti alamayan, kredilerin yenilenmeme riskini de dikkate alan bankacılık sistemi, yaşanan krizin faturasını ne yazık ki reel sektöre kesen bir konumdadır. Tabii ki yeni bankalar kanununun banka yöneticilerine getirmiş olduğu ağır sorumluluklar, kriz ortamında bankacılık sektörünün kredi imkânlarının genişletilmesi konusunda çok daha tutucu olmalarına zemin hazırlayan diğer önemli bir faktör olarak öne çıkmaktadır. Bu şekilde finans sektörü kendi içinde kısır döngü yaşamış ve krizin etkileri bir süre daha hissedilmiştir (www.koprugrubu.org, 07.09.2010).

2008 krizi dikkate alındığında küresel krizin etkileri daha da fazla hissedildikçe ve işsizlik rakamları arttıkça, geri ödemeleri güvence altına alma ihtiyacı da artmaktadır. Birçok banka ve sigorta kurumu konut kredileri yanından tüketici kredileri ve kredi kartı geri ödemelerinin güvence altına alınması için bir takım ürünler kullanmıştır. Bunun yanında artan işsizlik geri ödemelerdeki riski de yüksek bir oranda etkilemiştir (www.kobitek.com, 25.06.2010). Bunun yanında kriz dönemlerinde devletin işletmelere kaynak aktarması veya kredi borcu olan işletmelere ödeme kolaylığı sağlaması ancak işçi çıkarımının azalmasıyla söz konusu olabilir.

Kriz dönemlerinde enflasyonun yüksek ve istikrarsız olması, ahlâki problemler ve fonların yanlış kullanımı nedeniyle bir takım sorunlar yaşanmıştır. Ahlâki tehlike, kredi veren ile kredi alan arasındaki faiz çatışmalarında yaşanmaktadır. Faiz oranları ne kadar yüksek olursa olsun, ödünçlerinin batık kredi tehlikesi taşıması nedeniyle yeterli fon verilmesi söz konusu olmamıştır. Diğer bir taraftan alınan fonlar işletme sahiplerinin statü ve güçlerini artıracak verimsiz ve kâr oranı düşük alanlarda kullanılarak ekonomik savurganlık ortaya çıkmıştır. Bu sorunlar ülke genelinde ödeme güçlükleri yaratmış ve bu güçlükler değişik sektörlerde olmuştur. Firmaların bir kısmı bankalara geçerken, bir kısım sahiplerde batık kredi durumuna düşüp firmalarını iflasa

götürüp başka bir firma adı altında kurularak ahlâki tehlike göstermişlerdir (makdis.pamukkale.edu.tr, 11.07.2010).

Finans sektöründe yaşanan krizler nedeniyle, hem alıcı işletmelerin, hem de yerli ihracatçıların dış ticaret finansmanına erişimi önemli ölçüde daralmıştır. Türkiye’de ihracatın çoğunluğu mal karşılığında ödeme ve teslimat anında ödeme yöntemi ile finanse edilmekte olup bu yöntemle finanse edilen ihracatın değeri 2001 yılında 14 milyar dolar seviyesindeyken 2008 yılında 75 milyar dolar düzeyine ulaşmıştır. İhracat finansmanı için çok önemli olan bir diğer yöntem ise vesaik mukabili ödeme yöntemi olup, bu şekilde finanse edilen ihracatın değeri 2001 yılında 9 milyar dolar seviyesinden 2008 yılında 23 milyar dolar seviyesine ulaşmıştır. Akreditifli ödeme ise Türkiye’de ihracat finansmanı için yaygın olarak kullanılan bir yöntem değildir. Bu yöntem ile finanse edilen ihracatın toplam değeri 2001 yılında 6 milyar dolar seviyesinden 2008 yılında 21 milyar dolar seviyesine çıkmıştır. Yaygınlığı en az olan yöntem ise peşin ödeme yöntemi olup, kullanımı 2001 yılındaki 1,5 milyar dolar seviyesinden 2008 yılında 9 milyar dolar seviyesine çıkmıştır (<http://yeni.tepav.org.tr/>, 11.07.2010).

2.4.4.4. Tahsilât İşlemleri Üzerine Etkileri

Krizlerin yaşandığı dönemlerde KOBİ’lerin öz kaynakları giderek azalmaktadır. İşletmeler üretim faaliyetlerini sürdürürken, genellikle ihtiyaç duydukları emek dahil tüm üretim girdilerini peşin ödeme ile sağlamakta, ancak ürünlerini belirli vadelerle piyasaya sunmaktadırlar. Kriz dönemindeki ekonomik istikrarsızlık ve piyasada baş gösteren tıkanıklık, işletmelerin tahsilâtlarını aksatmakta, hatta bazen hiç tahsilât yapamama gibi bir durumla karşı karşıya bırakmaktadır. Nakit sıkıntısının baş göstermesiyle de işletmeleri maliyeti yüksek finans kaynaklarına yöneltmekte ya da çok ciddi darboğaz içerisine sokmaktadır (archive.ismmmo.org.tr, 06.09.2010).

Krizler; para, bankacılık, mali gibi finansal krizlere veya reel sektör krizlerine bağlı olarak meydana gelebileceği gibi; küreselleşmenin sonucu olarak, başka ülkelerden sıçrama yoluyla da ortaya çıkabilir. Nitekim 2008 krizi ABD’de yaşanan konut piyasasındaki krizin diğer ülke ve diğer işletme faaliyetlerini de etkilemiştir. Hangi sebepten olursa olsun, istisnaları olmakla birlikte, krizler işletmeleri genellikle

olumsuz yönde etkiler. Krizle beraber ülkedeki üretim-tüketim dengesi bozulur, girdi maliyetlerinin artmasıyla üretilen mamul fiyatları yükselmeye başlar, bazı yatırım kararları ertelenir veya tamamen vazgeçilir. İşsizlik artar ve buna bağlı olarak işletmelerin istihdam yapıları bozulur; çoğu işletme, çalışanların bir kısmını işten çıkarır veya ücretsiz izin verir. Satışlar daha çok peşin yapılmaya başlanır ve talep yetersizliğinden dolayı kapasite kullanım oranlarında düşmeler olur, satış problemleriyle birlikte örgüt içi çatışmalar da başlayabilir. Bu durumda sermaye yetersizliği ile karşı karşıya kalan işletmeler kolaylıkla öz kaynak temin edemezler; bu da kredi maliyetlerinin artmasına, borçların vadesinin kısalmasına sebep olur. Sonuç olarak, işletmelerin likidite yapılarında bozulmalar meydana gelir, alacakların vadelerinde tahsil edilme imkânı azalır, bir takım alacaklar şüpheli veya tamamen değersiz hale gelir. Yani tahsilât güçlüklerine bağlı olarak ticari alacakların artar (www.muhasabenet.net, 07.09.2010).

2008 krizinde konut sektöründeki dalgalanma, sorunların derinleşmesiyle beraber inşaatların, inşaat harcamalarının ve emlak satışlarının da hızla azalmasına sebep olmuştur. Bu sektör emek yoğun bir sektör olması sebebiyle istihdam deposu olan inşaat sektöründe işler tersine dönmüş ve işsizlik artmıştır. Ciddi inşaat maliyetleri ile bir-iki yılda üretilmiş olan konutlar satılmadığında inşaat işletmelerinin işi ve zaten kısıtlı olan finans yapıları zor duruma girmiştir. Yüksek fiyatlardan konut yatırımı yapmış olan konut sahipleri zarar etmişler, kötü yatırım yapmış, tasarruflarını kısmen kaybetmişlerdir (www.granitymm.com, 07.09.2010).

Alacak yönetimi politikasına bakılırsa bu politika vadeli mal veya hizmet satışı, satışlarını arttırmak isteyen işletmelerin başvurduğu önemli bir politikadır. İşletmeler vadeli mal veya hizmet satarak, satışlarını ve pazar paylarını arttırmaya çalışmaktadırlar. Fakat esnek bir alacak yönetimi politikası, işletmenin satışlarını ve brüt karını artırırken; alacaklara bağlanan fonların maliyeti, alacakların tahsili için çalıştırılan personelin ücretleri, kırtasiye maliyetleri, alacakların vadesinde tahsil edilememesi gibi bir takım maliyetler ve riskler de ortaya çıkarmaktadır. Bu sebeple, alacak yönetiminin özünü, alacak politikasına bağlı olarak satışların artması sonucu doğan karlılık ile alacaklara bağlı olarak ortaya çıkan maliyetler arasındaki ilişkinin belirlenip, hangi düzeyde bir alacak hacminin, işletme için daha karlı olacağını araştırılması oluşturmaktadır (www.btso.org.tr, 07.09.2010).

İşletmeler için yaşanan krizlerin şekli veya boyutu ne olursa olsun mutlaka mali yönüyle işletme üzerinde olumlu veya olumsuz etki yaratmaktadırlar. Genellikle işletmeler kriz dönemlerinde daha fazla fon kaynağına ihtiyaç duymaktadırlar. Her dönemde olduğu gibi kriz döneminde de birçok fonlama kaynağı mevcut olabilir. Ancak fon kaynağını işletme dışından sağlayan işletmeler, fon şartlarını ağırlaştırdıkları gibi, maliyetleri de artırmaktadırlar. İşletme için zaten kötü giden satışlar, tahsil edilemeyen alacaklar, sürekli değişim gösteren fiyatlar vb. olumsuz etkiler işletmenin kredi bulmasını da zorlaştırmaktadır (<http://iibf.sdu.edu.tr/>, 10.07.2010).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KÜTAHYA PORSELEN SAN. A.Ş. UYGULAMASI

3.1. İŞLETME İLE İLGİLİ GENEL BİLGİLER

Kütahya Porselen San. A.Ş. 1965 yılında Kütahya’ da kurulmuştur. 1984 yılına kadar çok ortaklı ve hakim hissesi halka ait olan işletme, 1984 yılında Güral ailesine geçmiştir. Kütahya Porselen San. A.Ş. bir anonim şirket olup %25’i halka açıktır. Kütahya Porselen San. A.Ş. bünyesinde Kütahya Seramik, Kütahya Ambalaj ve Kütahya Porselen işletmeleri ayrı ayrı faaliyet göstermektedir. İşletmede toplam 3078 kişi çalışmaktadır. Bu 3078 kişinin 28’i ithalat ve ihracat bölümünde, 50’si de muhasebe bölümlerinde faaliyet gösteren kişilerdir.

İşletme 160.000 metrekare kapalı alan içerisinde porselen, naturaceram, seramik ve ambalaj sektörlerinde toplam 6 fabrikayla faaliyet göstermektedir. Kütahya’daki ilk porselen fabrikası olan Kütahya Porselen San. A.Ş.’ nin kuruluş yıllarındaki ortakları; İş Bankası, Türkiye Sınâî Kalkınma Bankası, Sınâî Yatırım ve Kredi Bankası, Sümer Bank, Vakıflar Bankası, Türkiye Kalkınma Bankası, Esbank, Kütahya İl Özel İdaresi, Kütahya Belediyesi ve halktı. Türkiye’ de bu tip işletme anlayışının yürümemesiyle, bankaların talebi ve yönlendirmesiyle %75’i Güral ailesinin olan Kütahya Porselen San. A.Ş.’nin %25’inin hisse sahipleri Sümer Bank, Türkiye Kalkınma Bankası ve Vakıflar Bankası’nın ellerindeki hisselerin İMKB’ de satılmasıyla birlikte borsa işletmesi haline dönüşmüştür.

Çok kısa bir sürede büyüyen Kütahya Porselen San. A.Ş. porselene ilave olarak yer ve duvar seramikleri ile ambalaj sektörüne de girmiştir. Bunun yanında Kütahya Porselen San. A.Ş. Güral ailesinin başka bir işletmesi olan Güral Porselen’ in 1989’daki kuruluşunda, arsa temininden inşaatının yapılmasına montajından işletmeye alınmasına, elemanlarının yetiştirilmesinden işletme politikalarına, tasarımdan pazarlamaya kadar bütün safhalarına rehberlik etmiştir.

Kütahya Porselen San. A.Ş.’nin bugünkü başarısında, Güral ailesine geçişi önemlidir. Bunun yanında Kütahya Porselen San. A.Ş. genç ve dinamik kadrosuyla ileriye dönük faaliyetlerini yürütmektedir. Güral ailesi yeni yönetim felsefeleri ve ileriye öngören düşünce yapılarıyla üretimlerinde tasarım alt yapılarının güçlendirerek Kütahya Porselen San. A.Ş.’ yi dünyanın sayılı porselen markalarından biri haline getirmiştir. Günümüzde ise Kütahya Porselen San. A.Ş. yılda 50 milyon parçalık üretim kapasitesi ve 150’ ye yakın desen seçeneğiyle Avrupa’nın en büyük ilk üç üreticisi arasındadır.

Kütahya Porselen San. A.Ş., sadece porselen yemek takımlarıyla değil, porselen obje, sofrta tasarım aksesuarları, ev dekorasyonlarında kullanılan el dekor ürünleri, konsept ev gereçleriyle tek mekanda bir çok alternatif sunmaktadır. Türkiye çapında yer alan 42 mağazası ve korner mağaza modeliyle 6 bin noktada tüketicisiyle buluşmaktadır.

Kısa bir sürede büyüyen Kütahya Porselen San. A.Ş., ürün kalitesi ve müşteri odaklı satış anlayışıyla T.C. Sanayi ve Ticaret Bakanlığı tarafından verilen, “Tüketici Memnuniyetini İlke Edinen Firma Ödülü” ne layık görülen sektörün ilk markası olmuştur. Ayrıca dünyanın 48 ülkesinde faaliyet gösteren Superbrands Grubu tarafından hazırlanan “Türkiye’nin Süper Markaları 2005” katalogunda yer almıştır.

İhracatına 1990’lı yıllarda başlayan Kütahya Porselen San. A.Ş. bugün 52 ülkede ve 114 noktada faaliyetini sürdürürken, kalite beklentisi ve satın alma gücü yüksek Avrupa Birliği ülkeleri başta olmak üzere ABD, Kanada, Japonya, Kuzey Avrupa Ülkeleri ve Kuzey Afrika Ülkeleri’ ne ihracatını gerçekleştirmektedir. Fransa, İspanya, Hollanda, İtalya ve İngiltere’ de pazar payı olan tüm üretici ve markalarla üretim işbirliği gerçekleştirerek işletme ürünlerini, yurtdışında Carrefour, IKEA, Auchan, El Corte Ingles ve Hiper Core gibi zincir mağaza ve marketlerde satışa sunmaktadır.

Kütahya Porselen San. A.Ş.’nin vizyonu; girişimci, değişime açık, tutkulu iş ortakları ile pazar yaratan, büyüyen, ürün ve hizmetleri ile tanınan evrensel bir kuruluş olmaktır.

Kütahya Porselen San. A.Ş.’nin misyonu; müşterilerinin sağlığını koruyan, estetik ve sanatsal değeri ile yaşama sevinci veren, müşterilerinin beklenti ve gereksinimlerinin de üzerinde ürünler üretmektir.

Günümüzde Kütahya Porselen San. A.Ş. ise dünyadaki ilk 10 üreticiden, işletmesi bünyesi altındaki Kütahya Seramik ise ilk 100 üreticiden birisidir. Kütahya Ambalaj ise dünya sıralamasına giremese de, Türkiye’nin ilk 5 üreticisinden birisidir.

Sağlıklı bir yaşam sürdürülebilmesi için çevre korunmasını ilke edinen Kütahya Porselen San. A.Ş. tüm faaliyetlerini kontrol etmek ve bir sistem dahilinde çevreye katkı sağlamak amacıyla 2005’de TS-EN-ISO 14001 Çevre Yönetim Sistemi

çalışmalarına başlamış ve 2006'da da ISO 14001 Çevre Yönetim Sistemi BVQI firması tarafından belgelendirilmiştir.

Bunlara ek olarak Kütahya Porselen San. A.Ş.'nin çevre politikası şu şekildedir;

- Ürünlerin çevreye zarar vermeyecek şekilde tasarlanması ve üretilmesi,
- Tüm kaynaklarını en verimli biçimde kullanarak hurda ve atıklarının, yeniden değerlendirme yollarının araştırılması ve kirlenmenin önlenmesi,
- Çevre ve belirlenen çevre boyutları ile bağlantılı tüm mevzuat, idari düzenlemelere ve diğer şartlara uyarak çevre çalışmalarının sürekli iyileştirilmesi ve bu çalışmaların ilgili kurum ve kuruluşların incelemesine açık tutulması,
- Çevre amaç ve hedeflerinin belirlenerek, bunların uygulanması, periyodik olarak gözden geçirilmesi, belgeye bağlanması ve sürekliliğinin sağlanması,
- Çalışanlarının başta olmak üzere tüm paydaşlarımızın çevre konusunda eğitilerek bilinçlendirilmesi ve çevre politikasının duyurulması,
- Küresel kaynakların korunması ve etkin kullanımının sağlanmasıdır.

Son olarak Kütahya Porselen San. A.Ş.'nin başarıları şunlardır;

- 8. Tüketici Hakları Ödülü - Tüketici Memnuniyetini İlke edinen firma ödülü
- 10. Tüketici Hakları Ödülü - Tüketici Memnuniyetini İlke edinen firma ödülü
- TSE Kalite Ödülü (2004) - Ulusal Kalite Ödülü - Büyük Ölçekli Kuruluşlar - 2007 Başarı Ödülü
- Superbrands - Türkiye'nin Seçilmiş Markaları 2004
- TSE - Türk Standartlarına Uygunluk Belgesi - (TS 10850/29.04.2004)
- TS EN ISO 9001:2008 - Kalite Yönetim Sistemi Belgesi - ISO 14001:2004
- Çevre Sistem Belgesi

Kütahya Porselen San. A.Ş.'nin bünyesinde bulundurduğu Kütahya Seramik 1989'da kurulmuştur. Kütahya Seramik bünyesinde yer ve duvar seramikleri, sırlı

porselen seramikler, bordür ve dokarların üretimini gerçekleştirmektedir. Kütahya Seramik, TS-EN-ISO 9001:2001 dünya standartlarına uygun oluşturduğu üretim anlayışıyla sektörün önde gelen kurumları arasında yer almaktadır. Kütahya Seramik, TSE standartlarının üzerinde Ürün Kalite Planları ve Müşteri Memnuniyeti odaklı marka bilincinin pazara yansıtılmasını hedeflemektedir. Kütahya Seramik'in Türkiye genelinde bayi ağı yayılmıştır. Böylece geniş bayi ağıyla müşterilerine her noktadan kesintisiz hizmet sunabilmektedir. Ayrıca ABD, Almanya, İngiltere ve Avusturya başta olmak üzere beş kıtada 40'ı aşkın ülkeye ihracatını gerçekleştirmektedir. Üretim kapasitesi yılda 15 milyon metrekare olan Kütahya Seramik, ürünlerini 'roto color' teknolojisiyle gerçekleştirmektedir.

Ayrıca Kütahya Porselen San. A.Ş.'nin bünyesinde bulundurduğu diğer kuruluş Kütahya Ambalaj' dır. İşletme bu sektöre 1996 yılında girmiş olup Kütahya Ambalaj fabrikası Kütahya Porselen San. A.Ş.' nin bünyesinde 30.000 metrekare kapalı alanda kuruludur. Kütahya Ambalaj yılda 50.000 ton üretim kapasitesiyle mikro (E), B ve C dalga boylarında tek ve bunların kombinasyonundan oluşan çift dalga oluklu mukavva ve levha üretimini yapmaktadır. Günümüzün en son ve ileri teknolojisine sahip modern flexo ve ofset baskı makine parklarında her türlü standart ve özel kesim ambalajı üretme yeteneğine sahiptir. Flexo baskılı dış ambalaj üretim hattında yüksek kaliteli baskı, klasik ve özel kesim ile katlama yapıştırılmalı veya dikişli kutu imalatının yanında çeşitli aksesuar, köşebent ve Türkiye de tek olan seperatör kurma makinesiyle müşterilerinin her türlü ambalaj ihtiyacına hızlı ve kaliteli ürünleriyle cevap verebilmektedir.

Araştırmada Kütahya Porselen San. A.Ş işletmesi incelenmiştir. Ana faaliyet konusu seramik olan işletmede esas olarak seramik kaplama malzemeleri, seramik ve porselen sofrası ve süs eşyaları üretilmekte olup ayrıca işletmede seramik sağlık gereçleri ve teknik seramiklerde üretilmekte ve pazarlanmaktadır. Kütahya Porselen San. A.Ş. Türkiye' de bu sektörler içerisinde önde gelen bir işletme olup yurt dışına da ihracat yapmaktadır. Aynı zamanda kimyevi maddelerinin bir kısmını da yurtdışından ithal etmektedir.

Porselen sofrası ve süs eşyası üretimi pek çok ürün itibariyle emek yoğun bir sektördür. Günümüzde Avrupa'daki mevcut iş gücü ücretleri ile Avrupa' nın tanınmış

porselen fabrikaları için üretim gün geçtikçe zorlaşmaktadır. Avrupa' da her birinin 200 – 250 yıllık tarihi olan birçok tanınmış porselen fabrikası üretim tesislerini çeşitli sebeplerle kapatmak zorunda kalmışlardır.

Türkiye seramik karo sektörü özellikle 1990 yılından sonra gerçekleştirilen yeni teknolojik yatırımlarla bugün dünya seramik karo sektörü üzerinde söz sahibi olan bir sektör haline gelmiştir. Türkiye' de bu alanda faaliyet gösteren işletmeler ürünlerini 60'dan fazla ülkeye ihraç etmektedirler. Kütahya Porselen San. A.Ş.'nin seramik fabrikaları da son yıllarda yaptığı yatırımlarla dünyanın en modern fabrikalarından biri haline gelmiştir.

Dünya seramik sektöründe ise günümüzde İtalya ve İspanya en ön sırada yer almaktadır. Bu ülkeler ürün tasarımı, markalaşma ve ürün kaliteleri ile ilk sırada yer almaktadırlar. Türkiye ise teknolojik olarak çok ileri yöntemlerle üretim yapmasına rağmen markalaşma alanında bu ülkeler kadar başarılı olamadığı için ürünlerini daha düşük fiyatlarla pazara sunmaktadır. Diğer büyük seramik üreticileri Brezilya ve Çin'dir. Bu ülkelerde kalite ve tasarımdan çok yüksek hacimli üretim ve düşük fiyat politikası güdülmektedir. Yani tasarım ve teknoloji yönünden en az İspanya ve İtalya kadar iyi olmakla birlikte, marka gücünün zayıf olması ve üretim miktarının fazlalığı sebebiyle fiyat politikası yönünden İtalya ve İspanya kadar etkili değildirler.

3.2. ARAŞTIRMANIN AMACI

Araştırmanın amacı teorik ve uygulama olarak iyi yönlüdür. Araştırmanın teorik amacı; dış ticaret kavramı ve ilgili kavramları, dış ticarete ithalat ve ihracatı açıklamak, kriz ve kriz türleri ile 2000 yılından sonra Türkiye' de yaşanan krizleri nedenleri ve sonuçlarıyla birlikte açıklamaktır.

Araştırmanın uygulama amacı da; Kütahya Porselen San. A.Ş. ile görüşme yöntemi kullanılarak yapılan görüşme bulguları ve 2000 yılından sonraki bilânço ve diğer verilere bakılarak işletmenin kriz dönemlerinde ithalat, ihracat, ödeme ve tahsilâtının ne şekilde etkilendiğinin ortaya koyulmasıdır.

3.3. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ

Araştırmada elde edilen verilerin değerlendirilmesi sonucunda Kütahya Porselen San. A.Ş. ve bu işletme gibi üretim faaliyetinde bulunan işletmelerin kriz dönemlerindeki dış ticaret işlemlerinde oluşabilecek değişimlerin farkındalığına sahip olmaları ve bu dönemde en uygun tedbirlerin alınması sağlanacaktır.

3.4. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Araştırma teorik olarak iki, uygulama olarak bir bölümden olmak üzere toplam üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde dış ticaret, çeşitleri, ödeme şekilleri, kambiyo, gümrük, ithalat ve ihracat işlemleri anlatılmıştır. İkinci bölümde kriz, türleri, krizlere neden olan faktörler ile 2000 yılından sonra Türkiye’ de yaşanan krizler, nedenleri, sonuçları, ithalat ve ihracata olan etkileri üzerinde durulmuştur. Üçüncü bölümde de, Kütahya Porselen San. A.Ş. tanıtılıp, ithalat, ihracat ve muhasebe birimlerinin yetkilileriyle yapılan görüşme sonuçlarıyla, 2000 sonrası alınan bilânço ve gelir tabloları incelenerek yorumlanmıştır.

Araştırmada bilgi toplama yöntemi olarak görüşme yöntemi kullanılmıştır. Görüşme; araştırılan konuyla ilgili yetkilerle yapılan karşılıklı konuşma yoluyla bilgi toplama tekniğidir. Yani görüşme en az iki kişi arasında sözlü olarak yapılan bir iletişim sürecidir (Arseven, 2001: 132). Görüşme çoğunlukla daha önceden hazırlanmış görüşme soruları çerçevesinde yapılır. Görüşmeci soruları görüşülen kişiye sorulur ve alınan cevaplar görüşmeci tarafından kaydedilir (Arseven, 2001: 132–133).

Görüşme yöntemi uygulanırken uyulması gereken bir takım kurallar vardır. Bunlar (Aziz, 2003: 86–87);

- Görüşmeci, araştırılan konu hakkında bilgi sahibi olmalıdır.
- Görüşmecinin karşısındaki kişiye güven vermesi gerekir. Ancak güven eksikliği söz konusu olduğunda alınan cevaplar tam ve doğru olmayacaktır.
- Sorular açık, basit ve anlaşılabilir olmasının yanında ve birbiriyle bağlantılı sıralar şeklinde olmalıdır.

- Sorular görüşülen kişiyi etki altında bırakacak veya güdüleyici türde hazırlanmamalıdır.
- Görüşme esnasında görüşmeci, yanıtları ve yorumları dikkatle izlemeli gerekirse ara soru çıkarabilmelidir.
- Sorular bittiğinde varsa görüşülen kişinin düşüncelerini aktarması beklenir.
- Görüşme daha önceden izinli olarak ve konu hakkında bilgi verilerek yapılmalıdır.

Görüşme yöntemi, görüşmeye katılanların sayısına göre bireysel ve grupça görüşme olarak ikiye ayrılır. Görüşülmek istenilen kişiye göre liderle yapılan görüşme, uzman kişiyle yapılan görüşme ve halk ile yapılan görüşme olarak üçe ayrılır (Baloğlu, 1997: 71–72). En son olarak da görüşme yöntemi nicel ve nitel görüşme yöntemi olarak ikiye ayrılmaktadır. Nicel görüşme; söz konusu durumu en iyi şekilde yansıtacak bilgilere ulaşmak ve hangi görüşlere ne kadar kişinin katıldığını belirlemek amacıyla yapılan görüşmedir. Görüşülen kişilerin çok olması öngörülür. Alınan cevaplar frekans dağılımı ve yüzde oranları şeklinde tasnif edilip değerlendirilir. Nitel görüşme; görüşülen kişiden konu hakkında derinlemesine bilgi edinmek amaçlıdır. Diğer bir adı da derinlemesine mülakat yöntemidir. Burada konu hakkında yakın veya direkt bilgisi bulunan kişilerle görüşme yapılır. Burada sorular önceden hazırlanmaz, konuşma başladığında soru soruyu getirir (Cebeci, 1997: 102–103). Araştırmamızda işletmenin ithalat, ihracat ve muhasebe birimlerinin yetkilileriyle görüşerek nitel, soruların önceden hazırlanmasıyla da nicel görüşme yöntemi kullanılmıştır.

Diğer bir taraftan görüşme yönteminin bir takım avantaj ve dezavantajları mevcuttur (Arıkan, 1995: 84).

Avantajları;

- Her konuda istenilen kadar ayrıntıya gidilebilir.
- Görüşmeciye geniş bir inisiyatif sağlanmıştır.
- Anlaşılmayan sorularda açıklama yapılabilir.
- Karşılıklı olarak görüşüldüğü için görüşmede cevap vermeme oranı oldukça düşüktür.

- Diğer anket yöntemlerine göre daha doğru veri elde edilebilir.

Dezavantajları;

- Soru sayısı ve görüşme süresi istenilen kadar uzun tutulamaz.
- Maliyeti yüksek olup deneyimli anketörlere ihtiyaç vardır.
- Randevu almak zor olup çoğu zaman asıl kişiler yerine ikinci veya üçüncü derecedeki sorumlularla görüşülür.
- Cevap veren kişi mülakatın amacı dışına saptırabilir.

Görüşme formu yaklaşık 33 sorudan oluşturulmuştur. Bu soruların 10 tanesi Mustafa Yıldırım'ın "İhracat yapan işletmelerde kur riski yönetimi ve Denizli bölgesinde değişik ölçekli firmalarda uygulama" başlıklı doktora tezinden, 2 tanesi Metin Coşkun'nun "Ekonomik kriz dönemlerinde işletmelerde finansal yönetim (Eskişehir'de faaliyet gösteren dokuma, giyim eşyası ve deri sektörüne ait işletmelerde anket uygulaması)" başlıklı yüksek lisans tezinden, 3 tanesi Ahmet Köroğlu' nun "Turizmde kriz yönetimi (otel işletmelerinde ve seyahat acentelerinde bir uygulama)" başlıklı doktora tezinden, 5 tanesi de Melek Vergiliel Tüz' ün "Kriz Döneminde İşletme Yönetimi Kriz Öncesi Kriz Anında Kriz Sonrası Otomotiv Yan Sanayinde Bir Uygulama" adlı kitabından toplanarak derlenmiştir. Geriye kalan sorular tarafımda hazırlanmıştır.

3.5. UYGULAMAYA İLİŞKİN BULGULAR VE YORUMLAR

İşletme 2000 – 2008 yılları arasında yaşanan krizlerle karşı karşıya kalmıştır. İşletmeye göre 2000 – 2008 yılları arasında gerçek anlamda iki büyük kriz yaşanmıştır. Bunlardan ilki 2000 – 2001 yılları arasındaki Uzak Doğu ve Asya kökenli global kriz, diğeri ise 2008'de yaşanan ve olumsuz etkileri azalmakla birlikte hala devam eden küresel ekonomik krizdir.

Bu krizlerde çok değişik faktörler etkili olmuştur. Bunlar arasında ülkenin mal dengesinin bozulması, finans sisteminde özellikle 1994 – 2001 krizlerinde sağlam bir yapının ve denetimin bulunmayışı, döviz kurlarında serbest piyasa ekonomisinin

kurallarına göre değil uygulanan ekonomik sisteme göre bir politika izlenmesi gibi çeşitli etkenler sayılabilir.

Türkiye 2000 – 2001 krizlerini çok ağır bir şekilde atlatmış ve bunun sonucu olarak birçok banka ve finans kuruluşu kamunun sırtına büyük yükler bırakarak iflas etmiştir. Bu olumsuzluk bir olumlu tedbiri de beraberinde getirmiş ve Türk Bankacılık Sistemi yeniden yapılandırılmıştır. Böylece 2008’de başlayan küresel ekonomik kriz çok daha büyük bir kriz olmasına rağmen Türk bankacılık sektörü bu krizi hasar almadan atlattır. Son ekonomik krizden en çok etkilenen kesim KOBİ’ler olmuştur.

3.5.1. İthalat ve İhracat Faaliyetleri

Krizlere küresel açıdan bakıldığında en çok işletmelerin ihraç satışlarını etkilemektedir. Kriz dönemlerinde pazar daralmakta, rekabet artmaktadır. Yine kriz dönemlerinde satışların etkilenmesi bir süre sonra üretim dâhil tüm faaliyetlerin etkilenmesine de sebep olmaktadır. Ancak kriz dönemlerinde işletmenin ithalat ve ihracat işlemlerini gerçek anlamda çok fazla etkilenmemiştir. Çünkü işletmenin ana prensibi ithalatın peşin ödeme ile gerçekleştirilmesidir. Kriz dönemlerinde kimi zaman kısa vadeli de olsa taksitli ödeme seçenekleri de kullanılmış olmasına rağmen işletme ithalat işlemlerini peşin olarak gerçekleştirmektedir. İşletme daha çok ambalaj imalatı bölümünde vadeli ödeme ile ithalat işlemini gerçekleştirmektedir. İşletmenin ithalat ve ihracatının kriz dönemlerinde çok fazla etkilenmemesinin bir diğer sebebi de ithalatının ihracat bedelleriyle karşılanıyor olmasıdır. Bu sebeple işletmeye göre 2008 krizinden çok fazla etkilenilmemiştir.

İşletmenin ihracat stratejisi; başta Avrupa olmak üzere Orta Doğu ve Kuzey Amerika pazarlarında işletmeyi kalitesi ve tasarımlarıyla tanınan ve ön plana çıkan bir marka olarak tanıtmak için bir takım çalışmalar yapmak, pazar genişletmek, yurt dışında ürünlerle ilgili fuarlara katılmak gibi faaliyetler sayılabilir.

İşletmenin ithalat stratejisi; en kaliteli olan hammaddeyi en uygun fiyatlı ülkelerden temin etmek sayılabilir.

İşletmeye göre kriz dönemlerinde ki kur düşüşlerinde kurun düşük olmasına bağlı olarak ithalat yapmak daha avantajlı hale gelmektedir. İşletme ihracatını yaklaşık 25 yıldır, ithalatını da yaklaşık 18 yıldır yapmaktadır. İşletmenin ihracat pazarı ağırlıklı olarak AB ülkeleri ve Orta Doğu ülkeleri sayılmaktadır. Fakat başta Kanada olmak üzere Kuzey Amerika ülkelerine ihracatı da artmaktadır. İşletmeye göre porselen üretiminde tüm dünyada tanınmış porselen markalarının kullandığı hammaddeleri Kütahya Porselen San. A.Ş.'de kullanmaktadır. Örneğin porselen hammaddeleri İngiltere ve İspanya' dan, dekorlamada kullanılan boyalar ise Almaya' dan ithal edilmektedir. İşletme fiyat açısından çok avantajlı olmasına rağmen gıda ile temas eden ürünler ürettiği için işletme hiçbir zaman insan sağlığına zararlı maddeler içeren Uzak Doğu menşeli ucuz boya kullanımını tercih etmemiştir. Bu sebeple üretilen tüm ürünler AB'nin, USA'nın öngördüğü testlerin tamamını karşılayabilmektedir.

İşletme ithalat alanında hammadde alımlarını yılın her döneminde yapabildiği gibi yılda iki defa büyük çaplı alımlar da yapmaktadır. İthal edilen ürünler ek katkı maddeleri, hammaddeler ve kimyevi maddelerdir. İşletme hammadde alımlarını çoğunlukla Portekiz ve İngiltere, ek katkı madde alımlarını da Almanya'dan yapmaktadır.

Yaşanan krizlerin işletmenin ihracat yaptığı ülkeler itibariyle ihracatta yaratabileceği temel risk ihraç pazarındaki talebin daralması ve fiyat düşmesidir. Ayrıca işletmenin bu dönemde ithalat işlemlerindeki en büyük riski hammadde alınan üreticinin mali sıkıntısı nedeniyle üretimini sürdüremeyecek duruma gelmesidir. İşletme bu açıdan bu durumlara karşı birden fazla firmayla çalışarak riski dağıtma yoluna gitmektedir.

İşletmenin 2001 – 2008 yılları Arasındaki İthalat ve İhracat Payları

%25'i halka açık olan işletmenin İMKB kayıtlarına göre ithalat ve ihracat ile ilgili verileri aşağıdaki gibidir.

Tablo 3.1: İşletmenin 2001 – 2008 yılları Arasındaki İthalat ve İhracat Payları

Yıllar	Kayıtlı Sermaye	Çıkarılmış Sermaye	KKO %			İthalat Maliyetler içindeki payı	İhracat Satışlar içindeki payı	Personel Sayısı
			Porselen	Ambalaj	Seramik			
2008	2.600.000.TL	28.512.000.TL	73	35	54	15	33	1390
2007	2.600.000.TL	2.592.000.TL	82	50	68	17	23	716
2006	2.600.000.TL	2.592.000.TL	62	72	76	23	16	767
2005	2.600.000.TL	2.592.000.TL	69	64	87	24	18.46	767
2004	2.600.000.TL	2.592.000.TL	82	73	77	23	27.88	791
2003	2.600.000.TL	2.592.000.TL	98	70	58.5	17	23.59	760
2002	2.600.000.TL	2.592.000.TL	89	63	54	25	21.41	821
2001	-	-	111	55.4	28	8	26.50	-

Kaynak: İMKB

İşletmenin İMKB'den elde edilen verileri 2001 yılına kadar olduğundan tabloda bu şekilde oluşturulmuş olup ilgili yorumlar bu tabloya bağlı olarak yapılmıştır. İşletmenin kapasite kullanım oranlarına 2001 yılından 2008 yılına kadar İMKB'den ulaşılabilmektedir. Porselen, ambalaj ve seramik olarak verilen kapasite kullanım oranlarını yıl yıl incelenecek olursa ortalama 2008 yılı %54, 2007 yılı %67, 2006 yılı %70, 2005 yılı %73, 2004 yılı %77, 2003 yılı %75,5, 2002 yılı %69, 2001 yılı %48'dir. Buradan anlaşılan 2001 ve 2008 yıllarında yaşanan kriz dönemlerinde işletmenin üretiminde bir düşüş görülmüştür. En yüksek kapasite kullanım oranı olan yıl ise 2004'tür. 2004 yılından sonra işletme üretiminde tekrar düşüşe geçmiştir. Ancak bu düşüş her yıl 3-4 puan şeklinde farklılık gösterirken 2008 yılında 2007 yılına göre %19 oranında bir düşüş göstermiştir. Buradan anlaşılan kriz dönemlerinden işletme önemli derecede etkilemiştir.

Aynı şekilde işletmenin ithalat ve ihracat rakamlarına da İMKB'den ulaşılabilmektedir. Tablodaki yüzdeler oranlarıyla işletmenin ithalatının maliyetler içindeki payına bakıldığında; 2002 yılında 2001 yılına göre %212,5 artış, 2003 yılında 2002 yılına göre %32 azalış, 2004 yılında 2003 yılına göre %35 artış, 2005 yılında 2004 yılına göre %4 artış, 2006 yılında 2005 yılına göre %4 azalış, 2007 yılında 2006 yılına göre %26 azalış en son olarak da 2008 yılında 2007 yılına göre %11 azalış göstermiştir.

Bu verilere bakıldığında işletmenin 2000 ve 2001 yılında yaşanan krizlerin etkisini 2002 yılında diğer tüm yıllara göre en iyi şekilde atlattığı %212,5'lik ithalat

artış oranıyla ortaya çıkmaktadır. Diğer açıdan da 2001 yılına kadar işletme ithal ürünlere yönelmiştir. Ancak tablodan da anlaşılacağı gibi 2002 ve 2007 yıllarında artış ve azalış görülmekle birlikte 2007 ve 2008 yıllarındaki azalışlar işletmenin krizden etkilendiğini gösterir. Çünkü ithal ürünler dış ticaret kapsamında olup yaşanan küresel krizler ülkelerdeki tüm KOBİ'leri etkileyebilmektedir.

Diğer bir taraftan işletmenin ihracatının satışları içindeki yüzdelik payına bakıldığında; 2002 yılında 2001 yılına göre %19 azalış, 2003 yılında 2002 yılına göre %10 artış, 2004 yılında 2003 yılına göre %18 artış, 2005 yılında 2004 yılına göre %33 azalış, 2006 yılında 2005 yılına göre %13 azalış, 2007 yılında 2006 yılına göre %43 artış ve son olarak da 2008 yılında 2007 yılına göre tekrar %43'lük bir artış gözlenmiştir. Bu verilere bakıldığında 2002 yılında 2001 yılına göre azalış göstermesi işletmenin o dönemdeki krizden etkilendiğini gösterir. Ancak bir farklılık mevcuttur ki o da 2007 ve 2008 yıllarında neredeyse %50'lik artış göstermesi 2008 krizinde işletmenin çok fazla etkilenmediğini gösterir. Bunun sebebi 2008 krizinin çoğunlukla mortgage krizi şeklinde seyretmesi olabilir.

Tablodan en son olarak işletmenin 2002 ve 2008 yılları arasındaki personel sayılarından kriz dönemlerinde işletmenin nasıl bir personel politikasına gittiği gözlemlenebilir. İşletme 2007 yılına kadar birbirine yakın personel sayılarına sahip iken 2003 yılında 2002 yılında göre %7'lik bir azalış göstermiştir. 2001 krizinin etkilerinin sarıldığı bu dönemde işletmenin personel azaltımına gitmesi işletmenin kendi içyapısında farklılıkların olduğunu ortaya koymaktadır. Diğer taraftan 2008 krizinden çok fazla etkilenmediği görülen işletmemiz 2008 yılından 2007 yılına göre %94 oranında personel alımıyla yeni yatırımlara gittiğinin ve bu sebeple iş gücüne ihtiyacı olduğunu kanıtlamaktadır.

İşletme yaşanan kriz dönemlerini atlatabilmek için bir takım tedbirler almıştır. Satın alma bütçeleri gözden geçirilerek üretimi aksatmayacak şekilde azami şekilde tasarrufa gidilmiştir. Yeni pazarlar aranarak, özellikle yurt dışındaki pazar payının artırılmasına gidilmiş ve tasarıma daha çok önem verilmiştir. Yine zaman zaman krizi fırsata çevirecek adımlar atılmış ve çok ucuz yatırım maliyetiyle kapasite artırımı yapılmıştır. 2008 yılında ithalat alanında hammadde ve malzeme alımlarında yerli pazar alternatiflerine de yönelmişlerdir. Daha önce tercih edilmeyen ancak bilgilerine sahip

olunan işletmelere tekrar hammadde için başvuruda bulunmuşlardır. Ayrıca işletmenin kriz dönemlerinde kullandığı bir yönetim planı vardır. Bu plan işletme içinden işletme yetkilileri tarafından hazırlanmaktadır. Kriz dönemlerinde kullanılan yönetim planının amacı ise; değişen şartlara ayak uydurma aşamasında işletmeye yön gösteren bir planının olmasıdır.

3.5.2. Ödeme ve Tahsilât Faaliyetleri

İşletmenin ithalat işlemlerinin ihracat bedelleri ile karşılandığından kriz dönemlerinde işletmeye herhangi bir sorunla karşı karşıya kalmamaktadır. İşletme normal dönemde ithalatını peşin olarak gerçekleştirmekte olup kriz dönemlerinde kimi zaman taksitli ödeme de yapmıştır. İşletme ihracat işlemlerinde de peşin çalışmakla birlikte kriz dönemlerinde müşterilerini mağdur bırakmamak için yeniden taksitlendirme yoluna giderek de tahsilât sağlamıştır. 2007 ile 2010 yılları arasında döviz kurunda büyük farklılıkların olmaması sebebiyle işletmenin ithalat ve ihracat işlemlerinde herhangi bir değişim söz konusu olmamıştır.

Yine kriz dönemlerinde ithalat işlemi bünyesinde sadece yurtdışından değil yurtiçinden de hammadde alımı söz konusu olmaktadır. Yurtiçinde işletmeye hammadde satan firma da ithalatçı firma olduğundan hammadde yine döviz üzerinden satın alınmaktadır. Bu durumda da faturalar döviz üzerinden kesilip, dövizin o andaki kuru üzerinden değerlendirilir. Yani her ne kadar yurtiçinden hammadde alınmış gibi gözükse de işletmeden çıkan yine döviz cinsinden nakit olmaktadır.

Ayrıca yurtdışı taksitli alımlarında KKDF mevcut olduğundan her ne kadar 3 – 4 aylık bir mal alınmış dahi olsa, bu sürenin teşvik belgesi kapsamında olmadığından mecburen işletmeler KKDF ödemek zorunda kalmaktadırlar. Bu sebeple de işletme KKDF ödememek için ithalat işlemlerini peşin olarak yapmaktadır.

İthalat işlemlerinin döviz ile yapıldığı göz önüne alındığında döviz kurlarındaki dalgalanmalarda işletmeyi etkilemektedir. İşletmeye göre döviz kurlarındaki beklenmeyen dalgalanmalar uzun vadeli veya yüksek hacimli işlemlerle ilgili fiyat görüşmelerinde sonucunu kestirilemeyen bir parametre olarak karşıya çıkmaktadır. Bu da fiyatlara bir kur riski payı eklenmesine sebep olmaktadır. Arzu edilen en az bir yıl süreyle döviz kurları açısından işletmenin önünü görebilmesidir. Ancak bu pek mümkün

olmamaktadır. İşletme yatırımlarının çoğunu kendi öz kaynaklarından yaptığı ve döviz bazlı kredi kullanımını tercih etmediği için dövizde beklenmeyen dalgalanmalara karşı korunmuş olmaktadır. İşletme uzun vadeli satışlarında da kriz dönemlerinde, müşterileriyle yaptığı anlaşmalar sonucu fiyatlarını periyodik olarak gözden geçirmektedir.

İşletmede döviz kuru hareketlerini de muhasebe finansman bölümündeki muhasebe finansman müdürü yakından takip etmektedir. Bu izleme işlemi işletmede her an online olarak yapılmaktadır. Eğer kurlarda herhangi bir artış görülürse işletme çalıştığı bankaların Hazine birimlerini arayarak onlardan artışın sebebi ve beklentileri hakkında bilgi almaktadır. İşletme döviz kuru hareketlerini Reuters, çoğunlukla da Garanti Bankası A.Ş. online siteleri ve Merkez Bankası döviz satış kurlarından takip etmektedir. Bunların dışında bankalardan her gün belirli aralıklarla işletmeye veya ilgili yöneticilere döviz kurları mail ile gönderilmektedir.

İşletme döviz kuru hareketlerinin tahmininde satış yapılan ülkelerin kurlarından, partilerden, IMF'nin ve Dünya Bankası'nın orta ve uzun vadeli tahminlerinden yararlanmaktadır. Yine bankaların Hazine birimleriyle yapılan görüşmeler dikkate alınır. Ayrıca kriz dönemlerinde işletme ani döviz kuru dalgalanmalarında geçmiş aylar ya da yıllar bazında eğilimi, parametreleri inceler ve bu verilere bakarak geleceğe dönük tahminlerde bulunarak kriz dönemlerinde ithalat ve ihracat işlemlerinde ani hatalar yapmaktan kaçınır.

Ayrıca döviz kurlarındaki artışlar maliyeti ağırlıklı olarak TL' ye endeksli işletmeler için kısa dönemli bir fırsat olarak görülse de genelde küresel ekonomi içinde döviz kurlarında beklenmeyen dalgalanmaların orta ve uzun vadede tüm işletmeleri olumsuz etkilediği söylenebilir. Bu sebeple işletmenin tercihi herkesin döviz kurları yönünden önünü görebildiği en az bir yıllık satış bağlantıları veya en az beş yıllık yatırım finansman bağlantıları yapabildiği bir istikrar ortamının sağlanmasıdır.

İşletme 2000 – 2008 yılları arasında yaşanan kriz dönemlerinde üretim hedeflerine ulaşmıştır. Ancak yine de ithalat sonucu elde edilen girdiler açısından birtakım etkiler yaratmıştır. Yani kriz dönemlerinde nihai mamule olan talebin azalması o mamulün üretimi için kullanılan hammaddelere olan talebin de azalmasına sebep olmuştur. Bir sonuç olarak da talep azalınca fiyatta düşmektedir. Bu açıdan işletme kriz

dönemlerinde hammadde ithalatlarında doğal olarak daha cazip fiyatlarla alım yapabirmiştir.

Yine 2000 – 2008 yılları arasında yaşanan kriz dönemlerinde işletme yeni pazar arayışına girmiş ve özellikle ürün çeşitlendirmesine gitmiştir. Ürün çeşitlendirmesi olarak da yeni form, yeni dekor kullanılarak ürünün pazara farklı bir bakış açısıyla sunulması gerçekleştirilmiştir.

Müşteriler açısından bakıldığında da işletmeye göre halen içinde bulunulan 2008 krizinde bazı müşterilerin ödeme zorluğuna girmesi sebebiyle taksitlendirmeye gidilerek müşteri kaybı önlenmiştir. Bu yaklaşımla işletmeye göre tahsil edilemeyen alacağı bulunmamaktadır.

3.5.3. İşletme Mali Tablolarından Elde Edilen Bulgular

İşletme mali tabloları bilânço ve gelir tablosudur. Araştırmada işletmenin 2000 – 2008 yılları arasındaki bilânço ve gelir tabloları analiz edilmiş ve yorumlanmıştır.

3.5.3.1. Bilânço Üzerindeki Etkileri

İşletme bilânçoları incelendiğinde ana kalemler olarak varlıklar kaynaklar kalemleri olarak ayrı iki grupta yorumlama yapılmıştır.

3.5.3.1.1. Varlıklar Üzerindeki Etkileri

Varlıklar kalemi de kendi içinde dönen ve duran varlıklar olarak iki ayrı grupta incelenmiş ve yorumlanmıştır.

3.5.3.1.1.1. Dönen Varlıklar Üzerine Etkileri

İşletmenin bilânçoları incelendiğinde aktifinde bulunan dönen varlıklarının krizle ilgili bilgi verebilen hazır değerleri, menkul kıymetleri, ticari alacakları ve stokları incelenmiş ve yorumlanmıştır.

Hazır Değerler Üzerine Etkisi

İşletmenin 2000 – 2008 yılları arasındaki bilanço kalemlerinden hazır değerleri incelendiğinde 2001 krizinin etkisi 2002’de %18’lik düşüşle görülmektedir. Ayrıca yine 2008 krizine haberci niteliğinde olan 2007 yılında işletmenin hazır değerlerinde %42’lik bir düşüş söz konusu olmuştur. İşletmenin bu dönem aralığında incelenen her yıla ait bilançoya göre verileri aşağıdaki gibidir.

- İşletmenin 1999 yılındaki hazır değerlerine göre 2000 yılındaki %269’luk bir artış yaşanmıştır. Hazır değerler grubu içerisinde bu artışı tetikleyen gibi hazır değerlerinden görünen banka mevduatlarıdır. Yine kasa ve diğer hazır değerler kalemleri de %286 artış göstermektedir. Bu da işletme ödeme sıkıntısı yaşamaz diye yorumlanabilir. Naktin getirilerinden de ayrıca faydalanılmalıdır.
- İşletmenin 2001 yılında da hazır değerleri artış eğilimindedir. Yine geçmiş yılda olduğu gibi artışı getiren banka mevduatlarındaki artıştır. Rakamsal olarak artış yaklaşık %327 kadardır.
- İşletmenin geçmiş iki yılın tam tersine hazır değerlerinde fark edilir bir düşüş söz konusudur. Bu hesap grubundaki %18’lik düşüşü gerçekleştiren banka mevduatlarındaki %27’lik azalış gibi gözükmemektedir.
- İşletmenin 2003 ve 2004 yıllarında sırasıyla 2002 ve 2003 yılındaki hazır değerlerine göre dikkate alınacak bir değişim görülmemektedir. 2003 yılında %4’lük artış ve 2004 yılında binde 2’lik azalış söz konusudur. Ayrıca 2004 yılında kasadaki %62’lik azalmayla işletmenin likidite sıkıntısı yaşadığı söylenebilir. İşletme net çalışma sermayesini dikkate almış olmalıdır.
- İşletmenin 2003 yılında 2002 yılına nazaran hazır değerlerindeki artış bankadaki mevduattan ve diğer hazır değerler kalemlerinden kaynaklanmaktadır. İşletme bu yılda likidite sıkıntısını bir şekilde aşmıştır denebilir.
- İşletmenin 2005 yılında 2004 yılına oranla cari yılda hazır değerlerinde yaklaşık %79 oranında artış söz konusudur. Likidite problemi olmamakla beraber nakdin atıl olarak tutulmaması hususunda politika geliştirmelidir.
- İşletmenin 2006 yılında hazır değerlerindeki artış 2005 yılına oranla %48 nispetinde artış göstermiştir. Geçmiş yıla oranla işletme daha likit durumdadır.

- İşletme 2007 yılında geçmiş yıla oranla %42'lik bir kesin düşüşle hazır değerlerini azaltmıştır. Mali tablo dipnotlarına bakıldığında işletme kasasında %200'lük bir azalmayla elindeki nakdi değerlendirmiş, atıl kalmasını önlemiş, bankalarında %97'lik düşüşle bankadaki mevduatını yatırıma yansıtmiş olabilir.
- İşletmenin 2008 hazır değerlerinde geçmiş yıla oranla %51 değerinde artış kaydedilmektedir. İşletmenin bu noktada nakit sıkıntısı çekmiyor gibi görünmesine rağmen bir başka yaklaşımla nakit ve benzeri değerlerini atıl tuttuğu da söylenebilir.

İşletmenin bilânçolarından elde edilen bilgilere göre hazır değerlerinde artış ve azalışlar, krizin sonrası ve habercisi olan yılları bize net bir şekilde göstermektedir. Yine işletmenin 2000 -2008 yılları arasında nakit sıkıntısı yaşadığı gibi nakit sıkıntısını aştığı dönemlerde mevcuttur. Bu yıllar arasında işletmenin hazır değerlerinin içinde en çok bankalar kalemindeki farklılık dikkati çekmekte olup işletmenin kimi dönem banka kredilerine yöneldiği söylenebilir.

Menkul Kıymetler Üzerine Etkisi

İşletmenin bilânçolarından 2000 – 2008 yılları arasında sadece 2000 ve 2001 yıllarında menkul kıymet kalemlerinin varlığı tespit edilebilir. 2001'deki bakiye 2002'de sıfırlanmış olup daha sonraki yıllarda menkul kıymetlere bakiye ayrılmamıştır. İşletme yaklaşık %77 nispetindeki artışla kamunun çıkarmış olduğu tahvil – hisse senetlerine yatırım yapmıştır. Naktin bir kısmı burada değerlendirilmiş olabilir.

Ticari Alacaklar Üzerine Etkisi

İşletmenin 2000 – 2008 yılları arasındaki bilânçolarındaki ticari alacaklar kalemi incelendiğinde 2001'deki %22'lik artış 2001 krizinin etkisini gösterir. Ayrıca 2007'deki %6'lık azalış 2008 krizinin habercisidir. İşletmenin bu dönem aralığında her yıla ait bilânçooya göre veriler aşağıdaki gibidir.

- İşletme 2000 yılında kısa vadeli ticari alacaklarında %184 artış göstermiştir. Senetli ve ya senetsiz satış politikası izlenmektedir. Risklerini iyi hesapladıysa kendisi için vadeli satışları kara dönüştürebilmiştir.
- İşletmenin 2001 yılında kısa vadeli alacak politikasında değişimler gözlemlenmektedir. Alıcılar kaleminde %52'lik artış kaydedilirken, işletmenin

senetli alacaklarında %79'luk azalma kaydedilmektedir. İşletmeyi likit hale getiren alacak senetlerinin tahsili olabilir.

- İşletme 2002 yılında kısa vadeli alacaklarında üretim faaliyetiyle alakalı senetsiz alacaklarında %46 artış yaşanırken senetli alacaklarında artış %243 düzeyindedir. İşletmenin vadeli satış politikası güdüyor olmasının yanında, ekonomik ortamdaki nakit sıkıntısı da bu satış politikasına yönlendirmiş olabilir.
- İşletme 2003 yılında vadeli olarak planlamıştır denilebilir. Kısa vadeli ticari alacaklar grubu %60 oranında artış kaydetmiştir. Artışın başlıca nedeni alacak senetleri grubu oluşturmasına rağmen senetsiz alacakları da %51'lik artış göstermiştir.
- İşletmenin 2004 yılında kısa vadeli ticari alacaklarındaki alıcılar kaleminde yani senetsiz alacaklarında %23'lük bir azalış söz konusudur. Diğer taraftan ticari alacak senetleri de aynı oranda artış kaydetmiştir. Başka bir bakış açısıyla senetsiz alacaklar senetli alacaklara dönüştürülmüş olabilir denilebilir. Kasadaki negatif yöndeki hareketlilik bu bakış açısını destekler cinstendir.
- İşletmenin 2005 yılında ticari alacakları %41 oranında artış göstermiştir. 2005 yılı bağımsız denetim raporunda yapılan açıklama aynen alınırsa "Ticari alacakların önemli bir kısmı bayidendir. İşletme, bayileri üzerinde etkili bir kontrol sistemi kurmuş olup bu işlemlerden doğan kredi riski yönetimce takip edilmektedir. Ve her bir borçlu için bu riskler sınırlandırılmıştır. Bayilerden yeterli teminat alınması kredi riskinin yönetiminde kullanılan diğer bir yöntemdir." denilmektedir. Uzun vadeli ticari alacakların %568 oranında artış kaydetmesi kredi riski yönetiminde var olan güvencedir denilebilir. İşletme iştiraklerinden ve bağlı ortaklıklarından olan alacaklarını tahsil ederek likidini bunlardan sağlamış olabilir.
- İşletmenin 2006 yılında ticari alacaklarındaki artış %14 olup, gözlenen bu artış işletmenin üretiminin ve satışlarının devamlılığının göstergesi olabilir. Ayrıca işletmenin ilişkili taraflarından olan alacakları %12 oranında azalarak piyasada olan iştirak ve bağlı ortaklık alacaklarını azaltmış ve bu da likiditesine müspet yönde etki etmiştir.

- İşletmenin 2007 yılı ticari alacakları 2006 yılına göre hemen hemen aynı rakamlar arasında seyretmektedir. Değişim yüzdesi %6'dır. İşletmenin alacak devir hızı düşük olabileceği gibi, vadeli satışlarında devam ettiği de söylenebilir. Mali tablo dipnotlarına dikkat edildiğinde işletmenin senetli ticari alacakları azalma gösterirken, açık hesap ticari alacakları artış göstermiştir. Buna paralel olarak şüpheli ticari alacakları da artış kaydetmektedir. İşletme alacak ve satış politikasını tekrar gözden geçirmelidir. İşletmenin diğer alacaklarında %36'nın üstünde azalış kaydedilmiştir. İşletme ortaklarından, iştiraklerinden, bağlı ortaklıklarından ve diğer alacaklarından olan alacaklarını eski yıla oranla tahsil edebilmiştir.
- İşletmenin 2008 yılındaki ticari alacakları karşılaştırılan yıllar bazında çok fazla değişkenlik göstermemektedir. Ticari alacaklar işletmenin vadeli satışlarından kaynaklanan alacakları eksilmemekle birlikte artış da kaydetmemektedir ki, ticari alacakların tahsil hızıyla ilgili ve de tahsilât politikasıyla alakalı tekrar gözden geçirme yapılmalıdır. İşletmenin diğer alacaklarında %363'lük bir artış görülmektedir. İşletme ortaklarından, iştiraklerinden, bağlı ortaklıklarından ve diğer alacaklarından olan alacaklarını tahsil edememiştir. Bu da ekonomik ortamdaki nakit sıkıntısından kaynaklanıyor olabilir.

İşletmenin bilânçolarından elde edilen bu bilgilere göre ticari alacaklar grubu 2004 yılı hariç her yılda artış göstermiştir. Bu da işletmenin üretimin ve devamlılığının krizlerden etkilenmeyerek devam ettiğini gösterir. 2004 yılındaki azalışın sebebi ise senetsiz alacakların senetli alacaklara dönüştürülmüş olması olabilir. Ticari alacaklardaki artış şeklindeki değişim işletmenin bir önceki yılda kredili satış yapmaz iken daha sonraki yıllarda daha çok kredili satışlara ağırlık verdiğini gösterir.

Stoklar Üzerine Etkisi

İşletmenin 2000 – 2008 yılları arasındaki bilânçolarındaki stoklar kalemi incelendiğinde bu dönem aralığında 2004 yılı hariç her yıl stok artışı gözlemlenmektedir. En yüksek oran %52 olup 2002' deki bu stok artışı 2001 krizinin etkisinden kaynaklı bir artış olabilir. Ancak son yıllarda birbirine yakın bir artış söz konusu iken 2008 yılında %12'lik artış işletmenin 2008 krizinden de etkilendiğini

ortaya koymaktadır. İşletmenin bu dönem aralığında incelenen her yıla ait bilânçosuna göre veriler aşağıdaki gibidir.

- İşletmenin 2000 yılındaki vadeli satış politikası sonrasında stokları da %34'lük artış göstermiştir.
- İşletme 2001 yılında siparişleriyle doğru orantılı olarak stoklarında %31'lik artış kaydetmiştir.
- İşletmenin 2002 yılında stoklarındaki artışı %52 seviyesindedir.
- İşletme 2003 yılındaki %13 oranında artarken, artışın sebebi ilk madde ve malzeme stokları oluşturmaktadır. İşletme yüklü alım yaparak fiyat avantajından yararlanmış olabilir. Aynı zamanda verilen sipariş avanslarındaki %87'lik artış bu yorumu destekler yöndedir.
- İşletme 2004 yılı stokları grubunda %22'lik azalmaya gitmiştir. En büyük azalma mamul bazındaki stoklardadır. İşletme üretim politikasını revize etmiş gibi görünmektedir. İşletme yatırımlarına devam eden yıllar bazında sürdürmektedir. Yatırım politikasını devam ettiren işletme yatırımları için vermiş olduğu sipariş avanslarındaki azalmayla önceki ödeme yaptığı yatırımlarını sahiplenmiştir denilebilecektir.
- İşletme satışlarındaki hareketlilikle 2005 yılı stok değerlerini %28'e çıkarmıştır. İşletmenin satış problemi yoktur denilebilir.
- İşletme 2006 yılında elindeki nakdi üretimine yönlendirmiş olabilir. Stokların %24 oranındaki vadeli satışlarındaki hareketliliği de yansıtır olabilecektir.
- İşletme 2006 yılına oranla 2007 yılında stoklarını artırmıştır. Vadeli satışlarının satış bağlantılarını artırmış olabileceği gibi bu durumda stoğa çalışmasına sebep olmuş olabilecektir. Stokların satışlar ve yapılan satış bağlantılarıyla orantılı olarak istikrara oturtulması gerekmektedir. Stok devir hızı kontrollü olarak gözlemlenmektedir. Aksi halde stoklar menfi yönde maliyete sebep olabilecektir.
- İşletme 2008 yılında stoklarını %12 artırarak stoklarına fiktif bir maliyet yüklemektedir. Kredili satışlarını artıran işletmenin, vadeli siparişlerinin devam

edeceği stoklara olan yatırımından da gözlemlenebilmektedir. Diğer bir bakış açısıyla işletmenin üretimi devam etmektedir ancak istediği vadelerde satış yapamadığı için stoğa çalışmaktadır diye de değerlendirilebilir.

İşletmenin bilânçolarından elde edilen bu bilgilere göre işletmenin stokları 2004 yılı hariç her yılda artış göstermiştir. İşletmede stok değerinin düşük çıkması stok tedarikinin güçleştiği piyasa koşullarında, üretim ve satışlardaki yavaşlamanın neden olabileceği anlamına gelebilir.

3.5.3.1.1.2. Duran Varlıklar Üzerine Etkileri

İşletmenin bilânçoları incelendiğinde duran varlıklarının içinde krizle ilgili verebilen maddi duran ve maddi olmayan duran varlıkları incelenmiş ve yorumlanmıştır.

Maddi Duran Varlıklar Üzerine Etkisi

İşletmenin 2000-2008 yılları arasındaki bilânçoları incelendiğinde 2005 yılına kadar hızlı bir şekilde yatırım amaçlı maddi duran varlıklarının arttığı gözlemlenmektedir. 2005 yılından sonra bu kalemden görülen azalışlara göre gerekli yatırımın yapıldığı kanısına varılabilir. Çünkü söz konusu azalışlar %8 olan en fazla oranla 2008 yılında görülmekte, diğer yıllarda %2 ile %6 arasında değişmektedir. Bu noktada işletmenin 2000 – 2001 yıllarındaki krizlerden çok fazla etkilenmeyip yatırımlarına devam ettiği, 2005 yılından sonra söz konusu yatırımların tamamlanması gibi sebeplerin ortaya çıktığı söylenebilir. Her yıla ait bilânçolar incelendiğinde elde edilen veriler aşağıdaki gibidir.

- İşletme 2000 yılında yatırım politikasını genişletme trendindedir. Maddi duran varlıklarındaki %30'luk artış kaydeden işletme; tesis, makine ve cihaz yatırımlarında %44'lük artış göstermiştir. Ayrıca binalar kaleminde de %61 artış göstermesi işletmenin 2000 yılında bina, makine ve teçhizatlarında yatırım yaptığını gösterir.
- İşletme 2001 yılında da maddi duran varlıklarında artış devam etmektedir. Yatırımlarına devam eden işletme bina yatırımlarında %53, tesis, makine ve

cihaz yatırımlarında da %31'lik bir artış kaydetmiştir. Ayrıca bu yılda taşıt yatırımlarında da artış görülmektedir.

- İşletme 2002 yılında elindeki hazır değerlerini maddi duran varlıklarına yatırmış gibi gözlemlenmektedir. Maddi duran varlıklar grubundaki artış %65 düzeyindedir. Kriz ortamında yatırımından yana bir tavır sergilenmektedir.
- İşletme 2003 yılında da maddi duran varlık kalemlerinden binalar, taşıtlar ve demirbaşlarında yenilemeye giderek yatırımlarını arttırmaya devam etmektedir. Ancak söz konusu artış bu yılda binde 1'dir. Buradan anlaşılan işletmenin söz konusu yatırımlarını tamamlamak üzere olduğudur.
- İşletme 2004 yılında en son olarak yatırımlarını yapmış ve %20'lik artış göstermiştir. İşletmenin maddi duran varlıklar kalemi bundan sonraki yıllarda %2 ile %8 arasındaki farklılıklar göstererek azalışa geçmiştir.
- İşletmenin ayrıca 2008 yılında maddi duran varlıklarında kaydedilen azalış, faydalı ömrünü tamamlayan bir varlığın tükenmesinden kaynaklanabilir. İşletme yatırımlarını yenilememiş mevcut yatırımına yoluna devam etmiştir.

İşletmenin bilançolarından elde edilen bilgilere göre maddi duran varlıklar hemen her yıl artış eğilimi göstermiştir. Bunun sebebi işletmenin yatırımlara yöneldiğidir. Ancak 2008'de azalışa geçmiştir. Bunun sebebi de söz konusu yatırımların tamamlanmış olabileceği gibi, kriz dolayısıyla yatırımların durdurulduğu anlamına da gelebilir.

Maddi Olmayan Varlıklar Üzerine Etkisi

Maddi olmayan duran varlıklar özel maliyet giderlerini içermektedir. Maddi olmayan duran varlıklar maliyetten itfa ve tükenme paylarının düşülmesiyle ifade edilir. İtfa ve tükenme payları beş yılı aşmayan bir sürede normal amortisman yöntemiyle hesaplanır. Buradan işletmenin 2002, 2003, 2006 ve 2008 yıllarında artış, 2000, 2001, 2004, 2005 ve 2007 yıllarında azalış gösterdiği anlaşılmaktadır. 2000 ve 2001 yıllarındaki kriz dönemlerinde %15 ve %27 azalış gösteren kalem 2008 yılında %4'lük bir artış göstermektedir. İşletmenin 2006 yılındaki maddi olmayan duran varlıkları %200 düzeyinde artmıştır. Dipnotlara bakıldığında da özel maliyetlerdeki artışla işletmenin yatırıma yöneldiği anlaşılabilir.

Ayrıca diğer duran varlıklar kalemindeki 2006 yılındaki %86 ve 2008 yılındaki %28'lik ciddi düşüş KDV hesaplarındaki değişimden kaynaklanabilmektedir ki işletmenin ihracat değerlerinin azalması dolayısıyla devletten KDV alacağıının da azaldığı anlaşılabilir.

3.5.3.1.2. Kaynaklar Üzerindeki Etkileri

İşletmenin kaynakları kısa vadeli ve uzun vadeli borçlar ile öz kaynaklar olarak üç ayrı gruptan oluşmaktadır. Söz konusu inceleme ve yorumlamalar bu başlıklar altında yapılacaktır.

Kısa ve Uzun Vadeli Borçlar Üzerine Etkisi

İşletmenin 2000 – 2008 yılları arasındaki bilânçoları incelendiğinde kriz yıllarında genellikle bankalardan alınan kredilerin arttığı söylenebilir. 2000 yılındaki kısa vadeli borçlarındaki %72'lik artışın banka kredilerindeki %63'lük artıştan kaynaklandığı söylenebilir. 2001 yılındaki %6'lık azalışın sebepleri de banka kredilerindeki %97'lik azalış ve alınan sipariş avanslarındaki %80'lik azalıştan kaynaklı olabilir. 2008 yılında da %8 oranındaki artışın içinde %8 ticari borçların artışı ve finansal borçlardaki %18 azalış vardır.

Bunun yanında 2000 yılında uzun vadeli borçlarda %27 artış yerini 2001 yılında %6'lık artışa bırakmıştır. 2008 yılında da %14 artış gözlemlenmektedir. İşletmenin her yılına ait bilânçolarına göre elde edilen veriler aşağıdaki gibidir.

- İşletme vadeli satış politikasının yanında alımlarını da kısa vadeli borçlanarak yapmaktadır. Tabloya göre senetsiz borçları %76, senetli borçları ise %18 artış kaydetmektedir. Bu durum işletmenin güttüğü politikadan kaynaklanmaktadır. Aksi halde likidite problemi yaşamadığı için borçlanmaya da girmemiş olabilir. Bu işletmenin tercihine bağlıdır. Ayrıca işletmenin satış politikasına bağlı almış olduğu sipariş avansları %233 oranında artış kaydetmektedir. Mevduatın artış kaynağı avanslar olabilir.
- İşletme 2001 yılında elindeki nakdini kısa vadeli finansal borçları için değerlendirmiş gibi gözükmektedir. Kısa vadeli ticari borçlar kaleminde kaydedilen %107'lik artış, satıcılar ve borç senetlerindeki yaklaşık %85'lik

artıştan kaynaklanmaktadır. Aynı zamanda uzun vadeli borç senetlerinde de %24'lük artış söz konusu olmuştur. İşletme bu yılda aldığı sipariş avanslarını üretimine ve satışlarına yansıtarak bu kalemden %80 oranında bir gerileme yaşamıştır.

- İşletme 2002 yılında kısa vadeli banka kredilerini %29 oranında geri çekerek kendi kendine finansman oluşturma yoluna girmiştir. Bu da ekonomik ortamın ne kadar güvensiz olduğunun göstergesidir. İşletme kısa vadeli borçlanmalarında senetli borçlanmalardan daha çok senetsiz açık hesap şeklinde borçlanmayı tercih etmektedir. Artış %56 oranındadır. Aynı zamanda işletme uzun vadeli borçlanmadan da sakınmaktadır. İşletmenin içinde bulunduğu nakit sıkıntısı kısa vadeli vergi, harç ve diğer ödemelerindeki %44'lük azalış olabilir.
- İşletme 2003 yılında likidite problemini çözmüş olması kısa vadeli banka kredilerinde de düşüşü beraberinde getirmiştir. Menfi yönde azalış %22 nispetindedir. Aynı bakış açısıyla işletmenin kısa vadeli senetli ve senetsiz borçları azalış eğilimdedir. Borç ödeme kolaylığı işletmeye artı değerler katmaktadır. Uzun vadeli senetli ve senetsiz tüm borçlarını bitirten işletme rahat bir nefes almış gibi görünmektedir. İşletme temkinli bir seyir izliyor denilebilir.
- İşletme 2004 yılında kısa vadeli finansal borçlarında astronomik bir azalış kaydetmiştir. İşletme 2004 yılını borç temizleme yılı olarak ilan etmiş denebilir. Senetsiz borçlarında da aynı politikayı güden işletme senetli borçlarında vadelerini beklemektedir denebilir.
- İşletme 2005 yılında kısa vadeli banka kredilerinde %295 oranında artışa gitmiştir. Likidite sıkıntısı yaşamayan işletme borç ödeme yükünde sıkıntıya düşmemiş denebilir. Ayrıca işletmenin üretimleri için almış olduğu sipariş avansları %264 oranında artış göstererek likiditesini aldığı avanslar geçmiş yıla oranla iki katından fazla artırmış olabilir.
- İşletme 2006 yılında mali borçlarındaki %141 kısa vadeli banka kredisi kullandığı fark edilmektedir. Kredi kullanımını yatırıma yönlendirilmiş olabilir. Ayrıca üretimle alakalı olarak alınan sipariş avansları üretimden yanan bir tıkanmanın olmadığına işaret ediyor olabilir.

- İşletmenin 2007 yılında finansal borçları 2006 yılına oranla %105 artış göstermiştir. İşletmenin vadeli satış politikası işletmeyi likidite problemiyle karşı karşıya bırakmıştır. Nakit sıkıntısı banka kredileriyle aşılmaya çalışılmış ısa da- şayet vadeli satışlar çok karlıysa- vadeli satış kazancı ile kredi maliyeti arasında karşılaştırma yapılarak finansal durum tekrar gözden geçirilmelidir. İşletmenin mali dipnotlarına bakıldığında senetli borçlarını 2007 yılında temizlememiş, ancak senetsiz borçlarını ödeme yeteneği tekrar gözden geçirilerek ödeme hızı artırılmalıdır. Borçların ödenmeme eksikliği işletmenin vadeli satış politikası sebebiyle veya ekonomik durgunluk sebebiyle olabilir. Ayrıca işletmenin içinde bulunduğu nakit sıkıntısı iştirak ve bağlı ortaklıklarına olan borçlarının ödenmesini de engellenmiştir. Burada %17'lik artış dikkate alınmalıdır. İşletmenin alınan sipariş avansları da %41 oranında azalış göstermiştir. İşletme nakit sıkıntısı sebebiyle, sipariş alımını geriletmiş olabilir. Geçmişten gelen siparişlerin tamamlanmasına üretimini yönlendirmiş olabilir.
- İşletme 2008 yılında hem uzun vadeli hem de kısa vadeli alacaklarında artış göstermiştir. Bunun rakamsal ifadesi kısa vadeli alacakları için %8, uzun vadeli alacakları için %14'tür. Ancak kısa vadeli alacaklarının içindeki finansal borçların %18'lik azalışı, işletmenin ticari ve diğer borçlarının artışıyla toplam kısa vadeli alacaklarının artışa geçtiğini göstermektedir. Yani işletmenin elindeki likiditesiyle finansal borçlarını %18'lik bir azalmayla geriye çektiği ve borç yükünü hafiflettiğinden bahsedilebilir. Borç ödeme oranları içinde bulunduğu ekonomik ortam değerlerinden daha yukarıdadır ki bu da istikrar vaat etmektedir. İşletmenin oransal olarak uzun vadeli alacaklarının fazlalığı uzun vadeli borçlanmaya gidildiğini gösterir.

İşletme bilânçolarından elde edilen bilgilere göre işletmenin kısa ve uzun vadeli kaynakları artış ve azalış yönünde değişimler göstermiştir. İşletmenin kısa vadeli kaynaklarının öz kaynaklara oranına bakıldığında işletmenin 2000 yılında %114 oranında kısa vadeli borç yükü olduğu ortaya çıkmaktadır. Bu oran 2001 yılında %60 ve 2008 yılında %51'dir. Üretim işletmelerinde bu oranın %35 seviyelerinde olması beklenmektedir. Bu oranın düşük olması, işletmenin öz kaynaklarla ve/veya uzun vadeli borçlarla çalıştığını gösterir ki bu da güçlü bir mali yapıyı ifade eder. İşletmemize bakıldığında ise, işletme kriz yılları olan 2000, 2001 ve 2008 yıllarında kısa vadeli

kaynaklarının öz kaynaklara oranı yüksektir. Bu da işletmenin uzun vadeli yatırımlarda kısa vadeli yabancı kaynakların kullanıldığını ya da işletmenin öz kaynaklarının yetersizliğini ve bu nedenle sürekli kısa vadeli yabancı kaynak kullanımına gittiğini göstermektedir.

Ayrıca uzun vadeli kaynaklara bakıldığında işletmenin söz konusu dönem aralığında artış ve azalışlarının olduğu görülmektedir. Uzun vadeli alacakların büyük olması işletmenin kârlı bir alanda ne kadar uzun vade yapabildiğini ifade eder. Fakat uzun vadeli alacakların fazlalığı, işletmenin satış kabiliyetindeki yetersizliğin de bir sonucu olabilir. Ayrıca uzun vadeli banka kredileri işletmeye faiz yükünü de beraberinde getirir. Borçların öz kaynaklara oranının %100 ve %100'ün altında olması beklenir. Bu oran kısa ve uzun vadeli kaynakların öz kaynaklara bölünmesiyle bulunur. %100'ün altındaki oranlar işletmenin öz kaynaklarının toplam borçlarını karşılayacak büyüklükte olduğunu ve bu nedenle de alacaklılarının güvence altında bulunduğunu gösterir. %100'ün üzerindeki oranlar ise, alacaklıların işletmenin varlıkları üzerinde ortaklarından daha fazla söz sahibi olduğunu gösterir ve bu durum alacaklıların güvence içinde olmamasına hatta işletmeye yeni kredi vereceklerin güvence istemesine (ipotek, teminat ya da rehin gibi), borçlanma maliyetleri ile faiz giderlerinin artmasına neden olacaktır. İşletmemize bakıldığında ise sadece 2000 yılındaki %165 oranı işletmenin sıkıntıda olduğunu gösterir. Bunun kriz dönemiyle alakalı olduğu açıktır. Daha sonraki yılların yüzdesi ise %30 ile %91 arasında değişmektedir. 2001 yılı kriz döneminde de oran %91 olup işletmenin krizden etkilendiğini gösterir. Ancak 2008 yılındaki oran %55 olup 2008 krizinden işletmenin çok fazla etkilenmediğini gösterir.

Öz Kaynaklar Üzerine Etkisi

İşletmenin öz kaynakları 2000 yılında %85, 2001 yılında %76 artış, 2002 yılında %93, 2003 yılında %22, 2004 yılında %5, 2005 yılında %8, 2006 yılında binde 9, 2007 yılında binde 2, 2008 yılında da %1 artış göstermiştir. İşletmenin 2000 yılındaki krizden etkilendiği ancak yine de öz kaynaklarında artışa gittiği 2001 yılında gözükmemektedir. İşletme 2000 – 2008 yılları arasında her yıl öz kaynaklarında bir önceki yıla artış göstermiş olsa da son yıllarda söz konusu artış çok düşmüştür. Öz kaynaklar için söylenebilecek şudur; öz kaynaklar işletme sahip ya da ortaklarının varlıkları üzerindeki hak sahipliğini gösterir ve faiz gibi finansman yükleri getirmez. Bir

işletmede öz kaynakların kısa ve uzun vadeli yabancı kaynaklardan büyük olması en azından eşit olması beklenir. İşletmeye bakıldığında ise 2000 yılı hariç 2001 yılından 2008 yılına kadar her yılda öz kaynaklarının kısa ve uzun vadeli borçlardan büyük olduğu görülmektedir. Bu da işletmedeki ortakların hak sahipliğini ve faiz gibi finansman yükünün olmadığını gösterir. 2000 yılında ise kısa ve uzun vadeli borçların toplamı öz kaynaklardan büyüktür. Buradan da işletmenin 2000 krizinden etkilendiği açıkça görülmektedir.

3.5.3.2. Gelir Tablosu Üzerindeki Etkileri

İşletmenin gelir tablosunda araştırma ile ilgili verilere satışlar, satışların maliyeti ve karlılık kalemlerinden ulaşılabilir. Bu kalemler aşağıdaki gibi incelenmiş ve yorumlanmıştır.

3.5.3.2.1. Satışlar Üzerindeki Etkileri

İşletmenin 2000 – 2008 yılları arasındaki gelir tabloları incelendiğinde, işletmenin 2001 ve 2008 krizlerinden olumlu ve olumsuz olarak etkilendiği gözlemlenmektedir. İşletmenin 2001 yılında yurtiçi satışlarının azaldığı yurtdışı satışlarının da arttığı görülmektedir. Bu da işletmenin ihracata yöneldiğini gösterir. Yani 2001 krizinden olumlu şekilde etkilenmiştir. 2008 yılında da 2001 yılına göre yaklaşık iki kat fazla oranda yurtiçi satışlarını geri çekmiştir. Ancak 2008 yılında ihracatının %15’lerde seyretmesi ve işletmenin brüt satış toplamı olarak %4 oranında azalışı krizin işletmeni satışlarını olumsuz etkilediğini gösterir. İşletmenin her yıla ait gelir tablolarına göre elde edilen veriler aşağıdaki gibidir.

- İşletme 2000 yılında brüt satışlarını geçmiş yıla nazaran %132 arttırmıştır. Bu brüt satışların içinde %154 yurtiçi satışlar ve %36’ da yurtdışı satışların artışı gözlemlenmektedir. Yani işletme 2000 krizine rağmen ihracatını %36 oranında arttırmıştır. Ayrıca yurtiçi satışlarda epeyce iyidir.
- İşletme 2001 yılında yurtiçi satışlarını %17 oranında geri çekip, yurtdışı satışlarını %160 oranında arttırarak ihracata yönelmiştir. Diğer satışlarındaki %979’luk artışın sebebi ülkenin içinde bulunduğu kriz atmosferinden kaynaklı

fırsattır. Kriz döneminde işletme ihracata yönelmiş ve devletten alacaklı hale gelmiştir.

- İşletme 2002 yılında ülkenin içinde bulunduğu sıkıntılar tablolardan anlaşılrsa da yine de işletme satışlarını arttırmayı başarmıştır. Yurt içi satış değerleri %108 değerinde artarken, geçmiş yıla oranla ihracat gerileyerek %48'lerde seyretmiştir.
- İşletmenin 2003 yılında brüt satışları %22 oranında artış gösterirken yurt içi satışlarından daha yüksek dilimde yani %36 oranında ihracat artışı gözlemlenmektedir.
- İşletmenin 2004 yılında da satışlar gurubu artış eğilimindedir. Bu yılda farklı olarak yurtiçi satışlara yönelinmiş ve ihracat bu satışlara oranla nispeten geri çekilmiştir.
- İşletmenin 2005 yılında brüt satışlarında %15'lik bir azalış kaydedilmektedir. Yurt içi satışlarında %13'lük bir artış gözlenmesine rağmen ihracatında %8'lik azalış söz konusudur.
- İşletmenin 2006 yılındaki satışları geçmiş yıla oranla artmış olmakla beraber satışların maliyetindeki artış satış artışıyla orantılı görünmektedir. Üretim maliyeti artmıştır.
- İşletmenin 2007 yılında satış gelirleri az da olsa azalma eğilimindedir. Buna paralel olarak da satışların maliyeti gerilemiştir. Mali tablo dipnotlarında yapılan inceleme de işletmenin yurtiçi satışları azalmış ancak ihracatı artış göstermiştir.
- İşletmenin 2008 yılındaki satış gelirleri de %4 oranında azalmıştır. Kriz yılı olan bu yılda işletmenin yurt içi satışlarını geri çekse de %15 oranında ihracatını artırarak faaliyetlerine devam ettiği gözlemlenmektedir.

İşletme gelir tablolarından elde edilen bu bilgilere göre işletme brüt satışlarını en çok 2000 yılında %132 oranla arttırmıştır. Ancak 2001 krizinden etkilenmiş ve Satışlarını geçen yıla oranla sadece %7 arttırabilmiştir. 2001 krizinin etkisinden kurtulduktan sonraki yılda yani 2003'te satışlarını %83 oranında arttırmıştır. 2008 yılında ise 2007 yılında olduğu gibi azalış söz konusudur. Buradan da işletmenin 2008 krizinden de etkilendiği söylenebilir.

3.5.3.2.2. Satışların Maliyeti Üzerindeki Etkileri

Gelir tablosunda satışların maliyeti kalemi, işletmelerin dönem içindeki stok hareketlerini, üretim maliyetlerini, satılan mamul maliyetlerini, satılan hizmet maliyetlerini gösteren satışların maliyeti tablosundan yararlanılarak bulunur. İşletmenin gelir tablosundan yaşanan kriz dönemlerinde satışların maliyetinin artıp artmadığı kontrol edilebilir. Bu artış ya da azalış işletmenin tahsilât konusunda bize yön gösterici olabilir. Çünkü söz konusu kriz dönemlerinde maliyetlerin artışı satışların azalmasına, dolayısıyla tahsilâtında azalmasına sebep olabilmektedir.

İşletmenin satışlarındaki maliyet 2000 yılında 1999 yılına göre yaklaşık %100 artış göstermiştir. 2001 yılında da %1'lik gibi bir azalış söz konusudur. 2008 yılında da 2007 yılına göre maliyetlerinde %15'lik bir azalış gözlemlenmektedir. Buradan işletmenin 2000 krizinden gerçek anlamda etkilendiği görülmektedir. İşletmenin gelir tablosu incelendiğinde satışların maliyetinin işletme için gider olduğu gözlenir. Söz konusu gider, kriz dönemleri içerisinde yaklaşık 104.057.000 TL gibi bir rakamla en çok 2008 krizinde olmuştur. Kriz dönemlerinde maliyetlerin artması işletmeyi olumsuz yönde etkilediği gibi, bu artışın sebebi girdi maliyetlerinin dışarıdan temin edilen kısmında artışın olmasıdır. Örneğin alınan hammadde fiyatının artması işletmenin de ürettiği ürünlerdeki fiyatın artmasına neden olur. Bu şekilde satışların maliyeti dolaylı olarak ihracatı ve tahsilâtı da etkilemektedir.

3.5.3.2.3. Karlılık Üzerindeki Etkileri

İşletmenin karlılığına bakıldığında ise 2000 yılında 1999 yılına göre %167, 2001 yılında 2000 yılına göre %523, 2008 yılında da 2007 yılına göre %502 oranında net dönem karının arttığı gözlemlenmektedir. 2000, 2001 ve 2008 yıllarındaki krizler karlılık açısından incelendiğinde hepsinin ortak özelliğinin önceki yıla oranla daha karlı olduğu yönündedir. Bu ise işletmenin karlılık anlamında krizlerden çok fazla etkilenmediğini göstermektedir. Kriz önce yıllarda karlılığın daha az olması krizlerin olumsuz etkisinin krizden önceki yıllarda daha fazla olduğunu gösterir. Yani bu durum krizlerin habercisi niteliğindedir.

İşletmenin kriz dönemlerindeki gelir tablolarından karlılığını arttırdığı gözlenmekte olup gelir tablosunda yapılan incelemede bu artışın en büyük nedeni olarak

kriz yıllarında hammadde talebinde olan azalmadan dolayı fiyatların aşağıya doğru bir eğilim içerisinde olmasından kaynaklandığı görülmüştür. Bu artış aynı zamanda işletmenin kriz dönemlerinde satışlarını arttırmasından, ihracatın artmasında da kaynaklanmaktadır.

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Türkiye’de tüm işletmeler yıllardır süregelen bir takım krizlerden etkilenmektedir. Araştırmada 2000 Kasım, 2001 Şubat ve 2008 krizleri incelenmiştir. Tüm bu kriz dönemlerinde işletmelerin az ya da çok finansal yapıları bozulmuştur. Yine bu ortamlarda işletmelerin rekabet güçleri azalmış buna bağlı olarak da birçok işletme, banka gibi kurumlar işçi çıkarmış ya da kapanmıştır.

Kriz gerçek anlamda beklenmeyen bir anda ortaya çıkan bir durum olması sebebiyle ekonomide çıkan ani krizler başta işletmeler olmak üzere tüm ülke ekonomilerini etkilemektedir. Kriz dönemlerinde işletmeler krizlerden farklı şekilde etkilenmektedir. Söz konusu etkiler istihdam yönlü, üretim yönlü, pazarlama ve satış yönlü olabilir. Araştırmada incelenen Kütahya Porselen San. A.Ş.’ de bu etkilerden zaman zaman payını almıştır.

Krizler küresel ise, bu krizlerden ihracat ve ithalat yapan işletmeler daha çok etkilenmektedir. Aksi takdirde işletmelerin varlık ve kaynak yapısına göre etkilenme derecesi tespit edilebilir. Varlık kaynak yapısında da işletmeler açısından net işletme sermayesi önemlidir. Net işletme sermayesi, işletmelerin kısa vadeli borçlarla dönen varlıklar arasındaki farkı ifade etmektedir. Yani işletmenin kısa vadeli borç ödeyebilme gücü net işletme sermayesi ile ölçülür. Eğer işletmeler borçlanacaksa, uzun vadeli borçlanmayı tercih ederler. Borçların geri ödemesi uzun süreyi kapsadığından uzun vadeli borçlanma işletmeleri finansal açıdan rahatlatmaktadır. Kriz dönemlerinde kısa vadeli borcu fazla olan işletmeler krizden daha çok etkilenmektedir. Kriz dönemlerinde talebin azalmasına bağlı olarak satışlar azalacağından işletmelerin elinde nakit para bulunmamaktadır. Dolayısıyla kısa vadeli borç ödenmesinde güçlüklerle karşılaşmaktadır. Ya da kısa vadeli borcu çok olmasına rağmen öz kaynağı güçlü işletmeler krizden hafif etkilenecektir. Çünkü kısa vadeli borç ödemesini öz kaynaklarıyla karşılayacaktır. Ancak işletme bu şekilde uzun süre dayanamayacaktır. Bunun nedeni öz kaynakların zamanla tükenmesidir. Küresel krizlerde ithalat ihracat yapan işletmeler daha fazla etkilenmektedir. Küresel kriz olduğunda uluslararası pazar daralacak, talep azalacak dolayısıyla işletmelerin ithalat ve ihracatları durma noktasına gelecektir. İhracat olmayınca satış yapılmayacak, satış yapılmayınca da borç ödemesi ve hammadde alımı yapılamayacaktır.

Ancak ihracat ve ithalat işlemlerini peşin yapan işletmeler küresel krizden fazla etkilenmemektedir. Krizden daha çok döviz cinsinden borçlanan işletmeler etkilenmektedir. Kriz dönemlerinde dövizin değeri arttığından işletmelerin borçları artmaktadır. Dolayısıyla da ödemede güçlük çekmektedirler.

Dış ticaret ise ülkeler arasında kimi sözleşmelere dayalı yapılan alışverişi kapsamaktadır. Dış ticaretin peşin ödeme, mal mukabili ödeme, vesaik mukabili ödeme, konsinye satış ile ödeme, kabul kredili ödeme ve akreditif ödeme gibi birçok ödeme çeşidi bulunmaktadır. Bu yapılan alışverişlerde söz konusu ödeme çeşitleri kullanılmaktadır. Kütahya Porselen San. A.Ş. ise dış ticaret işlemlerinden ithalatta KDV muafiyetinden dolayı çoğunlukla peşin ödemeyi tercih etmektedir.

Bir ülkenin ekonomik ilişkilerinin büyük bir bölümü dış ticaret istatistiklerinden yararlanılarak gözlemlenmektedir. Söz konusu incelemelerde bir ülkenin ekonomisinde eğer ihracat ithalattan büyük ise ekonomide ticaret fazlası var denmektedir. Eğer ihracat ithalattan küçükse de ekonomide dış ticaret açığı oluşmuş denmektedir. İhracatın ithalata eşit olduğu ekonomilerde de ticaret dengesi söz konusudur.

Türkiye ekonomisi için TÜİK' in 2000 – 2008 yılları arasındaki verilerine bakıldığında ise şu bilgiler elde edilmektedir. Türkiye'nin kriz dönemlerinde dış ticaret istatistiklerinde 2000 yılının ihracat değerinin 27.774.906, ithalat değerinin 54.502.821, ihracatın ithalatı karşılama oranının da %51 olduğu gözlemlenmektedir. 2001 yılında ihracat değeri 31.334.216, ithalat değeri 41.399.083, ihracatın ithalatı karşılama oranı da %75,7'dir. 2008 yılında da ihracat değeri 132.027.196, ithalat değeri 201.963.574, ihracatın ithalatı karşılama oranı da %65,4'tür. Buradan anlaşılan kriz dönemleri de dahil Türkiye'nin ithalat oranı daima ihracatından yüksektir. Buna göre 2000, 2001 ve 2008 yıllarında ihracatın ithalattan küçük olması sebebiyle bu yıllarda dış ticaret açığının var olduğu gözlemlenmektedir. Yani bu yıllarda ihracattan elde edilen gelir ithalat ile yapılan giderden düşüktür. İhracatın ithalatı karşılama oranları ise dış ticaretin genel seyri hakkında bilgi veren bir oran olup bu oranın en yüksek olduğu yıl 2001 krizinin yaşandığı yıl olup oran %75,7'dir.

Türkiye'de 2000 – 2008 yılları arasında ise dış ticaret açığı her yılda vardır. Dış ticaret açığının büyümesinde ise söz konusu ticaretin nasıl finanse edileceği bir

sorun oluşturmaktadır. Dış ticaret açığı bir yandan yabancı sermaye girişiyle finanse edilebildiği gibi bir yandan da borçlanma yoluyla da finanse edilebilir.

Araştırmada ilgili işletme olan Kütahya Porselen San. A.Ş. ile yapılan görüşme ve İMKB'den alınan bilânçolardan elde edilen bulguların yorumlanarak oluşturulan sonuçları şu şekilde ifade edilebilir;

Araştırmada dış ticaretin ithalat, ihracat, ödeme ve tahsilâtının incelenmesi sebebiyle işletmedeki muhasebe ve finansman müdürü, ihracat sorumlusu genel müdür yardımcısı, teşvik ve ithalat işlemleri takım lideri ve sorumlusu ile görüşme yapılmıştır. Bu işletmenin ana faaliyet konusu seramik kaplama malzemeleri ile seramik ve porselen sofras ve süs eşyalarının yanında ayrıca seramik sağlık gereçleri ve teknik seramik üretimidir. İşletmenin %25'i halka açıktır. Kütahya Porselen San. A.Ş. Kütahya Seramik, Kütahya Ambalaj ve Kütahya Porselen işletmeleri olarak ayrı ayrı faaliyet göstermektedir. Toplamda 3078 personeli bulunmakta olup ithalat ve ihracat bölümlerinde 28, muhasebe bölümlerinde 50 kişi çalışmaktadır.

İşletme yaklaşık 25 yıldır ihracat, 18 yıldır da ithalat yapmaktadır. İhracatını ağırlıklı olarak AB ülkeleri ile Orta Doğu ülkelerinde yapmaktadır. Bunun yanında başta Kanada olmak üzere Kuzey Amerika ülkelerine de ihracatı artmaktadır. İthalatını da porselen hammaddelerini İngiltere ve İspanya'dan, dekorlamada kullanılan boyaları da Almanya'dan yapmaktadır.

İşletmenin ithalat stratejisi en kaliteli hammaddeyi en uygun fiyatlı ülkelerden temin etmek iken ihracat stratejisi ise başta Avrupa, Orta Doğu ve Kuzey Amerika pazarlarında işletmeyi ürün kalitesi ve tasarımıyla ön plana çıkan bir marka olarak tanıtım çalışmaları yapmak ve pazar genişletmektir.

Yapılan araştırma sonuçlarına göre 2000 – 2008 yılları arasında yaşanan kriz dönemlerinde işletmenin farklı alanlarda etkilendiği görülmektedir. Yapılan mali tablo analizinde işletmenin kriz yıllarındaki verileri de şu şekildedir;

İşletme 2000 ve 2001 yıllarında hazır değerlerinde artış gözlenirken, 2002 yılında %18'lik bir düşüş gözlenmiştir. Bu durum çoğunlukla işletmenin hazır değerleri içerisinde banka mevduatlarından kaynaklı olup, 2001 krizinin etkisinin 2002'de yansımalarıdır. Aynı şekilde 2007 yılında hazır değerlerdeki %42'lik düşüş 2008 krizinin habercisi niteliğindedir. Yani 2001 ve 2008 krizlerinde işletmenin hazır değerlerinde

meydana gelen düşüşün sebebi kriz döneminde piyasada tutunabilmek için, borç ödeme, hammadde alma, kar payı ödeme gibi nedenlerden dolayı elindeki hazır değerleri azaltmasıdır.

İşletme 2000 – 2008 yılları arasında sadece 2000 ve 2001 yıllarında menkul kıymetlere bakiye ayırmıştır. 2001'deki bakiyesinin tamamını 2002 yılından itibaren kanunen çıkarmış olduğu tahvil ve hisse senetlerine yatırım yapmıştır. Yani işletme 2000 yılında özel kesim hisse senetlerine yatırım yaparken, 2001 yılında özel kesim hisse senetlerine yatırım yapmamıştır. Bunun yerine, devlet tahvillerine yatırım yapmıştır. Bunun nedeni de işletmenin daha garanti bir yatırım politikası izlemesidir.

İşletmenin dönen varlıklar içerisindeki ticari alacaklarına bakıldığında ise 2001'deki %22'lik artış 2001 krizinin etkisindedir. Ayrıca 2008 yılında ticari alacakları karşılaştırılan yıllar bazında çok fazla göstermemekle birlikte 2007 yılındaki %6'lık azalış işletmenin alacak devir hızının düşük olabileceğini veya vadeli satışlarına devam ettiğini gösterebilir. Diğer bir açıdan işletmenin ticari alacaklarının kriz dönemlerinde artış göstermesinin sebebi işletmenin kriz dönemlerinde peşin satış yapamaması dolayısıyla kredili satışlara ağırlık vermesidir. Genel açıdan bakıldığında ise işletmelerin kriz dönemlerinde ticari alacakları artmaktadır.

İşletmenin 2000 – 2008 yılları arasındaki stoklarına bakıldığında da yorum şu şekilde olmaktadır. Stokların artışı en yüksek %52 oranla 2002 yılında görülmüştür. Bu stok artışı 2001 krizinin etkisinden kaynaklı olabilir. Bunun yanında 2008 yılındaki %12'lik artış işletmenin kredili satışlarını arttırdığını, vadeli siparişlerinin de devam edeceğinin göstergesidir. Yani işletmenin stokları da kriz döneminde artmıştır. Çünkü kriz dönemlerinde talep olmadığı için satış azalmıştır. Bu azalışa müteakiben stoklarda artmıştır. İşletmenin stokları varlıkları içinde en önemli paya sahip olduğundan, stokların satılamaması işletme faaliyetlerinin durabileceği sinyali vermektedir. İşletmeler stoklar sayesinde faaliyetlerini devam ettirebilmektedir. Kriz dönemlerinde hammadde fiyatları yükseldiği için işletmeler hammadde tedarikinde güçlüklerle karşılaşmakta, bu fiyat yükselmesi üretilen mamul maliyetine yansıtıldığında satış da yapılamamaktadır.

İşletmenin maddi duran varlıklarına bakıldığında ise 2000 ve 2001 yıllarında artış yönlü olup 2008 yılında %8 oranında azalış yönündedir. Bu durum işletmenin 2000

ve 2001 krizine rağmen söz konusu hedefleri çerçevesinde bina ve teçhizatla birlikte yatırımlarına devam ettiğini gösterir. Yani işletme bu yıllarda büyüme eğilimindedir. 2008 yılında ise azalışa geçmesinin sebebi kriz kaynaklı olabileceği gibi söz konusu yatırımların tamamlandığını ve eskimelerin başladığını da gösterebilir. Diğer bir deyişle işletmenin maddi duran varlıkları 2001 yılında artarken 2008 yılında azalmıştır. Buradan işletmenin 2001 yılı krizine rağmen duran varlık yatırımı yaptığı anlaşılmaktadır. 2008 krizinde ise maddi duran varlıkları azalmıştır. Buradan da, işletmenin duran varlık yatırımı yapmadığı, ekonomik ömrü dolan duran varlıkları elinden çıkardığı görülmektedir. İşletme bu şekilde azda olsa nakit ihtiyacını karşılamaya çalışmıştır da denebilir. Üretim işletmelerinde kilit rol oynamaktadır. Duran varlıklar olmazsa üretim faaliyeti gerçekleştirilemez. Dolayısıyla, ithalat ve ihracat işlemleri de gerçekleştirilemez.

İşletmenin maddi olmayan duran varlıklarına bakıldığında ise 2000 yılında %15'lik, 2001 yılında %27'lik bir azalış gözlenirken 2008 yılında %4'lük bir artış gözlemlenmektedir. Maddi olmayan duran varlıkların özel maliyet giderlerini kapsadığı düşünüldüğünde işletmenin 2000 ve 2001 yıllarında belki kriz nedeniyle belki de kendi tasarrufları nedeniyle azalış gözlemlenmektedir.

İşletmenin kısa vadeli borçlarına bakıldığında 2000 yılındaki %72'lik artışın banka kredilerindeki %63'lük artıştan kaynaklandığı gözlemlenmektedir. Yine 2001 yılındaki %6'lık azalışın sebebi de banka kredilerindeki ve alınan sipariş avanslarındaki azalıştan kaynaklıdır. 2008 yılında da %8 oranında artışın sebebi ticari borçların artışı olabilir.

İşletmenin uzun vadeli borçlarında ise 2000 yılında %27'lik, 2001 yılında %6'lık ve 2008 yılında da %14'lük artış söz konusudur. Uzun vadeli borçların fazlalığını işletmenin satış kabiliyetinin yetersizliğinden kaynaklanabileceği gibi işletmeye faiz yükünü de beraberinde getirir. Bu durumda işletmenin 2000 yılı diğer kriz yıllarına göre en çok faiz ödediği yıldır. Ayrıca kısa ve uzun vadeli borç toplamının öz sermayeye oranı eğer %100 ve %100'ün üzerinde ise işletmenin nakit konusunda sıkıntı yaşadığını gösterir. İşletmeye bakıldığında 2000 yılında bu oran %165 olup en çok bu yılda nakit konusunda krizden etkilendiği gözlemlenir. Bu oran 2001 yılında

oran %91, 2008 yılında da %55'tir. Yani işletme krizden en az 2008 yılında etkilenmiştir.

Kısaca işletmenin pasifinde bulunan ticari borçlarına bakıldığında 2001 yılında işletmenin ticari borçları artmıştır. Bunun nedeni işletmenin kriz nedeniyle ürünlerini peşin satamaması, mal satışlarını vadeli olarak gerçekleştirmesidir. Birçok işletme doğal olarak kriz dönemlerinde krizden korunmak amacıyla borçlanmaya gitmektedir. Bu işlem genelde bankalardan kredi sağlanarak gerçekleşmektedir. İşletme de bu yolu seçmiştir.

İşletmenin öz kaynaklarına bakıldığında ise 2000 yılında %85, 2001 yılında %76 ve 2008 yılında ise %1'lik bir artış söz konusudur. Öz kaynaklar işletme sahip ya da ortaklarının varlıklar üzerindeki hak sahipliğini gösterir. İşletmeye bakıldığında ise öz kaynakların 2000 yılı hariç 2001 ve 2008 yıllarında işletmenin ortaklarının hak sahibi olduğu ve faiz gibi finansman yükünün olmadığı görülür. Ancak 2000 yılında kısa ve uzun vadeli kaynakların öz kaynaklardan büyük olması sebebiyle işletmenin 2000 krizinden etkilendiği açıkça görülmektedir. Diğer bir açıdan bakıldığında ise 2000 yılından itibaren işletmenin öz kaynakları sürekli azalarak artış göstermiştir. Buradan işletmenin 2001 krizinden etkilendiği ve bu krizin etkisini atlatmak için öz kaynaklarını erittiği yorumu çıkarılabilir. Öz kaynakları güçlü olan işletmeler kriz karşısında daha dirençli olabilmektedir.

En son olarak gelir tablosundan elde edilen sonuçlara bakıldığında da satışların brüt satışlar olarak en çok 2000 yılında arttığı söylenebilir. Bunun yanında işletmenin 2001 yılındaki krizden etkilendiği bir önceki yıla göre satışlarının sadece %7 artış kaydetmesi ile gözlenebilir. 2008 yılında ise 2007 yılında olduğu gibi azalış söz konusudur. Bu durumda yorum işletmenin 2008 krizinden de etkilendiğidir.

Satışların maliyeti kalemlerine bakıldığında da işletme 2000 yılında 1999 yılına göre yaklaşık %100 artış, 2001 yılında 2000 yılına göre %1'lik bir azalış ve 2008 yılında da 2007 yılına göre maliyetlerinde %15'lik bir azalış gözlemlenir. Bu durumda işletmenin 2000 yılında işletmenin krizden olumsuz etkilendiğini gösterir. Çünkü kriz dönemlerinde maliyetlerin artması işletmeyi olumsuz yönde etkilediği gibi, bu artışın sebebi girdi maliyetlerinin dışarıdan temin edilen kısmında artışın olmasıdır. Örneğin alınan hammadde fiyatının artması işletmenin de ürettiği üründeki fiyatın artmasına

neden olur. Bu şekilde satışların maliyeti dolaylı olarak ihracatı ve tahsilâtı da etkilemektedir.

En son olarak karlılığa bakıldığında da işletmenin kriz dönemlerinde karlılığını bir önceki yıllara göre arttırdığı gözlemlenir. Bu artışın sebebi, kriz yıllarında hammadde talebinde olan azalmadan dolayı fiyatların aşağıya doğru bir eğilim içerisinde olmasından kaynaklandığıdır. Karlılığın azalış olduğu yıllar da genellikle kriz dönemlerinden önceki yıllar olup bu azalış krizlerin habercisi niteliğindedir. Diğer bir taraftan kriz dönemlerinde karlılığın artmasının bir başka sebebi de satışların artmasından, ihracatın artmasında da kaynaklanmaktadır.

EKLER

EK: 1 GÖRÜŞME SORULARI VE CEVAPLARI

İşletmenin Adı: KÜTAHYA PORSELEN AŞ

İşletmenin Kuruluş Yılı: 1976

Görüşme yapılan kişinin

Adı Soyadı: A. Necip EBEGİL-G. Müdür Yardımcısı-İhracat Sorumlusu(6yıl)

Ali Abacı - Muhasebe ve Finansman Müdürü (27 yıl)

Emre Özpaçacı – Teşvik ve İthalat İşlemleri Takım Lideri (9 yıl)

Kübra Erdem – Teşvik ve İthalat İşlemleri Sorumlusu (7 ay)

İşletmenin hukuki yapısı: Anonim Şirket, %25' i halka açık

İşletmenizde çalışan sayısı: Kütahya Seramik, Kütahya Ambalaj ve Kütahya Porselen bünyesinde toplam 3078 kişi

İşletmede ihracat ve ithalat bölümlerinde çalışanlarının sayısı: 28 kişi

İşletmede muhasebe bölümünde çalışanların sayısı:

İşletmenin faaliyet gösterdiği sektör: Porselen, seramik, yer kaplama malzemeleri, süs ve sofraya eşyaları, oluklu mukavva ambalaj sektörü

İşletmenizin içinde yer aldığı pazarın genel yapısı hakkında bilgi verir misiniz?

Ana faaliyet konusu, esas olarak seramik sektöründe faaliyet göstermektedir. Seramik sektörü birçok alt sektöre ayrılır. Ancak en basit haliyle bu sektör;

1) Seramik kaplama malzemeleri(fayanslar)

2) Seramik ve porselen sofraya ve süs eşyaları

3) Seramik sağlık gereçleri ve üretimi

4) Teknik seramikler, şeklinde alt gruplara ayrılır. İşletmemiz esas olarak 1. ve 2. sıradaki alt sektörlerde faaliyet göstermektedir. Türkiye seramik karo sektörü özellikle 1990 yılından sonra gerçekleştirilen yeni teknolojik yatırımlarla bugün dünya seramik karo üzerinde söz sahibi olan bir sektördür. Türk firmaları ürünlerini 60'dan fazla ülkeye ihraç etmektedirler. Dünya seramik sektöründe İtalya ve İspanya gibi

lkeler tasarımı, markalaşma ve kalite ile ilk sırada gelen ülkelerdir. Türkiye ise teknolojik olarak çok ileri yöntemlerle üretim yapmakla birlikte markalaşmada bu ülkeler kadar başarılı olamadığı için ürünlerini daha düşük fiyatla pazara sunmak durumundadır. Diğer büyük seramik üreticileri olan Brezilya ve in kalite ve tasarımdan ziyade yüksek hacimli üretim ve düşük fiyat politikasıyla pazarda paylarını arttırma çabasındadırlar. Türkiye’ de seramik karo sektörü bu iki farklı grup arasında yer almaktadır. Yani tasarım ve teknoloji yönünden en az İspanya ve İtalya kadar iyi olmakla birlikte, marka gücünün zayıf olması ve üretimin miktarının fazlalığı nedeniyle fiyat politikası yönünden İtalya ve İspanya kadar etkili olamamaktadır. Kütahya Porselen AŞ’ nin seramik fabrikaları son yıllarda yaptığı yatırımlarla dünyanın en modern fabrikalarından biri haline gelmiştir. Porselen sofa eşyası üretimi emek yoğun bir sektördür. Avrupa’ da mevcut işgücü ücretleri ile Avrupa’ nın tanınmış porselen fabrikaları için üretimi gittikçe zorlaşmaktadır. Avrupa’ da her birinin 200 – 250 yıllık tarihi olan birçok tanınmış porselen fabrikası üretim tesislerini kapatmak zorunda kalmışlardır. Bunlardan bir bölümü sahip oldukları markayı kullanarak üretimlerini Uzak Doğu’ da yaptırmaktadır. Yurtiçinde sektör Uzak Doğu’ dan gelen kalitesiz porselen ürünlerinin tehdidi altındadır. Türk porselen sektörü bir yandan kalitesiyle kapanan Avrupalı tesislerin boŐluđunu doldurmaya çalışırken, diğer yandan çok ucuz fiyatlarla Türkiye dahil Avrupa’ ya giren Uzak Doğu menşeli kalitesiz ürünlerin tehdidi ile karşı karŐıyadır. Buna rağmen işletmemiz kalitesiz hammadde ile yapılan Uzak Doğu menşeli porselen eşyaları kendisine hiçbir zaman rakip görmemiŐ, teknolojik yatırımlara ve tasarımlara verdiği önemle iç pazarda Avrupa lkelerinde kendine önemli bir Pazar yaratmıştır.

2000–2008 yılları arasında işletmenizde herhangi bir kriz durumuyla karŐılařtınız mı?

Evet

Bu krizlerde hangi faktörler etkili olmuştur?

2000 – 2008 yılları arasında esasen iki büyük kriz yaşanmıştır. Bunlardan ilki 2000 – 2001 yılları arasında yaşanmış olan Uzak Doğu ve Asya kökenli global kriz, diğer i ise 2008 yılında başlayan ve olumsuz etkileri azalmakla birlikte hala devam eden küresel ekonomik kriz. 1994 – 1995 yıllarında yaşanan kriz ise global bir karaktere

sahip olmayıp Türkiye' ye özgü bir kriz olmuştur. Bu krizlerde çok değişik faktörler etkili olmuştur. Bunlar arasında ülkenin mali dengesinin bozulması, finans sisteminde özellikle 1994 – 2001 krizlerinde sağlam bir yapının ve denetimin bulunmayışı, döviz kurlarında serbest piyasa ekonomisinin kurallarına göre değil uygulanan ekonomik sisteme göre bir politika izlenmesi gibi çeşitli etkenler sayılabilir. Türkiye 2000 – 2001 krizini çok ağır bir şekilde atlatmış ve bunun neticesi birçok banka ve finans kuruluşu kamunun sırtına büyük yükler bırakarak iflas etmiştir. Bu olumsuzluk bir olumlu tedbiri beraberinde getirmiş ve Türkiye' nin bankacılık ve finans sistemi bu kriz ertesinde tamamen yeniden yapılandırılmıştır. Bunun neticesi olarak 2008' de başlayan küresel ekonomik kriz çok daha büyük ölçekli olmasına rağmen Türk bankacılık sisteminin bir önceki kriz sonrasında yeniden yapılandırılmış olması sebebiyle bankacılık sektörü bu krizi önemli bir hasar almadan atlattığıdır. Son ekonomik krizden etkilenen kesim ise KOBİ' ler olmuştur.

Yaşanan bu kriz dönemlerinde nasıl bir strateji izlenmiştir?

Yaşanan bu kriz dönemlerini atlatabilmek için işletmemiz içinde bir takım tedbirler alınmıştır. Satın alma bütçeleri gözden geçirilerek üretimi aksatmayacak şekilde azami tasarrufa gidilmiştir. Yeni pazarlar aranarak, özellikle yurt dışındaki Pazar payımızın arttırılmasına gidilmiştir. Tasarıma daha çok önem verilmiştir. Zaman zaman krizi fırsata çevirecek adımlar atılmış ve çok ucuz yatırım maliyetiyle kapasitemiz arttırılmıştır.

2008 yılında ithalat alanında hammadde ve malzeme alımlarında yerli Pazar alternatiflerine yönelim gösterilmiştir. Daha önce tercih edilmeyip bilgilerine sahip olunan işletmelere tekrar hammadde alımı için başvuruda bulunulmuştur.

Kriz dönemlerinde kullandığımız bir kriz yönetim planınız var mı? Varsa hazırlayanların unvanları? Kullanıldı mı? Buna hazırlamaya iten sebepler nelerdir?

Kriz dönemlerinde kullandığımız bir yönetim planımız vardır. Bunlar işletmemizin yetkilileri tarafından hazırlanmıştır. Global bir dünya ekonomisi içinde faaliyet gösteren her oyuncunun dünya piyasalarındaki gelişmelerden etkilenmemesi mümkün değildir. Zaman zaman dünyanın başka bir ucundaki beklenmeyen bir olay

dengeleri kısa veya uzun vadeli olarak değiştirebilmektedir. Bu sebeple her işletmenin bu değişimlere karşı bir planının olması mutlaka çok yararlıdır.

2000–2008 yılları arasındaki kriz dönemlerinde üretim hedeflerinize ulaştınız mı?

Evet

İşletmenizin 2000–2001–2008 tarihlerindeki ihracat ve ithalat hacimleri nedir? İhracatınız ve ithalatınızın toplam satışlarınız içerisindeki payı nedir?(%)

İşletmemizin 1990'lı yıllarda ihraç satışları toplam satışların %10 – 15'ini oluştururken bugün itibarıyla bu oran %45'e yaklaşmaktadır. İthalat hacimleri de özellikle ithal maddelerde ihracat oranımıza paralel olarak artmıştır.

İşletmenizin ihracat stratejisi nedir?

İhracat stratejimiz Kütahya Porselen AŞ' yi başta Avrupa, Orta Doğu ve Kuzey Amerika pazarlarında kalitesi ve tasarımlarıyla tanınan ve ön plana çıkan bir marka olarak tanıtmak için çeşitli çalışmalar yapmak, pazar genişletmek, yurt dışında ürünlerimizle ilgili fuarlara iştirak etmek sayılabilir.

İşletmenizin ithalat stratejisi nedir?

İşletmemiz ithalat stratejisi en kaliteli olan hammaddeyi en uygun fiyatlı ülkelerden temin etmektir. Kriz dönemlerinde ki kur düşüşlerinde kurun düşük olmasına bağlı olarak ithalat yapmak işletmemiz açısından avantajlı olmaktadır.

İşletmenizin ihracat ve ithalat pazarı nedir?

İşletmemiz ağırlıklı olarak AB ülkeleri ve Orta Doğu' ya ihracat yapmaktadır. Ancak başta Kanada olmak üzere Kuzey Amerika ülkelerine ihracatımız artmaktadır. İşletmemiz porselen üretiminde tüm dünyada tanınmış porselen markalarının kullandığı ham maddeleri kullanmaktadır. Örneğin porselen hammaddelerimiz İngiltere ve İspanya'dan, dekorlamada kullandığımız boyalar ise Almanya'dan ithal edilmektedir. Fiyat yönünden çok avantajlı olmasına rağmen gıda ile temas eden ürünler ürettiğimiz için işletmemiz hiçbir zaman insan sağlığına zararlı maddeler içeren Uzak Doğu menşeli ucuz boya kullanımını tercih etmemiştir. Bu nedendir ki tüm ürünlerimiz AB'nin, USA'nın öngördüğü testlerin tamamını sağlayabilmektedir.

İthalat alanında işletmemizin hammadde alımları her zaman yapıldığı gibi yılda iki defa büyük çaplı alımlar yapılmaktadır. İşletmemiz ithalatını ek katkı maddeleri, hammaddeler ve kimyevi maddeler alanında yapmaktadır. Hammadde alımlarını çoğunlukla Portekiz ve İngiltere, ek katkı madde alımlarını da Almanya' dan yapmaktadır.

İşletmeniz ne kadar süredir ithalat ve ihracat yapmaktadır?

Ihracatı yaklaşık 25 yıldır, ithalatı da yaklaşık 18 yıldır yapmaktadır.

Yaşanan krizlerin (2000–2001–2008) ithalat sonucu elde edilen girdiler açısından yarattığı etkiler nelerdir?

Kriz dönemlerinde nihai mamule olan talebin azalması o mamulün üretimi için kullanılan hammaddelere olan talebin de azalması anlamına gelir. Talep azalınca fiyatın düşeceği de kaçınılmazdır. Bu bakımdan kriz dönemlerinde hammadde ithalatlarında doğal olarak daha cazip fiyatlarla alım yapılabilmektedir.

Yaşanan krizler işletmenizi yeni pazar arayışına yönlendirdi mi?

Evet. Ürün çeşitlendirilmesine gidilmiştir. Ürün çeşitlendirmesi olarak yeni form, yeni dekor olarak ürünün pazara farklı bir akış açısıyla sunulması olmuştur.

Yaşanan krizlerin ihracat pazarlarındaki sunulan ürünlerin çeşitlenmesine yol açtı mı?

Evet.

Yaşanan krizler sonucu ortaya çıkan döviz kurlarındaki dalgalanmaların satışlar üzerindeki etkisi nedir?

Döviz kurlarındaki beklenmeyen dalgalanmalar uzun vadeli veya yüksek hacimli işlerle ilgili fiyat görüşmelerinde sonucunu kestiremediğimiz bir parametre olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu da doğal olarak sizi fiyatınıza bir kur riski payı eklemeye götürmektedir. Arzu edilen en az bir yıl süreyle döviz kurları açısından önünüzü görebilmenizdir. Ancak bu mümkün olmamaktadır. İşletmemiz yatırımlarının çoğunu kendi öz kaynaklarından yaptığı ve döviz bazlı kredi kullanımını tercih etmediği için dövizdeki beklenmeyen dalgalanmalara karşı daha korunmuş durumdadır. Uzun vadeli

satışlarımızda da müşterilerimizle yaptığımız anlaşmalar sonucu fiyatlarımız periyodik olarak gözden geçirilmektedir.

Yaşanan krizlerin hedef ihracat pazarlarındaki pazar bölümlerindeki müşteriler ve işletme ile müşteri üzerindeki etkileri nelerdir?

Özellikle halen içinde bulunduğumuz 2008 ekonomik krizinde bazı müşterilerimiz ödeme zorluğuna girmişlerdir. Bu tür müşterilerimize katı bir yaklaşım yerine onların sorunlarını anlamaya çalışan bir yaklaşım sergilenmiştir. Bu yaklaşımımız nedeniyle de yaklaşık 45 ülkeye ihracat yapıyor olmamıza ve tüm dünya ülkelerinin bu krizden etkilenmiş olmasına rağmen tahsil edemediğimiz hiçbir alacağımız da bulunmamaktadır.

Kriz dönemlerinde nasıl bir personel politikası uygulanmıştır?

Faaliyette bulunduğumuz bu sektör emek yoğun bir sektördür. Ürünlerimizin maliyeti içinde işçimizin, idari personelimizin kattığı katma değer payı büyüktür. Bu nedenle biz işletme olarak tüm çalışanlarımızın işletmemizin sahip olduğu en değerli sermaye olduğuna inanıyoruz. Kriz dönemlerinde çalışanlarımızı mağdur edecek hiçbir önleyici tedbir alınmamış, krizin olumsuzlukları daha fazla çalışarak, daha az mesai yaparak, daha verimli çalışarak atlatılmaya çalışılmıştır.

Kriz işletmemizin faaliyetlerine en çok hangi yönüyle etkilemiştir?

Şayet tüm ülkeleri etkileyen küresel bir krizden bahsediyorsak kriz en çok ihraç satışlarını etkilemektedir. Pazar daralmakta, rekabet artmaktadır. Satışların etkilenmesi bir müddet sonra üretim dahil tüm faaliyetlerin etkilenmesi anlamına gelmektedir.

Krizler işletmemizin ithalat ve ihracat işlemlerini derin anlamda etkilememiştir. Çünkü temel strateji olarak ithalat peşin ödeme gerçekleştirilmektedir. Kriz dönemlerinde kimi zaman kısa vadeli de olsa taksitli ödeme seçenekleri de kullanılmıştır. İşletmemiz daha çok ambalaj bölümünde ithalat vadeli ödeme ile yapılabilmektedir. İthalat ve ihracatımızın çok fazla etkilenmemesinin bir diğer sebebi de ithalatımızın ihracat bedelleriyle karşılanıyor olmasıdır. Dolayısıyla 2008 krizinden çok fazla etkilenilmemiştir.

İşletmenizde döviz kuru hareketlerini izlemek hangi birimin sorumluluğundadır?

Muhasebe finansman bölümü

Döviz kuru hareketlerini takip etmekle yükümlü kişinin unvanı nedir?

Muhasebe finansman müdürü

Döviz kuru hareketlerini hangi sıklıkla izlersiniz?

Her an - online olarak takip edilmektedir. Eğer kurlarda herhangi bir artış görülürse işletmemizin çalıştığı bankaların Hazine birimleri aranarak onların artışın sebebi ve beklentileri konusunda bilgi alınmaktadır.

Döviz kuru hareketlerini izlemede hangi bilgi kaynağından yararlanmaktasınız?

Reuters gibi online kaynaklar, çoğunluk Garanti Bankası' nın online siteleri ve Merkez Bankası döviz satış kurlarından yararlanılmaktadır.

Döviz kurlarıyla ilgili bilgiler işletmenin kontrolü dışında, bankalardan her gün belirli aralıklarla işletmenin internet adresine ya da ilgili yöneticilere maille gelmektedir.

Döviz kuru hareketlerinin tahmininde ne gibi göstergelere dikkat edersiniz?

Satış yapılan ülkelerin kurlarına, paritelere, IMF'nin, Dünya Bankası'nın orta ve uzun vadeli tahminlerine dikkat ederiz.

Her gün ve her an yapılan döviz kuru hareketlerinin izlenmesi sonucunda bankaların Hazine birimleriyle yapılan görüşmelerde, onların beklentileri ve banka görüşleri dikkate alır. Kriz dönemlerinde de ani döviz kuru dalgalanmalarında geçmiş aylar ya da yıllar bazında eğilimi parametreleri incelenir ve bu verilere bakılarak geleceğe dönük tahminlerde bulunulur. Böylece ithalat ve ihracat işlemleri için ani hatalar yapmaktan kaçınılır.

Yaşanan krizlerin ihracat ve ithalat işlemlerinde ortaya çıkardığı temel riskler nelerdir?

Yaşanan krizlerin ihracat yaptığımız ülkeler itibariyle ihracatta yaratabileceği birinci risk ihraç pazarındaki talebin daralması ve fiyat düşmesidir. İthalat işlemlerinde

küresel krizlerin yaratabileceği en büyük risk hammadde aldığınız üreticinin mali sıkıntı nedeniyle üretimini sürdüremeyecek duruma gelmesidir. Ancak işletmemiz bu durumlara karşı daima birden fazla firma ile çalışarak riski dağıtma yoluna gitmektedir.

Türkiye’de yaşanan bu dört büyük krizde yaşanan döviz kurundaki artışlar işletmenizi nasıl etkilemiştir?

Döviz kurlarındaki artışlar maliyeti ağırlıklı olarak TL’ye endeksli işletmeler için kısa dönemli bir fırsat olarak görülse de genel de küresel ekonomi içinde döviz kurlarında beklenmeyen dalgalanmaların orta ve uzun vadede tüm firmaları olumsuz etkilediği söylenebilir. Bu nedenle tercihimiz herkesin döviz kurları yönünden önünün görebildiği en az bir yıllık satış bağlantıları veya en az beş yıllık yatırım finansman bağlantıları yapabildiği bir istikrar ortamının sağlanmasıdır. Ancak bu ortamın sadece Türkiye’de sağlanması yeterli değildir. Bu dünya ekonomisinin gidişiyle yakından ilgilidir.

İşletmenizin ödeme ve tahsilât şekilleri hakkında bilgi verir misiniz?

İthalat işlemlerimiz ihracat belleri ile karşılandığından kriz dönemlerinde herhangi bir sorunla karşı karşıya kalınmamakla birlikte ithalat normal dönemlerde peşin olarak yapılmaktadır. Kriz dönemlerinde kimi zaman taksitli ödeme de yapılmıştır.

Ihracat işlemlerimizde de peşin çalışılması ağırlıklı olmakla birlikte kriz dönemlerinde müşterilerimiz mağdur bırakmamak için yeniden taksitlendirme yoluna gidilerek tahsilât sağlanmaktadır.

Yurtdışından gelen nakitle genellikle mahsup işlemi yapılmaktadır. 2007 ile 2010 arasında döviz kuru farkına bakarsak, Euro 2007’de 1,91 iken günümüzde 1,93’tür. Bu sebeple son yıllarda işletmemizin döviz kurunda dalgalanmaların yaşanmaması sebebiyle ithalat ve ihracat işlemlerimizde herhangi bir değişim söz konusu olmamıştır.

İthalat işlemi olarak, tahsilât işlemlerimizde yurtdışından alınan hammaddeler yanında yurtiçinden alınan hammaddelerde söz konusu olmaktadır. Çünkü işletmemize hammadde satan firma ithalatçı firma olduğundan hammaddeyi yine döviz üzerinden satmaktadır. Bu durumda faturalarda döviz üzerinden kesilip, dövizin o andaki kuru

üzerinde değerlendiriliyor. Bu durumda her ne kadar yurtiçinden hammadde alınmış gibi gözükse de işletmeden çıkan yine döviz cinsinden nakit olmaktadır.

Ayrıca yurtdışı alımlarında KKDF mevcuttur. 3 – 4 aylık bir mal alınmış dahi olsa, bu sürenin için teşvik belgesi kapsamında olmadığından mecburen işletmeler KKDF ödemek zorunda kalıyorlar. Bu yüzden işletmemiz KKDF ödememek için ithalat işlemlerini peşin olarak yapmaktadır.

EK 2. İŞLETMENİN İNCELENEN TABLOLARI

MALİ TABLOLAR

2000 Yılı Bilançosu

KÜTAHYA PORSELEN SANAYİİ A.Ş.	Bağımsız Denetim'den	
GENEL KURUL'A SUNULACAK	Geçmiş	Geçmiş
AYRINTILI BİLANÇO (Milyon TL)	31.12.2000	31.12.1999
I. DÖNEN VARLIKLAR	22.370.356	11.685.705
A. Hazır Değerler	920.134	249.446
1. Kasa	55.619	25.096
2. Bankalar	481.773	49.327
3. Diğer Hazır Değerler	382.742	175.023
B. Menkul Kıymetler	71.101	40.228
1. Hisse Senetleri	0	0
2. Özel Kesim Tahvil, Senet ve Bonoları	0	0
3. Kamu Kesimi Tahvil, Senet ve Bonoları	71.101	40.228
4. Diğer Menkul Kıymetler	0	0
5. Menkul Kıymetler Değer Düşüklüğü Karş.(-)	0	0
C. Kısa Vadeli Ticari Alacaklar	11.171.910	3.927.137
1. Alıcılar	4.840.191	2.752.809
2. Alacak Senetleri	6.864.716	1.267.503
3. Verilen Depozito ve Teminatlar	734	133
4. Diğer Kısa Vadeli Ticari Alacaklar	403.032	128.964
5. Alacak Reeskontu (-)	(533.731)	(93.308)
6. Şüpheli Alacaklar Karşılığı (-)	(403.032)	(128.964)
D. Diğer Kısa Vadeli Alacaklar	9.568	12.807
1. Ortaklardan Alacaklar	0	0
2. İştiraklerden Alacaklar	0	0
3. Bağlı Ortaklıklardan Alacaklar	0	0
4. Kısa Vadeli Diğer Alacaklar	9.568	12.807
5. Alacak Reeskontu (-)	0	0
6. Şüpheli Alacaklar Karşılığı (-)	0	0
E. Stoklar	9.463.918	7.050.545
1. İlk Madde ve Malzeme	3.752.676	2.790.048
2. Yarı Mamüller	167.225	164.926
3. Ara Mamüller	0	0
4. Mamüller	5.256.357	4.019.294
5. Emtia	216.819	72.254
6. Diğer Stoklar	0	0
7. Stok Değer Düşüklüğü Karşılığı (-)	0	0
8. Verilen Sipariş Avansları	70.841	4.023
F. Diğer Dönen Varlıklar	733.725	405.542
II. DURAN VARLIKLAR	9.945.409	7.857.185
A. Uzun Vadeli Ticari Alacaklar	4.059	3.246
1. Alıcılar	0	0
2. Alacak Senetleri	0	0
3. Verilen Depozito ve Teminatlar	4.059	3.246
4. Diğer Uzun Vadeli Ticari Alacaklar	0	0
5. Alacak Reeskontu (-)	0	0
6. Şüpheli Alacaklar Karşılığı (-)	0	0
B. Diğer Uzun Vadeli Alacaklar	0	0
1. Ortaklardan Alacaklar	0	0
2. İştiraklerden Alacaklar	0	0
3. Bağlı Ortaklıklardan Alacaklar	0	0
4. Uzun Vadeli Diğer Alacaklar	0	0
5. Alacak Reeskontu (-)	0	0
6. Şüpheli Alacaklar Karşılığı (-)	0	0
C. Finansal Duran Varlıklar	1.522	1.523
1. Bağlı Menkul Kıymetler	77	77
2. Bağlı Menkul Kıy.Değ.Düş.Karşılığı (-)	0	0

3. İştirakler	1.448	4
4. İştiraklere Sermaye Taahhütleri (-)	(3)	(2)
5. İştirakler Değer Düşüklüğü Karşılığı (-)	0	0
6. Bağlı Ortaklıklar	0	1.444
7. Bağlı Ortaklıklara Sermaye Taahhütleri (-)	0	0
8. Bağlı Ortaklıklar Değer Düşüklüğü Karş. (-)	0	0
9. Diğer Finansal Duran Varlıklar	0	0
D. Maddi Duran Varlıklar	9.593.433	7.389.977
1. Arazi ve Arsalar	24.097	24.096
2. Yerüstü ve Yeraltı Düzenleri	196.550	130.367
3. Binalar	5.269.613	3.268.074
4. Makine, Tesis ve Cihazlar	24.905.999	17.223.224
5. Taşıt Araç ve Gereçleri	488.471	346.042
6. Döşeme ve Demirbaşlar	873.770	497.822
7. Diğer Maddi Duran Varlıklar	0	0
8. Birikmiş Amortismanlar (-)	(22.217.040)	(14.164.843)
9. Yapılmakta Olan Yatırımlar	39.047	58.978
10. Verilen Sipariş Avansları	12.926	6.217
E. Maddi Olmayan Duran Varlıklar	124.877	147.388
1. Kuruluş ve Teşkilatlanma Giderleri	0	0
2. Haklar	0	0
3. Araştırma ve Geliştirme Giderleri	0	0
4. Diğer Maddi Olmayan Duran Varlıklar	124.877	147.388
5. Verilen Avanslar	0	0
F. Diğer Duran Varlıklar	221.518	315.051
AKTİF TOPLAMI	32.315.765	19.542.890
KÜTAHYA PORSELEN SANAYİİ A.Ş.		
	<i>Bağımsız Denetim'den</i>	
GENEL KURUL'A SUNULACAK	Geçmiş	Geçmiş
AYRINTILI BİLANÇO (Milyon TL)	31.12.2000	31.12.1999
I. KISA VADELİ BORÇLAR	13.939.930	8.088.744
A. Finansal Borçlar	4.484.617	2.750.300
1. Banka Kredileri	4.482.974	2.748.657
2. Uzun Vadeli Kredilerin Anapara Taksitleri ve Faizleri	1.643	1.643
3. Tahvil Anapara Taksitleri ve Faizleri	0	0
4. Çıkarılmış Bonolar ve Senetler	0	0
5. Diğer Finansal Borçlar	0	0
B. Ticari Borçlar	4.626.935	2.907.992
1. Satıcılar	3.763.120	2.133.839
2. Borç Senetleri	863.815	727.443
3. Alınan Depozito ve Teminatlar	0	0
4. Diğer Ticari Borçlar	0	46.746
5. Borç Reeskontu (-)	0	(36)
C. Diğer Kısa Vadeli Borçlar	1.390.529	1.062.254
1. Ortaklara Borçlar	0	0
2. İştiraklere Borçlar	0	0
3. Bağlı Ortaklıklara Borçlar	0	0
4. Ödenecek Giderler	371.333	418.346
5. Ödenecek Vergi, Harç ve Diğer Kesintiler	727.658	450.412
6. Ertelenen ve Taksite Bağlanan Devlet Alacakları	0	0
7. Kısa Vadeli Diğer Borçlar	291.538	193.496
8. Borç Reeskontu (-)	0	0
D. Alınan Sipariş Avansları	2.256.765	677.174
E. Borç ve Gider Karşılıkları	1.181.084	691.024
1. Vergi Karşılıkları	719.503	81.223
2. Diğer Borç ve Gider Karşılıkları	461.581	609.801
II. UZUN VADELİ BORÇLAR	6.208.093	4.878.890
A. Finansal Borçlar	1.052	2.695
1. Banka Kredileri	1.052	2.695
2. Çıkarılmış Tahviller	0	0
3. Çıkarılmış Diğer Menkul Kıymetler	0	0

4. Diğer Finansal Borçlar	0	0
B. Ticari Borçlar	2.229.548	2.447.704
1. Satıcılar	99.376	118.798
2. Borç Senetleri	2.130.172	2.328.906
3. Alınan Depozito ve Teminatlar	0	0
4. Diğer Ticari Borçlar	0	0
5. Borç Reeskontu (-)	0	0
C. Diğer Uzun Vadeli Borçlar	1.763	0
1. Ortaklara Borçlar	0	0
2. İştiraklere Borçlar	0	0
3. Bağlı Ortaklıklara Borçlar	0	0
4. Ertelenen ve Taksite Bağlanan Devlet Alacakları	1.763	0
5. Uzun Vadeli Diğer Borçlar	0	0
6. Borç Reeskontu (-)	0	0
D. Alınan Sipariş Avansları	0	0
E. Borç ve Gider Karşılıkları	3.975.730	2.428.491
1. Kıdem Tazminatı Karşılıkları	3.975.730	2.428.491
2. Diğer Borç ve Gider Karşılıkları	0	0
III. ÖZ SERMAYE	12.167.742	6.575.256
A. Sermaye	2.592.000	864.000
B. Sermaye Taahhütleri (-)	0	0
C. Emisyon Primi	79.291	65.896
D. Yeniden Değerleme Değer Artışı	8.589.323	5.461.782
1. Duran Varlıklardaki Değer Artışı	8.589.323	5.461.782
2. İştiraklerdeki Değer Artışı	0	0
3. Borsa'da Oluşan Değer Artışı	0	0
E. Yedekler	1.248.251	1.248.251
1. Yasal Yedekler	94.951	94.951
2. Statü Yedekleri	0	0
3. Özel Yedekler	34	34
4. Olağanüstü Yedek	1.153.266	1.153.266
5. Maliyet Artış Fonu	0	0
6. Serm.Eklenecek İşt.His.ve Gayr.Satış Kazançları	0	0
7. Geçmiş Yıl Karı	0	0
F. Net Dönem Karı	723.550	0
G. Dönem Zararı (-)	0	(1.064.673)
H. Geçmiş Yıllar Zararları (-)	(1.064.673)	0
1. 1999 Yılı Zararı	(1.064.673)	0
2. .... Yılı Zararı	0	0
P A S İ F T O P L A M I	32.315.765	19.542.890
KÜTAHYA PORSELEN SANAYİİ A.Ş.		
	<i>Bağımsız Denetim'den</i>	
GENEL KURUL'A SUNULACAK	Geçmiş	Geçmiş
AYRINTILI GELİR TABLOSU (Milyon TL)	31.12.2000	31.12.1999
A. Brüt Satışlar	58.670.523	25.268.941
1. Yurtiçi Satışlar	52.255.078	20.569.309
2. Yurtdışı Satışlar	6.381.576	4.667.143
3. Diğer Satışlar	33.869	32.489
B. Satışlardan İndirimler (-)	(13.854.062)	(2.549.655)
1. Satıştan İadeler (-)	(1.127.243)	(299.713)
2. Satış İskontoları (-)	(12.071.011)	(2.109.073)
3. Diğer İndirimler (-)	(655.808)	(140.869)
C. Net Satışlar	44.816.461	22.719.286
D. Satışların Maliyeti (-)	(31.307.059)	(15.639.577)
BRÜT SATIŞ KARI (ZARARI)	13.509.402	7.079.709
E. Faaliyet Giderleri (-)	(9.876.632)	(5.974.695)
1. Araştırma ve Geliştirme Giderleri (-)	(156.792)	(73.130)
2. Pazarlama, Satış ve Dağıtım Giderleri (-)	(5.742.334)	(3.297.733)

3. Genel Yönetim Giderleri (-)	(3.977.506)	(2.603.832)
ESAS FAALİYET KARI (ZARARI)	3.632.770	1.105.014
F. Diğer Faaliyetlerden Gelirler ve Karlar	267.608	164.925
1. İştiraklerden Temettü Gelirleri	85	0
2. Bağlı Ortaklıklardan Temettü Gelirleri	0	0
3. Faiz ve Diğer Temettü Gelirleri	10.032	20.339
4. Faaliyetle İlgili Diğer Gelirler ve Karlar	257.491	144.586
G. Diğer Faaliyetlerden Giderler ve Zararlar (-)	(826.404)	(197.267)
H. Finansman Giderleri (-)	(1.584.958)	(1.551.867)
1. Kısa Vadeli Borçlanma Giderleri (-)	(1.532.848)	(1.468.732)
2. Uzun Vadeli Borçlanma Giderleri (-)	(52.110)	(83.135)
FAALİYET KARI (ZARARI)	1.489.016	(479.195)
I. Olağanüstü Gelirler ve Karlar	122.153	26.509
1. Konusu Kalmayan Karşılıklar	0	0
2. Önceki Dönem Gelir ve Karları	91.822	0
3. Diğer Olağanüstü Gelirler ve Karlar	30.331	26.509
J. Olağanüstü Giderler ve Zararlar (-)	(168.116)	(530.764)
1. Çalışmayan Kısım Giderleri ve Zararları (-)	(140.142)	(452.206)
2. Önceki Dönem Gider ve Zararları (-)	0	0
3. Diğer Olağanüstü Giderler ve Zararlar (-)	(27.974)	(78.558)
DÖNEM KARI (ZARARI)	1.443.053	(983.450)
K. Ödenecek Vergi ve Yasal Yükümlülükler (-)	(719.503)	(81.223)
NET DÖNEM KARI (ZARARI)	723.550	(1.064.673)

2001 Yılı Bilânçosu

KÜTAHYA PORSELEN SANAYİİ A.Ş.		
	<i>Bağımsız Denetim'den</i>	
GENEL KURUL'A SUNULACAK	Geçmiş	Geçmiş
AYRINTILI BİLANÇO (Milyon TL)	31.12.2001	31.12.2000
I. DÖNEN VARLIKLAR	27.106.067	22.370.356
A. Hazır Değerler	3.929.513	920.134
1. Kasa	53.510	55.619
2. Bankalar	3.599.271	481.773
3. Diğer Hazır Değerler	276.732	382.742
B. Menkul Kıymetler	77.499	71.101
1. Hisse Senetleri	0	0
2. Özel Kesim Tahvil, Senet ve Bonoları	77.499	71.101
3. Kamu Kesimi Tahvil, Senet ve Bonoları	0	0
4. Diğer Menkul Kıymetler	0	0
5. Menkul Kıymetler Değer Düşüklüğü Karş.(-)	0	0
C. Kısa Vadeli Ticari Alacaklar	8.675.342	11.171.910
1. Alıcılar	7.365.072	4.840.191
2. Alacak Senetleri	1.417.433	6.864.716
3. Verilen Depozito ve Teminatlar	25.243	734
4. Diğer Kısa Vadeli Ticari Alacaklar	394.597	403.032
5. Alacak Reeskontu (-)	(132.406)	(533.731)
6. Şüpheli Alacaklar Karşılığı (-)	(394.597)	(403.032)
D. Diğer Kısa Vadeli Alacaklar	55.335	9.568
1. Ortaklardan Alacaklar	0	0
2. İştiraklerden Alacaklar	0	0
3. Bağlı Ortaklıklardan Alacaklar	0	0
4. Kısa Vadeli Diğer Alacaklar	55.335	9.568
5. Alacak Reeskontu (-)	0	0
6. Şüpheli Alacaklar Karşılığı (-)	0	0
E. Stoklar	12.480.287	9.463.918
1. İlk Madde ve Malzeme	4.335.715	3.752.676
2. Yarı Mamüller	111.880	167.225
3. Ara Mamüller	0	0

4. Mamüller	7.799.112	5.256.357
5. Emtia	156.631	216.819
6. Diğer Stoklar	0	0
7. Stok Değer Düşüklüğü Karşılığı (-)	0	0
8. Verilen Sipariş Avansları	76.949	70.841
F. Diğer Dönen Varlıklar	1.888.091	733.725
II. DURAN VARLIKLAR	14.021.363	9.945.409
A. Uzun Vadeli Ticari Alacaklar	4.736	4.059
1. Alıcılar	0	0
2. Alacak Senetleri	0	0
3. Verilen Depozito ve Teminatlar	4.736	4.059
4. Diğer Uzun Vadeli Ticari Alacaklar	0	0
5. Alacak Reeskontu (-)	0	0
6. Şüpheli Alacaklar Karşılığı (-)	0	0
B. Diğer Uzun Vadeli Alacaklar	0	0
1. Ortaklardan Alacaklar	0	0
2. İştiraklerden Alacaklar	0	0
3. Bağlı Ortaklıklardan Alacaklar	0	0
4. Uzun Vadeli Diğer Alacaklar	0	0
5. Alacak Reeskontu (-)	0	0
6. Şüpheli Alacaklar Karşılığı (-)	0	0
C. Finansal Duran Varlıklar	1.522	1.522
1. Bağlı Menkul Kıymetler	77	77
2. Bağlı Menkul Kıy.Değ.Düş.Karşılığı (-)	0	0
3. İştirakler	1.448	1.448
4. İştiraklere Sermaye Taahhütleri (-)	(3)	(3)
5. İştirakler Değer Düşüklüğü Karşılığı (-)	0	0
6. Bağlı Ortaklıklar	0	0
7. Bağlı Ortaklıklara Sermaye Taahhütleri (-)	0	0
8. Bağlı Ortaklıklar Değer Düşüklüğü Karş. (-)	0	0
9. Diğer Finansal Duran Varlıklar	0	0
D. Maddi Duran Varlıklar	13.711.108	9.593.433
1. Arazi ve Arsalar	24.097	24.097
2. Yerüstü ve Yeraltı Düzenleri	294.634	196.550
3. Binalar	8.113.037	5.269.613
4. Makine, Tesis ve Cihazlar	32.718.642	24.905.999
5. Taşıt Araç ve Gereçleri	682.987	488.471
6. Döşeme ve Demirbaşlar	1.291.201	873.770
7. Diğer Maddi Duran Varlıklar	0	0
8. Birikmiş Amortismanlar (-)	(29.416.345)	(22.217.040)
9. Yapılmakta Olan Yatırımlar	0	39.047
10. Verilen Sipariş Avansları	2.855	12.926
E. Maddi Olmayan Duran Varlıklar	90.616	124.877
1. Kuruluş ve Teşkilatlanma Giderleri	0	0
2. Haklar	0	0
3. Araştırma ve Geliştirme Giderleri	0	0
4. Diğer Maddi Olmayan Duran Varlıklar	90.616	124.877
5. Verilen Avanslar	0	0
F. Diğer Duran Varlıklar	213.381	221.518
AKTİF TOPLAMI	41.127.430	32.315.765
KÜTAHYA PORSELEN SANAYİİ A.Ş.		
	<i>Bağımsız Denetim'den</i>	
GENEL KURUL'A SUNULACAK	Geçmiş	Geçmiş
AYRINTILI BİLANÇO (Milyon TL)	31.12.2001	31.12.2000
I. KISA VADELİ BORÇLAR	13.013.814	13.939.930
A. Finansal Borçlar	128.419	4.484.617
1. Banka Kredileri	127.367	4.482.974
2. Uzun Vadeli Kredilerin Anapara Taksitleri ve Faizleri	1.052	1.643
3. Tahvil Anapara Taksitleri ve Faizleri	0	0
4. Çıkarılmış Bonolar ve Senetler	0	0
5. Diğer Finansal Borçlar	0	0

B. Ticari Borçlar	9.623.095	4.626.935
1. Satıcılar	6.876.979	3.763.120
2. Borç Senetleri	1.702.287	863.815
3. Alınan Depozito ve Teminatlar	0	0
4. Diğer Ticari Borçlar	1.045.000	0
5. Borç Reeskontu (-)	(1.171)	0
C. Diğer Kısa Vadeli Borçlar	1.559.948	1.390.529
1. Ortaklara Borçlar	0	0
2. İştiraklere Borçlar	0	0
3. Bağlı Ortaklıklara Borçlar	0	0
4. Ödenecek Giderler	311.190	371.333
5. Ödenecek Vergi, Harç ve Diğer Kesintiler	516.530	727.658
6. Ertelenen ve Taksite Bağlanan Devlet Alacakları	0	0
7. Kısa Vadeli Diğer Borçlar	732.228	291.538
8. Borç Reeskontu (-)	0	0
D. Alınan Sipariş Avansları	437.864	2.256.765
E. Borç ve Gider Karşılıkları	1.264.488	1.181.084
1. Vergi Karşılıkları	895.386	719.503
2. Diğer Borç ve Gider Karşılıkları	369.102	461.581
II. UZUN VADELİ BORÇLAR	6.591.346	6.208.093
A. Finansal Borçlar	0	1.052
1. Banka Kredileri	0	1.052
2. Çıkarılmış Tahviller	0	0
3. Çıkarılmış Diğer Menkul Kıymetler	0	0
4. Diğer Finansal Borçlar	0	0
B. Ticari Borçlar	2.755.046	2.229.548
1. Satıcılar	105.294	99.376
2. Borç Senetleri	2.649.752	2.130.172
3. Alınan Depozito ve Teminatlar	0	0
4. Diğer Ticari Borçlar	0	0
5. Borç Reeskontu (-)	0	0
C. Diğer Uzun Vadeli Borçlar	0	1.763
1. Ortaklara Borçlar	0	0
2. İştiraklere Borçlar	0	0
3. Bağlı Ortaklıklara Borçlar	0	0
4. Ertelenen ve Taksite Bağlanan Devlet Alacakları	0	1.763
5. Uzun Vadeli Diğer Borçlar	0	0
6. Borç Reeskontu (-)	0	0
D. Alınan Sipariş Avansları	0	0
E. Borç ve Gider Karşılıkları	3.836.300	3.975.730
1. Kıdem Tazminatı Karşılıkları	3.742.563	3.975.730
2. Diğer Borç ve Gider Karşılıkları	93.737	0
III. ÖZ SERMAYE	21.522.270	12.167.742
A. Sermaye	2.592.000	2.592.000
B. Sermaye Taahhütleri (-)	0	0
C. Emisyon Primi	79.291	79.291
D. Yeniden Değerleme Değer Artışı	13.439.033	8.589.323
1. Duran Varlıklardaki Değer Artışı	13.439.033	8.589.323
2. İştiraklerdeki Değer Artışı	0	0
3. Borsa'da Oluşan Değer Artışı	0	0
E. Yedekler	1.248.251	1.248.251
1. Yasal Yedekler	94.951	94.951
2. Statü Yedekleri	0	0
3. Özel Yedekler	34	34
4. Olağanüstü Yedek	1.153.266	1.153.266
5. Maliyet Artış Fonu	0	0
6. Serm.Eklenecek İşt.His.ve Gayr.Satış Kazançları	0	0
7. Geçmiş Yıl Karı	0	0
F. Net Dönem Karı	4.504.820	723.550
G. Dönem Zararı (-)	0	0
H. Geçmiş Yıllar Zararları (-)	(341.125)	(1.064.673)
1. 1999. Yılı Zararı	(341.125)	(1.064.673)
2. .... Yılı Zararı	0	0

PASİF TOPLAMI	41.127.430	32.315.765
KÜTAHYA PORSELEN SANAYİİ A.Ş.		
	<i>Bağımsız Denetim'den</i>	
GENEL KURUL'A SUNULACAK	Geçmiş	Geçmiş
AYRINTILI GELİR TABLOSU (Milyon TL)	31.12.2001	31.12.2000
A. Brüt Satışlar	62.930.219	58.670.523
1. Yurtiçi Satışlar	42.925.134	52.255.078
2. Yurtdışı Satışlar	16.654.888	6.381.576
3. Diğer Satışlar	3.350.197	33.869
B. Satışlardan İndirimler (-)	(9.893.855)	(13.854.062)
1. Satıştan İndirimler (-)	(933.574)	(1.127.243)
2. Satış İskontoları (-)	(7.737.565)	(12.071.011)
3. Diğer İndirimler (-)	(1.222.716)	(655.808)
C. Net Satışlar	53.036.364	44.816.461
D. Satışların Maliyeti (-)	(30.981.943)	(31.307.059)
BRÜT SATIŞ KARI (ZARARI)	22.054.421	13.509.402
E. Faaliyet Giderleri (-)	(10.451.781)	(9.876.632)
1. Araştırma ve Geliştirme Giderleri (-)	(208.198)	(156.792)
2. Pazarlama, Satış ve Dağıtım Giderleri (-)	(6.650.470)	(5.742.334)
3. Genel Yönetim Giderleri (-)	(3.593.113)	(3.977.506)
ESAS FAALİYET KARI (ZARARI)	11.602.640	3.632.770
F. Diğer Faaliyetlerden Gelirler ve Karlar	3.051.586	267.608
1. İştiraklerden Temettü Gelirleri	0	85
2. Bağlı Ortaklıklardan Temettü Gelirleri	0	0
3. Faiz ve Diğer Temettü Gelirleri	492.927	10.032
4. Faaliyetle İlgili Diğer Gelirler ve Karlar	2.558.659	257.491
G. Diğer Faaliyetlerden Giderler ve Zararlar (-)	(8.528)	(826.404)
H. Finansman Giderleri (-)	(7.126.299)	(1.584.958)
1. Kısa Vadeli Borçlanma Giderleri (-)	(6.779.171)	(1.532.848)
2. Uzun Vadeli Borçlanma Giderleri (-)	(347.128)	(52.110)
FAALİYET KARI (ZARARI)	7.519.399	1.489.016
I. Olağanüstü Gelirler ve Karlar	1.327.343	122.153
1. Konusu Kalmayan Karşılıklar	1.247.092	0
2. Önceki Dönem Gelir ve Karları	0	91.822
3. Diğer Olağanüstü Gelirler ve Karlar	80.251	30.331
J. Olağanüstü Giderler ve Zararlar (-)	(3.352.799)	(168.116)
1. Çalışmayan Kısım Giderleri ve Zararları (-)	(3.352.799)	(140.142)
2. Önceki Dönem Gider ve Zararları (-)	0	0
3. Diğer Olağanüstü Giderler ve Zararlar (-)	0	(27.974)
DÖNEM KARI (ZARARI)	5.493.943	1.443.053
K. Ödenecek Vergi ve Yasal Yükümlülükler (-)	(989.123)	(719.503)
NET DÖNEM KARI (ZARARI)	4.504.820	723.550

2002 Yılı Bilançosu

KÜTAHYA PORSELEN SANAYİİ A.Ş.		
	<i>Bağımsız Denetim'den</i>	
GENEL KURUL'A SUNULACAK	Geçmiş	Geçmiş
AYRINTILI BİLANÇO (Milyon TL)	31.12.2002	31.12.2001
I. DÖNEN VARLIKLAR	43.912.192	27.106.067
A. Hazır Değerler	3.217.725	3.929.513
1. Kasa	59.800	53.510
2. Bankalar	2.608.089	3.599.271
3. Diğer Hazır Değerler	549.836	276.732
B. Menkul Kıymetler	0	77.499

1. Hisse Senetleri	0	0
2. Özel Kesim Tahvil, Senet ve Bonoları	0	77.499
3. Kamu Kesimi Tahvil, Senet ve Bonoları	0	0
4. Diğer Menkul Kıymetler	0	0
5. Menkul Kıymetler Değer Düşüklüğü Karş.(-)	0	0
C. Kısa Vadeli Ticari Alacaklar	15.387.313	8.675.342
1. Alıcılar	10.813.094	7.365.072
2. Alacak Senetleri	4.874.293	1.417.433
3. Verilen Depozito ve Teminatlar	21.493	25.243
4. Diğer Kısa Vadeli Ticari Alacaklar	716.329	394.597
5. Alacak Reeskontu (-)	(321.567)	(132.406)
6. Şüpheli Alacaklar Karşılığı (-)	(716.329)	(394.597)
D. Diğer Kısa Vadeli Alacaklar	94.747	55.335
1. Ortaklardan Alacaklar	0	0
2. İştiraklerden Alacaklar	0	0
3. Bağlı Ortaklıklardan Alacaklar	0	0
4. Kısa Vadeli Diğer Alacaklar	94.747	55.335
5. Alacak Reeskontu (-)	0	0
6. Şüpheli Alacaklar Karşılığı (-)	0	0
E. Stoklar	18.976.770	12.480.287
1. İlk Madde ve Malzeme	8.084.126	4.335.715
2. Yarı Mamüller	225.253	111.880
3. Ara Mamüller	0	0
4. Mamüller	10.308.071	7.799.112
5. Emtia	118.372	156.631
6. Diğer Stoklar	0	0
7. Stok Değer Düşüklüğü Karşılığı (-)	0	0
8. Verilen Sipariş Avansları	240.948	76.949
F. Diğer Dönen Varlıklar	6.235.637	1.888.091
II. DURAN VARLIKLAR	23.052.509	14.021.363
A. Uzun Vadeli Ticari Alacaklar	4.946	4.736
1. Alıcılar	0	0
2. Alacak Senetleri	0	0
3. Verilen Depozito ve Teminatlar	4.946	4.736
4. Diğer Uzun Vadeli Ticari Alacaklar	0	0
5. Alacak Reeskontu (-)	0	0
6. Şüpheli Alacaklar Karşılığı (-)	0	0
B. Diğer Uzun Vadeli Alacaklar	0	0
1. Ortaklardan Alacaklar	0	0
2. İştiraklerden Alacaklar	0	0
3. Bağlı Ortaklıklardan Alacaklar	0	0
4. Uzun Vadeli Diğer Alacaklar	0	0
5. Alacak Reeskontu (-)	0	0
6. Şüpheli Alacaklar Karşılığı (-)	0	0
C. Finansal Duran Varlıklar	1.522	1.522
1. Bağlı Menkul Kıymetler	77	77
2. Bağlı Menkul Kıy.Değ.Düş.Karşılığı (-)	0	0
3. İştirakler	1.448	1.448
4. İştiraklere Sermaye Taahhütleri (-)	(3)	(3)
5. İştirakler Değer Düşüklüğü Karşılığı (-)	0	0
6. Bağlı Ortaklıklar	0	0
7. Bağlı Ortaklıklara Sermaye Taahhütleri (-)	0	0
8. Bağlı Ortaklıklar Değer Düşüklüğü Karş. (-)	0	0
9. Diğer Finansal Duran Varlıklar	0	0
D. Maddi Duran Varlıklar	22.703.578	13.711.108
1. Arazi ve Arsalar	24.097	24.097
2. Yerüstü ve Yeraltı Düzenleri	460.365	294.634
3. Binalar	12.718.742	8.113.037
4. Makine, Tesis ve Cihazlar	48.727.021	32.718.642
5. Taşıt Araç ve Gereçleri	1.267.987	682.987
6. Döşeme ve Demirbaşlar	2.770.910	1.291.201
7. Diğer Maddi Duran Varlıklar	0	0
8. Birikmiş Amortismanlar (-)	(44.690.301)	(29.416.345)
9. Yapılmakta Olan Yatırımlar	0	0

10. Verilen Sipariş Avansları	1.424.757	2.855
E. Maddi Olmayan Duran Varlıklar	129.037	90.616
1. Kuruluş ve Teşkilatlanma Giderleri	0	0
2. Haklar	0	0
3. Araştırma ve Geliştirme Giderleri	0	0
4. Diğer Maddi Olmayan Duran Varlıklar	129.037	90.616
5. Verilen Avanslar	0	0
F. Diğer Duran Varlıklar	213.426	213.381
AKTİF TOPLAMI	66.964.701	41.127.430
KÜTAHYA PORSELEN SANAYİİ A.Ş.		
	<i>Bağımsız Denetim'den</i>	
GENEL KURUL'A SUNULACAK	Geçmiş	Geçmiş
AYRINTILI BİLANÇO (Milyon TL)	31.12.2002	31.12.2001
I. KISA VADELİ BORÇLAR	20.440.113	13.013.814
A. Finansal Borçlar	89.128	128.419
1. Banka Kredileri	89.128	127.367
2. Uzun Vadeli Kredilerin Anapara Taksitleri ve Faizleri	0	1.052
3. Tahvil Anapara Taksitleri ve Faizleri	0	0
4. Çıkarılmış Bonolar ve Senetler	0	0
5. Diğer Finansal Borçlar	0	0
B. Ticari Borçlar	12.577.662	9.623.095
1. Satıcılar	10.795.009	6.876.979
2. Borç Senetleri	1.784.974	1.702.287
3. Alınan Depozito ve Teminatlar	0	0
4. Diğer Ticari Borçlar	3.772	1.045.000
5. Borç Reeskontu (-)	(6.093)	(1.171)
C. Diğer Kısa Vadeli Borçlar	2.619.500	1.559.948
1. Ortaklara Borçlar	0	0
2. İştiraklere Borçlar	0	0
3. Bağlı Ortaklıklara Borçlar	0	0
4. Ödenecek Giderler	352.263	311.190
5. Ödenecek Vergi, Harç ve Diğer Kesintiler	287.527	516.530
6. Ertelenen ve Taksite Bağlanan Devlet Alacakları	0	0
7. Kısa Vadeli Diğer Borçlar	1.979.710	732.228
8. Borç Reeskontu (-)	0	0
D. Alınan Sipariş Avansları	1.773.389	437.864
E. Borç ve Gider Karşılıkları	3.380.434	1.264.488
1. Vergi Karşılıkları	3.222.824	895.386
2. Diğer Borç ve Gider Karşılıkları	157.610	369.102
II. UZUN VADELİ BORÇLAR	4.925.184	6.591.346
A. Finansal Borçlar	0	0
1. Banka Kredileri	0	0
2. Çıkarılmış Tahviller	0	0
3. Çıkarılmış Diğer Menkul Kıymetler	0	0
4. Diğer Finansal Borçlar	0	0
B. Ticari Borçlar	1.738.840	2.755.046
1. Satıcılar	46.320	105.294
2. Borç Senetleri	1.692.520	2.649.752
3. Alınan Depozito ve Teminatlar	0	0
4. Diğer Ticari Borçlar	0	0
5. Borç Reeskontu (-)	0	0
C. Diğer Uzun Vadeli Borçlar	0	0
1. Ortaklara Borçlar	0	0
2. İştiraklere Borçlar	0	0
3. Bağlı Ortaklıklara Borçlar	0	0
4. Ertelenen ve Taksite Bağlanan Devlet Alacakları	0	0
5. Uzun Vadeli Diğer Borçlar	0	0
6. Borç Reeskontu (-)	0	0
D. Alınan Sipariş Avansları	0	0
E. Borç ve Gider Karşılıkları	3.186.344	3.836.300
1. Kıdem Tazminatı Karşılıkları	3.186.344	3.742.563

2. Diğer Borç ve Gider Karşılıkları	0	93.737
III. ÖZ SERMAYE	41.599.404	21.522.270
A. Sermaye	2.592.000	2.592.000
B. Sermaye Taahhütleri (-)	0	0
C. Emisyon Primi	79.291	79.291
D. Yeniden Değerleme Değer Artışı	20.381.589	13.439.033
1. Duran Varlıklardaki Değer Artışı	20.381.589	13.439.033
2. İştiraklerdeki Değer Artışı	0	0
3. Borsa'da Oluşan Değer Artışı	0	0
E. Yedekler	5.411.947	1.248.251
1. Yasal Yedekler	303.136	94.951
2. Statü Yedekleri	0	0
3. Özel Yedekler	34	34
4. Olağanüstü Yedek	5.108.777	1.153.266
5. Maliyet Artış Fonu	0	0
6. Serm.Eklenecek İşt.His.ve Gayr.Satış Kazançları	0	0
7. Geçmiş Yıl Karı	0	0
F. Net Dönem Karı	13.134.577	4.504.820
G. Dönem Zararı (-)	0	0
H. Geçmiş Yıllar Zararları (-)	0	(341.125)
1. 1999 Yılı Zararı	0	(341.125)
2. .... Yılı Zararı	0	0
PASİF TOPLAMI	66.964.701	41.127.430
KÜTAHYA PORSELEN SANAYİİ A.Ş.		
	<i>Bağımsız Denetim'den</i>	
GENEL KURUL'A SUNULACAK	Geçmiş	Geçmiş
AYRINTILI GELİR TABLOSU (Milyon TL)	31.12.2002	31.12.2001
A. Brüt Satışlar	115.747.125	62.930.219
1. Yurtiçi Satışlar	90.516.086	42.925.134
2. Yurtdışı Satışlar	24.667.562	16.654.888
3. Diğer Satışlar	563.477	3.350.197
B. Satışlardan İndirimler (-)	(22.194.948)	(9.893.855)
1. Satıştan İndirimler (-)	(781.456)	(933.574)
2. Satış İskontoları (-)	(20.722.016)	(7.737.565)
3. Diğer İndirimler (-)	(691.476)	(1.222.716)
C. Net Satışlar	93.552.177	53.036.364
D. Satışların Maliyeti (-)	(56.258.118)	(30.981.943)
BRÜT SATIŞ KARI (ZARARI)	37.294.059	22.054.421
E. Faaliyet Giderleri (-)	(17.589.992)	(10.451.781)
1. Araştırma ve Geliştirme Giderleri (-)	(297.189)	(208.198)
2. Pazarlama, Satış ve Dağıtım Giderleri (-)	(11.886.802)	(6.650.470)
3. Genel Yönetim Giderleri (-)	(5.406.001)	(3.593.113)
ESAS FAALİYET KARI (ZARARI)	19.704.067	11.602.640
F. Diğer Faaliyetlerden Gelirler ve Karlar	4.713.621	3.051.586
1. İştiraklerden Temettü Gelirleri	0	0
2. Bağlı Ortaklıklardan Temettü Gelirleri	0	0
3. Faiz ve Diğer Temettü Gelirleri	645.689	492.927
4. Faaliyetle İlgili Diğer Gelirler ve Karlar	4.067.932	2.558.659
G. Diğer Faaliyetlerden Giderler ve Zararlar (-)	(1.930.151)	(8.528)
H. Finansman Giderleri (-)	(541.715)	(7.126.299)
1. Kısa Vadeli Borçlanma Giderleri (-)	(337.833)	(6.779.171)
2. Uzun Vadeli Borçlanma Giderleri (-)	(203.882)	(347.128)
FAALİYET KARI (ZARARI)	21.945.822	7.519.399
I. Olağanüstü Gelirler ve Karlar	233.217	1.327.343
1. Konusu Kalmayan Karşılıklar	0	1.247.092
2. Önceki Dönem Gelir ve Karları	0	0

3. Diğer Olağanüstü Gelirler ve Karlar	233.217	80.251
J. Olağanüstü Giderler ve Zararlar (-)	(5.821.638)	(3.352.799)
1. Çalışmayan Kısım Giderleri ve Zararları (-)	(5.815.571)	(3.352.799)
2. Önceki Dönem Gider ve Zararları (-)	0	0
3. Diğer Olağanüstü Giderler ve Zararlar (-)	(6.067)	0
DÖNEM KARI (ZARARI)	16.357.401	5.493.943
K. Ödenecek Vergi ve Yasal Yükümlülükler (-)	(3.222.824)	(989.123)
NET DÖNEM KARI (ZARARI)	13.134.577	4.504.820

2003 Yılı Bilânçosu

KÜTAHYA PORSELEN SANAYİİ A.Ş.	Tarihi Maliyetli (Seri XI No:1) Bağımsız Denetim'den	
	Geçmiş	Geçmiş
AYRINTILI BİLANÇO (Milyon TL)	31.12.2003	31.12.2002
I. DÖNEN VARLIKLAR	54.409.968	43.912.192
A. Hazır Değerler	3.359.093	3.217.725
1. Kasa	89.305	59.800
2. Bankalar	2.445.534	2.608.089
3. Diğer Hazır Değerler	824.254	549.836
B. Menkul Kıymetler	0	0
1. Hisse Senetleri	0	0
2. Özel Kesim Tahvil, Senet ve Bonoları	0	0
3. Kamu Kesimi Tahvil, Senet ve Bonoları	0	0
4. Diğer Menkul Kıymetler	0	0
5. Menkul Kıymetler Değer Düşüklüğü Karş.(-)	0	0
C. Kısa Vadeli Ticari Alacaklar	24.748.299	15.387.313
1. Alıcılar	16.393.009	10.813.094
2. Alacak Senetleri	9.031.261	4.874.293
3. Verilen Depozito ve Teminatlar	21.494	21.493
4. Diğer Kısa Vadeli Ticari Alacaklar	788.947	716.329
5. Alacak Reeskontu (-)	(697.465)	(321.567)
6. Şüpheli Alacaklar Karşılığı (-)	(788.947)	(716.329)
D. Diğer Kısa Vadeli Alacaklar	130.869	94.747
1. Ortaklardan Alacaklar	0	0
2. İştiraklerden Alacaklar	0	0
3. Bağlı Ortaklıklardan Alacaklar	0	0
4. Kısa Vadeli Diğer Alacaklar	130.869	94.747
5. Alacak Reeskontu (-)	0	0
6. Şüpheli Alacaklar Karşılığı (-)	0	0
E. Stoklar	21.539.742	18.976.770
1. İlk Madde ve Malzeme	12.096.935	8.084.126
2. Yarı Mamüller	225.396	225.253
3. Ara Mamüller	0	0
4. Mamüller	8.633.038	10.308.071
5. Emtia	131.845	118.372
6. Diğer Stoklar	0	0
7. Stok Değer Düşüklüğü Karşılığı (-)	0	0
8. Verilen Sipariş Avansları	452.528	240.948
F. Diğer Dönen Varlıklar	4.631.965	6.235.637
II. DURAN VARLIKLAR	23.278.249	23.052.509
A. Uzun Vadeli Ticari Alacaklar	5.355	4.946
1. Alıcılar	0	0
2. Alacak Senetleri	0	0
3. Verilen Depozito ve Teminatlar	5.355	4.946
4. Diğer Uzun Vadeli Ticari Alacaklar	0	0
5. Alacak Reeskontu (-)	0	0
6. Şüpheli Alacaklar Karşılığı (-)	0	0
B. Diğer Uzun Vadeli Alacaklar	0	0
1. Ortaklardan Alacaklar	0	0

2. İştiraklerden Alacaklar	0	0
3. Bağlı Ortaklıklardan Alacaklar	0	0
4. Uzun Vadeli Diğer Alacaklar	0	0
5. Alacak Reeskontu (-)	0	0
6. Şüpheli Alacaklar Karşılığı (-)	0	0
C. Finansal Duran Varlıklar	1.522	1.522
1. Bağlı Menkul Kıymetler	77	77
2. Bağlı Menkul Kıy.Değ.Düş.Karşılığı (-)	0	0
3. İştirakler	1.448	1.448
4. İştiraklere Sermaye Taahhütleri (-)	(3)	(3)
5. İştirakler Değer Düşüklüğü Karşılığı (-)	0	0
6. Bağlı Ortaklıklar	0	0
7. Bağlı Ortaklıklara Sermaye Taahhütleri (-)	0	0
8. Bağlı Ortaklıklar Değer Düşüklüğü Karş. (-)	0	0
9. Diğer Finansal Duran Varlıklar	0	0
D. Maddi Duran Varlıklar	22.739.552	22.703.578
1. Arazi ve Arsalar	26.218	24.097
2. Yerüstü ve Yeraltı Düzenleri	579.487	460.365
3. Binalar	16.502.759	12.718.742
4. Makine, Tesis ve Cihazlar	57.988.245	48.727.021
5. Taşıt Araç ve Gereçleri	2.004.984	1.267.987
6. Döşeme ve Demirbaşlar	3.767.502	2.770.910
7. Diğer Maddi Duran Varlıklar	0	0
8. Birikmiş Amortismanlar (-)	(58.698.917)	(44.690.301)
9. Yapılmakta Olan Yatırımlar	279.519	0
10. Verilen Sipariş Avansları	289.755	1.424.757
E. Maddi Olmayan Duran Varlıklar	300.783	129.037
1. Kuruluş ve Teşkilatlanma Giderleri	0	0
2. Haklar	0	0
3. Araştırma ve Geliştirme Giderleri	0	0
4. Diğer Maddi Olmayan Duran Varlıklar	300.783	129.037
5. Verilen Avanslar	0	0
F. Diğer Duran Varlıklar	231.037	213.426
AKTİF TOPLAMI	77.688.217	66.964.701
KÜTAHYA PORSELEN SANAYİİ A.Ş.		
	<i>Tarihi Maliyetli (Seri XI No:1) Bağımsız Denetim'den</i>	
	Geçmiş	Geçmiş
AYRINTILI BİLANÇO (Milyon TL)	31.12.2003	31.12.2002
I. KISA VADELİ BORÇLAR	17.694.354	20.440.113
A. Finansal Borçlar	69.202	89.128
1. Banka Kredileri	69.202	89.128
2. Uzun Vadeli Kredilerin Anapara Taksitleri ve Faizleri	0	0
3. Tahvil Anapara Taksitleri ve Faizleri	0	0
4. Çıkarılmış Bonolar ve Senetler	0	0
5. Diğer Finansal Borçlar	0	0
B. Ticari Borçlar	10.880.229	12.577.662
1. Satıcılar	9.148.655	10.795.009
2. Borç Senetleri	1.733.847	1.784.974
3. Alınan Depozito ve Teminatlar	0	0
4. Diğer Ticari Borçlar	0	3.772
5. Borç Reeskontu (-)	(2.273)	(6.093)
C. Diğer Kısa Vadeli Borçlar	2.498.803	2.619.500
1. Ortaklara Borçlar	0	0
2. İştiraklere Borçlar	0	0
3. Bağlı Ortaklıklara Borçlar	0	0
4. Ödenecek Giderler	313.670	352.263
5. Ödenecek Vergi, Harç ve Diğer Kesintiler	470.712	287.527
6. Ertelenen ve Taksite Bağlanan Devlet Alacakları	0	0
7. Kısa Vadeli Diğer Borçlar	1.714.421	1.979.710
8. Borç Reeskontu (-)	0	0

D. Alınan Sipariş Avansları	812.022	1.773.389
E. Borç ve Gider Karşılıkları	3.434.098	3.380.434
1. Vergi Karşılıkları	3.236.119	3.222.824
2. Diğer Borç ve Gider Karşılıkları	197.979	157.610
II. UZUN VADELİ BORÇLAR	3.911.087	4.925.184
A. Finansal Borçlar	0	0
1. Banka Kredileri	0	0
2. Çıkarılmış Tahviller	0	0
3. Çıkarılmış Diğer Menkul Kıymetler	0	0
4. Diğer Finansal Borçlar	0	0
B. Ticari Borçlar	0	1.738.840
1. Satıcılar	0	46.320
2. Borç Senetleri	0	1.692.520
3. Alınan Depozito ve Teminatlar	0	0
4. Diğer Ticari Borçlar	0	0
5. Borç Reeskontu (-)	0	0
C. Diğer Uzun Vadeli Borçlar	0	0
1. Ortaklara Borçlar	0	0
2. İştiraklere Borçlar	0	0
3. Bağlı Ortaklıklara Borçlar	0	0
4. Ertelenen ve Taksite Bağlanan Devlet Alacakları	0	0
5. Uzun Vadeli Diğer Borçlar	0	0
6. Borç Reeskontu (-)	0	0
D. Alınan Sipariş Avansları	0	0
E. Borç ve Gider Karşılıkları	3.911.087	3.186.344
1. Kıdem Tazminatı Karşılıkları	3.911.087	3.186.344
2. Diğer Borç ve Gider Karşılıkları	0	0
III. ÖZ SERMAYE	56.082.776	41.599.404
A. Sermaye	2.592.000	2.592.000
B. Sermaye Taahhütleri (-)	0	0
C. Emisyon Primi	79.291	79.291
D. Yeniden Değerleme Değer Artışı	25.955.295	20.381.589
1. Duran Varlıklardaki Değer Artışı	25.955.295	20.381.589
2. İştiraklerdeki Değer Artışı	0	0
3. Borsa'da Oluşan Değer Artışı	0	0
E. Yedekler	18.546.525	5.411.947
1. Yasal Yedekler	959.865	303.136
2. Statü Yedekleri	0	0
3. Özel Yedekler	34	34
4. Olağanüstü Yedek	17.586.626	5.108.777
5. Maliyet Artış Fonu	0	0
6. Serm.Eklenecek İşt.His.ve Gayr.Satış Kazançları	0	0
7. Geçmiş Yıl Karı	0	0
F. Net Dönem Karı	8.909.665	13.134.577
G. Dönem Zararı (-)	0	0
H. Geçmiş Yıllar Zararları (-)	0	0
1. .... Yılı Zararı	0	0
2. .... Yılı Zararı	0	0
PASİF TOPLAMI	77.688.217	66.964.701
KÜTAHYA PORSELEN SANAYİİ A.Ş.		
	<i>Tarihi Maliyetli (Seri XI No:1) Bağımsız Denetim'den</i>	
	Geçmiş	Geçmiş
AYRINTILI GELİR TABLOSU (Milyon TL)	31.12.2003	31.12.2002
A. Brüt Satışlar	142.257.638	115.747.125
1. Yurtiçi Satışlar	108.584.466	90.516.086
2. Yurtdışı Satışlar	33.551.258	24.667.562
3. Diğer Satışlar	121.914	563.477
B. Satışlardan İndirimler (-)	(25.307.451)	(22.194.948)
1. Satıştan İadeler (-)	(1.107.270)	(781.456)

2. Satış İskontoları (-)	(24.171.374)	(20.722.016)
3. Diğer İndirimler (-)	(28.807)	(691.476)
C. Net Satışlar	116.950.187	93.552.177
D. Satışların Maliyeti (-)	(75.810.127)	(56.258.118)
BRÜT SATIŞ KARI (ZARARI)	41.140.060	37.294.059
E. Faaliyet Giderleri (-)	(23.286.306)	(17.589.992)
1. Araştırma ve Geliştirme Giderleri (-)	(484.171)	(297.189)
2. Pazarlama, Satış ve Dağıtım Giderleri (-)	(16.750.049)	(11.886.802)
3. Genel Yönetim Giderleri (-)	(6.052.086)	(5.406.001)
ESAS FAALİYET KARI (ZARARI)	17.853.754	19.704.067
F. Diğer Faaliyetlerden Gelirler ve Karlar	3.300.273	4.713.621
1. İştiraklerden Temettü Gelirleri	0	0
2. Bağlı Ortaklıklardan Temettü Gelirleri	0	0
3. Faiz ve Diğer Temettü Gelirleri	400.915	645.689
4. Faaliyetle İlgili Diğer Gelirler ve Karlar	2.899.358	4.067.932
G. Diğer Faaliyetlerden Giderler ve Zararlar (-)	(3.182.283)	(1.930.151)
H. Finansman Giderleri (-)	(205.655)	(541.715)
1. Kısa Vadeli Borçlanma Giderleri (-)	(79.270)	(337.833)
2. Uzun Vadeli Borçlanma Giderleri (-)	(126.385)	(203.882)
FAALİYET KARI (ZARARI)	17.766.089	21.945.822
I. Olağanüstü Gelirler ve Karlar	334.440	233.217
1. Konusu Kalmayan Karşılıklar	0	0
2. Önceki Dönem Gelir ve Karları	0	0
3. Diğer Olağanüstü Gelirler ve Karlar	334.440	233.217
J. Olağanüstü Giderler ve Zararlar (-)	(5.954.745)	(5.821.638)
1. Çalışmayan Kısım Giderleri ve Zararları (-)	(5.953.418)	(5.815.571)
2. Önceki Dönem Gider ve Zararları (-)	0	0
3. Diğer Olağanüstü Giderler ve Zararlar (-)	(1.327)	(6.067)
DÖNEM KARI (ZARARI)	12.145.784	16.357.401
K. Ödenecek Vergi ve Yasal Yükümlülükler (-)	(3.236.119)	(3.222.824)
NET DÖNEM KARI (ZARARI)	8.909.665	13.134.577

2004 Yılı Bilançosu

KÜTAHYA PORSELEN SANAYİİ A.Ş.		
(Tutarlar YTL olarak 31.12.2004 tarihindeki alım gücü ile ifade edilmiştir)	<i>Enflasyona Göre Düzeltilmiş Konsolide (Seri XI No:20 ve 21) Bağımsız Denetim'den</i>	
GENEL KURUL'A SUNULACAK	Geçmiş	Geçmiş
AYRINTILI BİLANÇO (YTL)	31.12.2004	31.12.2003
I. DÖNEN VARLIKLAR	59.284.379	63.064.152
A. Hazır Değerler	3.813.966	3.824.000
1. Kasa	37.923	101.665
2. Bankalar	2.317.191	2.784.002
3. Diğer Hazır Değerler	1.458.852	938.333
B. Menkul Kıymetler	0	0
1. Hisse Senetleri	0	0
2. Özel Kesim Tahvil, Senet ve Bonoları	0	0
3. Kamu Kesimi Tahvil, Senet ve Bonoları	0	0
4. Diğer Menkul Kıymetler	0	0
5. Menkul Kıymetler Değer Düşüklüğü Karş.(-)	0	0
C. Kısa Vadeli Ticari Alacaklar	28.418.717	28.173.522
1. Alıcılar	14.202.716	18.661.840
2. Alacak Senetleri	15.158.864	10.281.209
3. Verilen Depozito ve Teminatlar	35.084	24.469

4. Diğer Kısa Vadeli Ticari Alacaklar	986.859	898.139
5. Alacak Reeskontu (-)	(977.947)	(793.996)
6. Şüpheli Alacaklar Karşılığı (-)	(986.859)	(898.139)
D. Diğer Kısa Vadeli Alacaklar	289.531	148.983
1. Ortaklardan Alacaklar	0	0
2. İştiraklerden Alacaklar	0	0
3. Bağlı Ortaklıklardan Alacaklar	0	0
4. Kısa Vadeli Diğer Alacaklar	289.531	148.983
5. Alacak Reeskontu (-)	0	0
6. Şüpheli Alacaklar Karşılığı (-)	0	0
E. Stoklar	19.872.913	25.644.607
1. İlk Madde ve Malzeme	12.439.485	14.399.881
2. Yarı Mamüller	233.124	267.748
3. Ara Mamüller	0	0
4. Mamüller	6.274.193	10.238.313
5. Emtia	382.736	151.911
6. Diğer Stoklar	0	0
7. Stok Değer Düşüklüğü Karşılığı (-)	0	0
8. Verilen Sipariş Avansları	543.375	586.754
F. Diğer Dönen Varlıklar	6.889.252	5.273.040
II. DURAN VARLIKLAR	41.699.780	35.004.215
A. Uzun Vadeli Ticari Alacaklar	4.848	6.096
1. Alıcılar	0	0
2. Alacak Senetleri	0	0
3. Verilen Depozito ve Teminatlar	4.848	6.096
4. Diğer Uzun Vadeli Ticari Alacaklar	0	0
5. Alacak Reeskontu (-)	0	0
6. Şüpheli Alacaklar Karşılığı (-)	0	0
B. Diğer Uzun Vadeli Alacaklar	0	0
1. Ortaklardan Alacaklar	0	0
2. İştiraklerden Alacaklar	0	0
3. Bağlı Ortaklıklardan Alacaklar	0	0
4. Uzun Vadeli Diğer Alacaklar	0	0
5. Alacak Reeskontu (-)	0	0
6. Şüpheli Alacaklar Karşılığı (-)	0	0
C. Finansal Duran Varlıklar	582.360	582.360
1. Bağlı Menkul Kıymetler	564.222	564.222
2. Bağlı Menkul Kıy.Değ.Düş.Karşılığı (-)	0	0
3. İştirakler	48.882	48.882
4. İştiraklere Sermaye Taahhütleri (-)	(30.744)	(30.744)
5. İştirakler Değer Düşüklüğü Karşılığı (-)	0	0
6. Bağlı Ortaklıklar	0	0
7. Bağlı Ortaklıklara Sermaye Taahhütleri (-)	0	0
8. Bağlı Ortaklıklar Değer Düşüklüğü Karş. (-)	0	0
9. Diğer Finansal Duran Varlıklar	0	0
D. Maddi Duran Varlıklar	40.594.329	33.783.880
1. Arazi ve Arsalar	1.571.492	1.395.169
2. Yerüstü ve Yeraltı Düzenleri	583.961	583.134
3. Binalar	19.166.219	17.461.155
4. Makine, Tesis ve Cihazlar	171.142.528	159.459.607
5. Taşıt Araç ve Gereçleri	4.226.782	3.917.472
6. Döşeme ve Demirbaşlar	6.681.698	5.996.783
7. Diğer Maddi Duran Varlıklar	1.792.553	0
8. Birikmiş Amortismanlar (-)	(164.876.777)	(155.709.012)
9. Yapılmakta Olan Yatırımlar	256.851	323.340
10. Verilen Sipariş Avansları	49.022	356.232
E. Maddi Olmayan Duran Varlıklar	263.515	368.866
1. Kuruluş ve Teşkilatlanma Giderleri	0	0
2. Haklar	0	0
3. Şerefiye	0	0
4. Araştırma ve Geliştirme Giderleri	0	0
5. Diğer Maddi Olmayan Duran Varlıklar	263.515	368.866
6. Verilen Avanslar	0	0
F. Diğer Duran Varlıklar	254.728	263.013

AKTİF TOPLAMI	100.984.159	98.068.367
KÜTAHYA PORSELEN SANAYİİ A.Ş.		
(Tutarlar YTL olarak 31.12.2004 tarihindeki alım gücü ile ifade edilmiştir)	<i>Enflasyona Göre Düzeltilmiş Konsolide (Seri XI No:20 ve 21) Bağımsız Denetim'den</i>	
GENEL KURUL'A SUNULACAK	Geçmiş	Geçmiş
AYRINTILI BİLANÇO (YTL)	31.12.2004	31.12.2003
I. KISA VADELİ BORÇLAR	18.830.994	20.143.295
A. Finansal Borçlar	9.086	78.780
1. Banka Kredileri	9.086	0
2. Uzun Vadeli Kredilerin Anapara Taksitleri ve Faizleri	0	0
3. Tahvil Anapara Taksitleri ve Faizleri	0	0
4. Çıkarılmış Bonolar ve Senetler	0	0
5. Diğer Finansal Borçlar	0	0
B. Ticari Borçlar	9.725.958	12.386.078
1. Satıcılar	9.725.958	10.414.850
2. Borç Senetleri	0	1.973.816
3. Alınan Depozito ve Teminatlar	0	0
4. Diğer Ticari Borçlar	0	0
5. Borç Reeskontu (-)	0	(2.588)
C. Diğer Kısa Vadeli Borçlar	3.905.199	2.844.644
1. Ortaklara Borçlar	0	0
2. İştiraklere Borçlar	0	0
3. Bağlı Ortaklıklara Borçlar	0	0
4. Ödenecek Giderler	408.154	357.083
5. Ödenecek Vergi, Harç ve Diğer Kesintiler	394.630	535.860
6. Ertelenen ve Taksite Bağlanan Devlet Alacakları	0	0
7. Kısa Vadeli Diğer Borçlar	3.102.415	1.951.701
8. Borç Reeskontu (-)	0	0
D. Alınan Sipariş Avansları	2.727.667	924.408
E. Borç ve Gider Karşılıkları	2.463.084	3.909.385
1. Vergi Karşılıkları	2.216.020	3.684.005
2. Diğer Borç ve Gider Karşılıkları	247.064	225.380
II. UZUN VADELİ BORÇLAR	4.724.096	4.452.391
A. Finansal Borçlar	0	0
1. Banka Kredileri	0	0
2. Çıkarılmış Tahviller	0	0
3. Çıkarılmış Diğer Menkul Kıymetler	0	0
4. Diğer Finansal Borçlar	0	0
B. Ticari Borçlar	0	0
1. Satıcılar	0	0
2. Borç Senetleri	0	0
3. Alınan Depozito ve Teminatlar	0	0
4. Diğer Ticari Borçlar	0	0
5. Borç Reeskontu (-)	0	0
C. Diğer Uzun Vadeli Borçlar	0	0
1. Ortaklara Borçlar	0	0
2. İştiraklere Borçlar	0	0
3. Bağlı Ortaklıklara Borçlar	0	0
4. Ertelenen ve Taksite Bağlanan Devlet Alacakları	0	0
5. Uzun Vadeli Diğer Borçlar	0	0
6. Borç Reeskontu (-)	0	0
D. Alınan Sipariş Avansları	0	0
E. Borç ve Gider Karşılıkları	4.724.096	4.452.391
1. Kıdem Tazminatı Karşılıkları	4.724.096	4.452.391
2. Diğer Borç ve Gider Karşılıkları	0	0
III. ANA ORTAKLIK DIŞI ÖZSERMAYE	0	0
A. Ana Ortaklık Dışı Özsermaye	0	0
IV. ÖZ SERMAYE	77.429.069	73.472.681
A. Sermaye	2.592.000	2.592.000

B. Sermaye Taahhütleri (-)	0	0
C. Emisyon Primi	79.291	79.291
D. Yeniden Değerleme Değer Artışı	0	0
1. Duran Varlıklardaki Değer Artışı	0	0
2. İştiraklerdeki Değer Artışı	0	0
3. Borsa'da Oluşan Değer Artışı	0	0
E. Yedekler	5.411.913	5.411.913
1. Yasal Yedekler	303.136	303.136
2. Statü Yedekleri	0	0
3. Özel Yedekler	0	0
4. Olağanüstü Yedek	5.108.777	5.108.777
5. Maliyet Artış Fonu	0	0
6. Serm.Eklenecek İşt.His.ve Gayr.Satış Kazançları	0	0
7. Geçmiş Yıl Karı	0	0
F. Net Dönem Karı	3.956.388	8.638.884
G. Dönem Zararı (-)	0	0
H. Geçmiş Yıllar Zararları (-)	(11.869.245)	(20.508.129)
I. Özsermaye Enflasyon Düzeltmesi Farkları	77.258.722	77.258.722
J. Çevrim Farkları	0	0
PASİF TOPLAMI	100.984.159	98.068.367
KÜTAHYA PORSELEN SANAYİİ A.Ş.		
(Tutarlar YTL olarak 31.12.2004 tarihindeki alım gücü ile ifade edilmiştir)	<i>Enflasyona Göre Düzeltilmiş Konsolide (Seri XI No:20 ve 21) Bağımsız Denetim'den</i>	
GENEL KURUL'A SUNULACAK	Geçmiş	Geçmiş
AYRINTILI KONSOLİDE GELİR TABLOSU (YTL)	31.12.2004	31.12.2003
A. Brüt Satışlar	188.154.284	164.938.071
1. Yurtiçi Satışlar	146.150.565	125.890.237
2. Yurtdışı Satışlar	41.791.292	38.904.494
3. Diğer Satışlar	212.427	143.340
B. Satışlardan İndirimler (-)	(38.238.577)	(29.461.755)
1. Satıştan İadeler (-)	(1.479.464)	(1.284.621)
2. Satış İskontoları (-)	(36.742.739)	(28.142.778)
3. Diğer İndirimler (-)	(16.374)	(34.356)
C. Net Satışlar	149.915.707	135.476.316
D. Satışların Maliyeti (-)	(106.506.316)	(90.815.459)
BRÜT SATIŞ KARI (ZARARI)	43.409.391	44.660.857
E. Faaliyet Giderleri (-)	(29.692.148)	(27.310.182)
1. Araştırma ve Geliştirme Giderleri (-)	(883.845)	(582.804)
2. Pazarlama, Satış ve Dağıtım Giderleri (-)	(21.478.176)	(19.591.010)
3. Genel Yönetim Giderleri (-)	(7.330.127)	(7.136.368)
ESAS FAALİYET KARI (ZARARI)	13.717.243	17.350.675
F. Diğer Faaliyetlerden Gelirler ve Karlar	3.597.683	3.821.350
1. İştiraklerden Temettü Gelirleri	0	0
2. Bağlı Ortaklıklardan Temettü Gelirleri	0	0
3. Faiz ve Diğer Temettü Gelirleri	217.347	465.239
4. Faaliyetle İlgili Diğer Gelirler ve Karlar	3.380.336	3.356.111
G. Diğer Faaliyetlerden Giderler ve Zararlar (-)	(2.857.450)	(2.877.806)
H. Finansman Giderleri (-)	(266.948)	(236.419)
1. Kısa Vadeli Borçlanma Giderleri (-)	(103.013)	(91.128)
2. Uzun Vadeli Borçlanma Giderleri (-)	(163.935)	(145.291)
FAALİYET KARI (ZARARI)	14.190.528	18.057.800
I. Olağanüstü Gelirler ve Karlar	672.618	390.133
1. Konusu Kalmayan Karşılıklar	0	0
2. Önceki Dönem Gelir ve Karları	21.830	0

3. Diğer Olağanüstü Gelirler ve Karlar	650.788	390.133
J. Olağanüstü Giderler ve Zararlar (-)	(5.124.216)	(6.877.462)
1. Çalışmayan Kısım Giderleri ve Zararları (-)	(3.869.112)	(6.875.884)
2. Önceki Dönem Gider ve Zararları (-)	0	0
3. Diğer Olağanüstü Giderler ve Zararlar (-)	(1.255.104)	(1.578)
K. Net parasal pozisyon karı/(zararı)	(3.566.522)	752.418
DÖNEM KARI (ZARARI)	6.172.408	12.322.889
L. Ödenecek Vergi ve Yasal Yükümlülükler (-)	(2.216.020)	(3.684.005)
M. Ana Ortaklık Dışı Kar / (Zarar)	0	0
NET KONSOLİDE DÖNEM KARI / (ZARARI)	3.956.388	8.638.884

2005 Yılı Bilançosu

KÜTAHYA PORSELEN SANAYİİ A.Ş.			
		<i>Bağımsız Denetim'den</i>	
		Geçmiş	Geçmiş
	Dipnot Referansları	31.12.2005	31.12.2004
BİLANÇO (YTL)			
VARLIKLAR			
Cari / Dönen Varlıklar		79.472.678	59.404.098
Hazır Değerler	4	6.852.124	3.813.970
Menkul Kıymetler (net)	5	0	0
Ticari Alacaklar (net)	7	40.509.757	28.538.434
Finansal Kiralama Alacakları (net)	8	0	0
İlişkili Taraflardan Alacaklar (net)	9	357.853	0
Diğer Alacaklar (net)	10	31.956	289.531
Canlı Varlıklar (net)	11	0	0
Stoklar (net)	12	25.598.155	19.872.911
Devam Eden İnşaat Sözleşmelerinden Alacaklar (net)	13	0	0
Ertelenen Vergi Varlıkları	14	0	0
Diğer Cari/Dönen Varlıklar	15	6.122.833	6.889.252
Cari Olmayan / Duran Varlıklar		40.343.410	41.699.779
Ticari Alacaklar (net)	7	33.356	4.848
Finansal Kiralama Alacakları (net)	8	0	0
İlişkili Taraflardan Alacaklar (net)	9	0	0
Diğer Alacaklar (net)	10	0	0
Finansal Varlıklar (net)	16	564.223	582.358
Pozitif/Negatif Şerefiye (net)	17	0	0
Yatırım Amaçlı Gayrimenkuller (net)	18	0	0
Maddi Varlıklar (net)	19	39.201.288	40.594.330
Maddi Olmayan Varlıklar (net)	20	199.490	263.515
Ertelenen Vergi Varlıkları	14	0	0
Diğer Cari Olmayan/Duran Varlıklar	15	345.053	254.728
TOPLAM VARLIKLAR		119.816.088	101.103.877
YÜKÜMLÜLÜKLER			
Kısa Vadeli Yükümlülükler		31.637.618	18.678.288
Finansal Boçlar (net)	6	35.943	9.086
Uzun Vadeli Finansal Borçların Kısa Vadeli Kısımları (net)	6	0	0
Finansal Kiralama İşlemlerinden Borçlar (net)	8	0	0
Diğer Finansal Yükümlülükler (net)	10	0	0
Ticari Borçlar (net)	7	15.717.517	9.573.270
İlişkili Taraflara Borçlar (net)	9	772.455	0
Alınan Avanslar	21	9.956.720	2.727.667
Devam Eden İnşaat Sözleşmeleri Hakediş Bedelleri (net)	13	0	0

Borç Karşılıkları	23	2.826.648	2.463.084
Ertelenen Vergi Yükümlülüğü	14	0	0
Diğer Yükümlülükler (net)	15	2.328.335	3.905.181
Uzun Vadeli Yükümlülükler		3.940.016	4.960.710
Finansal Borçlar (net)	6	0	0
Finansal Kiralama İşlemlerinden Borçlar (net)	8	0	0
Diğer Finansal Yükümlülükler (net)	10	0	0
Ticari Borçlar (net)	7	0	0
İlişkili Taraflara Borçlar (net)	9	0	0
Alınan Avanslar	21	0	0
Borç Karşılıkları	23	2.232.922	2.431.456
Ertelenen Vergi Yükümlülüğü	14	1.707.094	2.529.254
Diğer Yükümlülükler (net)	15	0	0
ANA ORTAKLIK DIŞI PAYLAR	24	0	0
ÖZSERMAYE		84.238.454	77.464.880
Sermaye	25	2.592.000	2.592.000
Karşılıklı İştirak Sermaye Düzeltmesi	25	0	0
Sermaye Yedekleri	26	77.338.013	77.338.013
Hisse Senetleri İhraç Primleri		79.291	79.291
Hiss Senedi İptal Karları		0	0
Yeniden Değerleme Fonu		0	0
Finansal Varlıklar Değer Artış Fonu		0	0
Öz Sermaye Enflasyon Düzeltmesi Farkları		77.258.722	77.258.722
Kar Yedekleri	27	5.411.913	5.411.913
Yasal Yedekler		303.136	303.136
Statü Yedekleri		0	0
Olağanüstü Yedekler		5.108.777	5.108.777
Özel Yedekler		0	0
Sermayeye Eklenecek İştirak Hisseleri ve Gayrimenkul Satış Kazançları		0	0
Yabancı Para Çevrim Farkları		0	0
Net Dönem Karı/Zararı		6.773.574	0
Geçmiş Yıllar Kar/Zararları	28	(7.877.046)	(7.877.046)
TOPLAM ÖZ SERMAYE VE YÜKÜMLÜLÜKLER		119.816.088	101.103.877
KÜTAHYA PORSELEN SANAYİİ A.Ş.			
		Bağımsız Denetim'den	
		Geçmiş	Geçmiş
GELİR TABLOSU (YTL)	Dipnot Referansları	31.12.2005	31.12.2004
ESAS FAALİYET GELİRLERİ		0	0
Satış Gelirleri (net)	36	158.117.021	0
Satışların Maliyeti (-)	36	(104.524.712)	0
Hizmet Gelirleri (net)	36	0	0
Esas Faaliyetlerden Diğer Gelirler / faiz+temettü+kira (net)	36	0	0
BRÜT ESAS FAALİYET KARI/ZARARI		53.592.309	0
Faaliyet Giderleri (-)	37	(41.068.176)	0
NET ESAS FAALİYET KARI/ZARARI		12.524.133	0
Diğer Faaliyetlerden Gelir ve Karlar	38	7.173.686	0
Diğer Faaliyetlerden Gider ve Zararlar (-)	38	(9.360.006)	0
Finansman Giderleri (-)	39	(1.761.086)	0
FAALİYET KARI/ZARARI		8.576.727	0

Net Parasal Pozisyon Kar/Zararı	40	0	0
ANA ORTAKLIK DIŞI KAR/ZARAR	24	0	0
VERGİ ÖNCESİ KAR/ZARAR		8.576.727	0
Vergiler	41	(1.803.153)	0
NET DÖNEM KARI/ZARARI		6.773.574	0
HİSSE BAŞINA KAZANÇ	42	2,6133	0

2006 Yılı Bilançosu

KÜTAHYA PORSELEN SANAYİİ A.Ő.			
		<i>Bağımsız Denetim'den</i>	
		Geçmiş	Geçmiş
	Dipnot Referansları	31.12.2006	31.12.2005
BİLANÇO (YTL)			
VARLIKLAR			
Cari / Dönen Varlıklar		91.392.455	79.472.678
Hazır Değerler	4	10.185.475	6.852.124
Menkul Kıymetler (net)	5	0	0
Ticari Alacaklar (net)	7	46.568.288	40.509.757
Finansal Kiralama Alacakları (net)	8	0	0
İlişkili Taraflardan Alacaklar (net)	9	314.554	357.853
Diğer Alacaklar (net)	10	34.907	31.956
Canlı Varlıklar (net)	11	0	0
Stoklar (net)	12	31.770.441	25.598.155
Devam Eden İnşaat Sözleşmelerinden Alacaklar (net)	13	0	0
Ertelenen Vergi Varlıkları	14	0	0
Diğer Cari/Dönen Varlıklar	15	2.518.790	6.122.833
Cari Olmayan / Duran Varlıklar		39.631.770	40.343.410
Ticari Alacaklar (net)	7	85.369	33.356
Finansal Kiralama Alacakları (net)	8	0	0
İlişkili Taraflardan Alacaklar (net)	9	0	0
Diğer Alacaklar (net)	10	0	0
Finansal Varlıklar (net)	16	564.223	564.223
Pozitif/Negatif Şerefiye (net)	17	0	0
Yatırım Amaçlı Gayrimenkuller (net)	18	0	0
Maddi Varlıklar (net)	19	38.336.382	39.201.288
Maddi Olmayan Varlıklar (net)	20	599.732	199.490
Ertelenen Vergi Varlıkları	14	0	0
Diğer Cari Olmayan/Duran Varlıklar	15	46.064	345.053
TOPLAM VARLIKLAR		131.024.225	119.816.088
YÜKÜMLÜLÜKLER			
Kısa Vadeli Yükümlülükler		42.915.666	31.627.618
Finansal Boçlar (net)	6	5.112.379	35.943
Uzun Vadeli Finansal Borçların Kısa Vadeli Kısımları (net)	6	0	0
Finansal Kiralama İşlemlerinden Borçlar (net)	8	0	0
Diğer Finansal Yükümlülükler (net)	10	0	0
Ticari Borçlar (net)	7	21.949.699	15.717.517
İlişkili Taraflara Borçlar (net)	9	744.355	772.455
Alınan Avanslar	21	12.011.044	9.946.720
Devam Eden İnşaat Sözleşmeleri Hakediş Bedelleri (net)	13	0	0
Borç Karşılıkları	23	918.088	2.826.648
Ertelenen Vergi Yükümlülüğü	14	0	0
Diğer Yükümlülükler (net)	15	2.180.101	2.328.335
Uzun Vadeli Yükümlülükler		3.081.911	3.940.016

Finansal Borçlar (net)	6	0	0
Finansal Kiralama İşlemlerinden Borçlar (net)	8	0	0
Diğer Finansal Yükümlülükler (net)	10	0	0
Ticari Borçlar (net)	7	0	0
İlişkili Taraflara Borçlar (net)	9	0	0
Alınan Avanslar	21	0	0
Borç Karşılıkları	23	2.519.759	2.232.922
Ertelenen Vergi Yükümlülüğü	14	562.152	1.707.094
Diğer Yükümlülükler (net)	15	0	0
ANA ORTAKLIK DIŞI PAYLAR	24	0	0
ÖZSERMAYE		85.026.648	84.238.454
Sermaye	25	2.592.000	2.592.000
Karşılıklı İştirak Sermaye Düzeltmesi	25	0	0
Sermaye Yedekleri	26	77.338.013	77.338.013
Hisse Senetleri İhraç Primleri		79.291	79.291
Hisse Senedi İptal Karları		0	0
Yeniden Değerleme Fonu		0	0
Finansal Varlıklar Değer Artış Fonu		0	0
Öz Sermaye Enflasyon Düzeltmesi Farkları		77.258.722	77.258.722
Kar Yedekleri	27	5.411.913	5.411.913
Yasal Yedekler		303.136	303.136
Statü Yedekleri		0	0
Olağanüstü Yedekler		5.108.777	5.108.777
Özel Yedekler		0	0
Sermayeye Eklenecek İştirak Hisseleri ve Gayrimenkul Satış Kazançları		0	0
Yabancı Para Çevrim Farkları		0	0
Net Dönem Karı/Zararı		788.194	6.773.574
Geçmiş Yıllar Kar/Zararları	28	(1.103.472)	(7.877.046)
TOPLAM ÖZ SERMAYE VE YÜKÜMLÜLÜKLER		131.024.225	119.806.088
KÜTAHYA PORSELEN SANAYİİ A.Ş.			
		<i>Bağımsız Denetim'den</i>	
		Geçmiş	Geçmiş
GELİR TABLOSU (YTL)	Dipnot Referansları	31.12.2006	31.12.2005
ESAS FAALİYET GELİRLERİ			
Satış Gelirleri (net)	36	170.141.310	158.117.021
Satışların Maliyeti (-)	36	(125.753.044)	(104.524.712)
Hizmet Gelirleri (net)	36	0	0
Esas Faaliyetlerden Diğer Gelirler / faiz+temettü+kira (net)	36	0	0
BRÜT ESAS FAALİYET KARI/ZARARI		44.388.266	53.592.309
Faaliyet Giderleri (-)	37	(43.547.833)	(41.068.176)
NET ESAS FAALİYET KARI/ZARARI		840.433	12.524.133
Diğer Faaliyetlerden Gelir ve Karlar	38	10.388.124	7.173.686
Diğer Faaliyetlerden Gider ve Zararlar (-)	38	(6.439.646)	(9.360.006)
Finansman Giderleri (-)	39	(4.426.649)	(1.761.086)
FAALİYET KARI/ZARARI		362.262	8.576.727
Net Parasal Pozisyon Kar/Zararı	40	0	0
ANA ORTAKLIK DIŞI KAR/ZARAR	24	0	0
VERGİ ÖNCESİ KAR/ZARAR		362.262	8.576.727
Vergiler	41	425.932	(1.803.153)

NET DÖNEM KARI/ZARARI		788.194	6.773.574
HİSSE BAŞINA KAZANÇ	42	0,3041	2,6133

2007 Yılı Bilânçosu

KÜTAHYA PORSELEN SANAYİİ A.Ş.			
BİLANÇO (YTL) (SERİ:XI, NO:25 - KONSOLİDE)	Dipnot Referansları	Bağımsız Denetim'den	
		Geçmiş	Geçmiş
		31.12.2007	31.12.2006
VARLIKLAR			
Cari / Dönen Varlıklar		93.146.333	91.392.455
Hazır Değerler	4	5.858.967	10.185.475
Menkul Kıymetler (net)	5	0	0
Ticari Alacaklar (net)	7	43.648.864	46.568.288
Finansal Kiralama Alacakları (net)	8	0	0
İlişkili Taraflardan Alacaklar (net)	9	287.719	314.554
Diğer Alacaklar (net)	10	22.173	34.907
Canlı Varlıklar (net)	11	0	0
Stoklar (net)	12	40.410.241	31.770.441
Devam Eden İnşaat Sözleşmelerinden Alacaklar (net)	13	0	0
Ertelenen Vergi Varlıkları	14	0	0
Diğer Cari/Dönen Varlıklar	15	2.918.369	2.518.790
Cari Olmayan / Duran Varlıklar		36.727.097	39.631.770
Ticari Alacaklar (net)	7	141.317	85.369
Finansal Kiralama Alacakları (net)	8	0	0
İlişkili Taraflardan Alacaklar (net)	9	0	0
Diğer Alacaklar (net)	10	0	0
Finansal Varlıklar (net)	16	488.842	564.223
Pozitif/Negatif Şerefiye (net)	17	0	0
Yatırım Amaçlı Gayrimenkuller (net)	18	0	0
Maddi Varlıklar (net)	19	35.669.380	38.336.382
Maddi Olmayan Varlıklar (net)	20	347.813	599.732
Ertelenen Vergi Varlıkları	14	0	0
Diğer Cari Olmayan/Duran Varlıklar	15	79.745	46.064
TOPLAM VARLIKLAR		129.873.430	131.024.225
YÜKÜMLÜLÜKLER			
Kısa Vadeli Yükümlülükler		41.760.206	42.915.666
Finansal Boçlar (net)	6	10.511.229	5.112.379
Uzun Vadeli Finansal Borçların Kısa Vadeli Kısımları (net)	6	0	0
Finansal Kiralama İşlemlerinden Borçlar (net)	8	0	0
Diğer Finansal Yükümlülükler (net)		0	0
Ticari Borçlar (net)	7	20.159.845	21.949.699
İlişkili Taraflara Borçlar (net)	9	872.078	744.355
Alınan Avanslar	21	7.012.287	12.011.044
Devam Eden İnşaat Sözleşmeleri Hakediş Bedelleri (net)	13	0	0
Borç Karşılıkları	23	1.163.079	918.088
Ertelenen Vergi Yükümlülüğü	14	0	0
Diğer Yükümlülükler (net)	15	2.041.688	2.180.101
Uzun Vadeli Yükümlülükler		2.849.441	3.081.911
Finansal Borçlar (net)	6	0	0
Finansal Kiralama İşlemlerinden Borçlar (net)	8	0	0
Diğer Finansal Yükümlülükler (net)		0	0

Ticari Borçlar (net)	7	0	0
İlişkili Taraflara Borçlar (net)	9	0	0
Alınan Avanslar	21	0	0
Borç Karşılıkları	23	2.698.126	2.519.759
Ertelenen Vergi Yükümlülüğü	14	151.315	562.152
Diğer Yükümlülükler (net)	15	0	0
ANA ORTAKLIK DIŞI PAYLAR	24	0	0
ÖZSERMAYE		85.263.783	85.026.648
Sermaye	25	2.592.000	2.592.000
Karşılıklı İştirak Sermaye Düzeltmesi	25	0	0
Sermaye Yedekleri	26	0	0
Hisse Senetleri İhraç Primleri		79.291	79.291
Hisse Senedi İptal Karları		0	0
Yeniden Değerleme Fonu		0	0
Finansal Varlıklar Değer Artış Fonu		0	0
Öz Sermaye Enflasyon Düzeltmesi Farkları		77.258.722	77.258.722
Kar Yedekleri	27	0	0
Yasal Yedekler		303.136	303.136
Statü Yedekleri		0	0
Olağanüstü Yedekler		5.108.777	5.108.777
Özel Yedekler		0	0
Sermayeye Eklenecek İştirak Hisseleri ve Gayrimenkul Satış Kazançları		0	0
Yabancı Para Çevrim Farkları		0	0
Net Dönem Karı/Zararı		237.135	788.194
Geçmiş Yıllar Kar/Zararları	28	(315.278)	(1.103.472)
TOPLAM ÖZ SERMAYE VE YÜKÜMLÜLÜKLER		129.873.430	131.024.225
KÜTAHYA PORSELEN SANAYİİ A.Ş.			
GELİR TABLOSU (YTL)		<i>Bağımsız Denetim'den</i>	
(SERİ:XI, NO:25 - KONSOLİDE)		Geçmiş	Geçmiş
	Dipnot Referansları	31.12.2007	31.12.2006
ESAS FAALİYET GELİRLERİ			
Satış Gelirleri (net)	36	161.267.994	170.141.310
Satışların Maliyeti (-)	36	(123.837.071)	(125.753.044)
Hizmet Gelirleri (net)		0	0
Esas Faaliyetlerden Diğer Gelirler / faiz+temettü+kira (net)		0	0
BRÜT ESAS FAALİYET KARI/ZARARI		37.430.923	44.388.266
Faaliyet Giderleri (-)	37	(42.163.227)	(43.547.833)
NET ESAS FAALİYET KARI/ZARARI		(4.732.304)	840.433
Diğer Faaliyetlerden Gelir ve Karlar	38	14.153.039	10.388.124
Diğer Faaliyetlerden Gider ve Zararlar (-)	38	(4.947.102)	(6.439.646)
Finansman Giderleri (-)	39	(4.009.310)	(4.426.649)
FAALİYET KARI/ZARARI		464.323	362.262
Net Parasal Pozisyon Kar/Zararı	40	0	0
ANA ORTAKLIK DIŞI KAR/ZARAR	24	0	0
VERGİ ÖNCESİ KAR/ZARAR		464.323	362.262
Vergiler	41	(227.188)	425.932
NET DÖNEM KARI/ZARARI		237.135	788.194
HİSSE BAŞINA KAZANÇ	42	0,0915	0,3041

2008 Yılı Bilânçosu

KÜTAHYA PORSELEN SANAYİİ A.Ş.			
BİLANÇO (TL) (XI-29 KONSOLİDE)	Dipnot Referansları	<i>Bağımsız Denetim'den</i>	
		Geçmiş 31.12.2008	Geçmiş 31.12.2007
VARLIKLAR			
Dönen Varlıklar		101.396.655	92.511.548
Nakit ve Nakit Benzerleri	Not.6	8.854.781	5.858.967
Finansal Yatırımlar	Not.7	0	0
Ticari Alacaklar	Not.10	45.129.519	43.900.563
Finans Sektörü Faaliyetlerinden Alacaklar	Not.12	0	0
Diğer Alacaklar	Not.11	269.851	58.193
Stoklar	Not.13	44.988.707	40.040.974
Canlı Varlıklar	Not.14	0	0
Diğer Dönen Varlıklar	Not.26	2.153.797	2.652.851
(Ara Toplam)		0	0
Satış Amacıyla Elde Tutulan Duran Varlıklar	Not.34	0	0
Duran Varlıklar		33.119.795	36.723.857
Ticari Alacaklar	Not.10	0	0
Finans Sektörü Faaliyetlerinden Alacaklar	Not.12	0	0
Diğer Alacaklar	Not.11	91.745	141.317
Finansal Yatırımlar	Not.7	1.001	1.001
Özkaynak Yöntemiyle Değerlenen Yatırımlar	Not.16	0	487.841
Canlı Varlıklar	Not.14	0	0
Yatırım Amaçlı Gayrimenkuller	Not.17	0	0
Maddi Duran Varlıklar	Not.18	32.804.143	35.936.354
Maddi Olmayan Duran Varlıklar	Not.19	81.264	77.599
Şerhiye	Not.20	0	0
Ertelenmiş Vergi Varlığı	Not.35	84.851	0
Diğer Duran Varlıklar	Not.26	56.791	79.745
TOPLAM VARLIKLAR		134.516.450	129.235.405
KAYNAKLAR			
Kısa Vadeli Yükümlülükler		44.571.872	41.122.181
Finansal Boçlar	Not.8	8.749.334	10.761.601
Diğer Finansal Yükümlülükler	Not.9	0	0
Ticari Borçlar	Not.10	22.871.238	21.020.230
Diğer Borçlar	Not.11	10.073.980	7.822.434
Finans Sektörü Faal.den Borçlar	Not.12	0	0
Devlet Teşvik ve Yardımları	Not.21	0	0
Dönem Karı Vergi Yükümlülüğü	Not.22	0	0
Borç Karşılıkları	Not.22	165.408	274.682
Diğer Kısa Vadeli Yükümlülükler	Not.26	2.711.912	1.243.234
(Ara toplam)		0	0
Satış Amacıyla Elde Tutulan Duran Varlıklara İlişkin Yükümlülükler	Not.34	0	0
Uzun Vadeli Yükümlülükler		3.251.675	2.849.441
Finansal Borçlar	Not.8	0	0
Diğer Finansal Yükümlülükler	Not.9	0	0
Ticari Borçlar	Not.10	0	0
Diğer Borçlar	Not.11	0	0
Finans Sektörü Faaliyetlerinden Borçlar	Not.12	0	0
Devlet Teşvik ve Yardımları	Not.21	0	0
Borç Karşılıkları	Not.22	0	0

Çalışanlara Sağlanan Faydalara İlişkin Karşılıklar (veya Kıdem Tazminatı Karşılığı)	Not.24	3.251.675	2.698.126
Ertelenmiş Vergi Yükümlülüğü	Not.35	0	151.315
Diğer Uzun Vadeli Yükümlülükler	Not.26	0	0
ÖZKAYNAKLAR		86.692.903	85.263.783
Ana Ortaklığa Ait Özkaynaklar	Not.27	86.692.903	85.263.783
Ödenmiş Sermaye		28.512.000	2.592.000
Sermaye Düzeltmesi Farkları		20.470.567	46.390.567
Hisse Senedi İhraç Primleri		79.291	79.291
Değer Artış Fonları		0	0
Yabancı Para Çevrim Farkları		0	0
Kardan Ayrılan Kısıtlanmış Yedekler		303.136	303.136
Geçmiş Yıllar Kar/Zararları		35.898.789	35.661.654
Net Dönem Karı/Zararı		1.429.120	237.135
Azınlık Payları		0	0
TOPLAM KAYNAKLAR		134.516.450	129.235.405
KÜTAHYA PORSELEN SANAYİİ A.Ş.			
GELİR TABLOSU (TL)		<i>Bağımsız Denetim'den</i>	
(XI-29 KONSOLİDE)		Geçmiş	Geçmiş
	Dipnot Referansı	31.12.2008	31.12.2007
SÜRDÜRÜLEN FAALİYETLER			
Satış Gelirleri	Not.28	153.221.301	161.267.994
Satışların Maliyeti (-)	Not.28	(104.056.599)	(123.837.071)
Ticari Faaliyetlerden Brüt Kar (Zarar)		49.164.702	37.430.923
Faiz, Ücret, Prim, Komisyon ve Diğer Gelirler		0	0
Faiz, Ücret, Prim, Komisyon ve Diğer Giderler (-)		0	0
Finans Sektörü Faaliyetlerinden brüt kar (zarar)		0	0
BRÜT KAR/ZARAR		49.164.702	37.430.923
Pazarlama, Satış ve Dağıtım Giderleri (-)	Not.29	(30.133.557)	(29.965.433)
Genel Yönetim Giderleri (-)	Not.29	(14.473.996)	(10.663.483)
Araştırma ve Geliştirme Giderleri (-)	Not.29	(2.247.416)	(1.534.311)
Diğer Faaliyet Gelirleri	Not.31	2.342.819	4.299.091
Diğer Faaliyet Giderleri (-)	Not.31	(3.861.343)	(1.006.622)
FAALİYET KARI/ZARARI		791.209	(1.439.835)
Özkaynak Yöntemiyle Değerlenen Yatırımların Kar/Zararlarındaki Paylar		(487.841)	(76.381)
(Esas Faaliyet Dışı) Finansal Gelirler	Not.32	15.509.826	9.853.948
(Esas Faaliyet Dışı) Finansal Giderler (-)	Not.33	(13.699.356)	(7.873.409)
SÜRDÜRÜLEN FAALİYETLER VERGİ ÖNCESİ KARI/ZARARI		2.113.838	464.323
Sürdürülen Faaliyetler Vergi Gelir/Gideri		(684.718)	(227.188)
- Dönem Vergi Gelir/Gideri		(920.884)	(638.025)
- Ertelenmiş Vergi Gelir/Gideri	Not.35	236.166	410.837
SÜRDÜRÜLEN FAALİYETLER DÖNEM KARI/ZARARI		1.429.120	237.135
DURDURULAN FAALİYETLER		0	0
Durdurulan Faaliyetler Vergi Sonrası Dönem Karı/Zararı		0	0
DÖNEM KARI/ZARARI		1.429.120	237.135

Dönem Kar/Zararının Dağılımı		0	0
Azınlık Payları		0	0
Ana Ortaklık Payları		1.429.120	237.135
Hisse Başına Kazanç	Not.36	0,1654	0,0274
Seyreltilmiş Hisse Başına Kazanç	Not.36	0	0
Sürdürülen Faaliyetlerden Hisse Başına Kazanç	Not.36	0,1654	0,0274
Sürdürülen Faaliyetlerden Seyreltilmiş Hisse Başına Kazanç	Not.36	0	0

KAYNAKÇA

- AKIN, Hakan, (1999), **Yeni İşim Dış Ticaret**, Acamedy International, Ankara.
- AKKOYUNLU, Pınar, (1998), “Konsolide Bütçenin Önemi ve 1998 Bütçesi”, **İktisat Dergisi**, Sayı: 385.
- AKMEŞE, Halil ve Hüseyin, ÇETİN, (2009), “**2008 Dünya Ekonomik Krizinin Türkiye Ekonomisi ve Türk-Azeri Ekonomik İlişkileri Üzerindeki Etkiler**”, akt., <http://www.jas-khazar.org/2009-12-1/2008%20DUNYA%20EKONOMIK%20KRIZININ%20TURKIYE%20EKONOMISI%20VE%20TURK.pdf>, (10.05.2010).
- AKSOY, T., (1998), **Çağdaş Bankacılıkta Son Eğilimler ve Türkiye’de Uluslararası Bankacılık**, Sermaye Piyasası Kurulu, Yayın No: 109, Ankara.
- AKTAN, Coşkun Can ve Hüseyin, ŞEN, (2002), “Ekonomik kriz: Nedenler ve Çözüm Önerileri”, **Yeni Türkiye Dergisi**, Sayı 1.
- ALANTAR, Doğan, “**Küresel Finansal Kriz: Nedenleri ve Sonuçları Üzerine Bir Değerlendirme**”, www.mmd.org.tr/eserler/81.%20Sayı%20MAKALELER.doc (12.05.2010).
- ALIÇ, Ali Burak, Bediha, AKBOĞA, Ayten, ASLAN ve Gizem, KAYABAŞI, (2009), “Küresel Krizin KOBİ’lerin İhracatlarına Etkileri ve KOBİ’lerde Kriz Yönetimi: Eskişehir İli KOBİ’ler Üzerine Bir Araştırma”, **12.Uluslararası İktisat Öğrencileri Kongresi, (7 – 8 Mayıs)**, Ege Üniversitesi İİBF, İzmir.
- ALPAY, Yalın, (2008), **Türkiye Ekonomi Tarihi**, Akademia Yayınları, İstanbul.
- ALTAN, Mikail, (2004), **Ekonomik Krizler ve KOBİ’lerde Kriz Yönetimi**, Atlas Kitabevi, Konya.
- ALTAŞ, Dilek, (2006), **Türk Bankacılık Sektörünün İstatistik Tekniklerle Analizi (2000 Krizi Öncesi ve Sonrası)**, Derin Yayınları, İstanbul.
- ALTAY, Hüseyin ve Fatih, ÇELEBİOĞLU, “Şubat 2001 Ekonomik Krizi Sonrasında İthalat Fonksiyonunun Yapısal Değişiminin İncelenmesi”, **Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Sayı:13, Kütahya.

- ALTINIŞIK, Songül, (2007), “Ekonomik Krizlerin Eğitim Politikalarına Etkileri”, **Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Sayı:4, Tokat.
- ARICAN, Erişah, (2002), **Gelişmekte Olan Ülkelerde İstikrar Politikaları: Türkiye**, Kardeşler Matbaası, İstanbul.
- ARIKAN, Rauf, (1995), **Araştırma Teknikleri ve Rapor Yazma**, Tutibay Ltd. Şti., Ankara.
- ARSEVEN, Ali Doğan, (2001), **Alan Araştırma Yöntemi, İlkeler, Teknikler, Örnekler**, Gündüz Eğitim ve Yayıncılık, Ankara.
- ATABEY, Ayşegül, (2005), **Dış Ticaret (Ders Notları)**, Atlas Kitabevi, Konya.
- ATAKİŞİ, Ahmet, Uğur, CİVELEK, Seyhun, DOĞAN, İsmail, GÜNDÜZ, Orçun, SÖNMEZ, Cahit, SÖNMEZLER, Gökhan, Sadi, UZUNOĞLU, (2009), **Güncel Ekonomik sorunlar: Global Kriz**, (Ed.), UZUNOĞLU, Sadi, Literatür Yayınları, İstanbul.
- ATAMAN, Ümit ve Haluk SUMER, (2003), **Dış Ticaret İşlemleri ve Muhasebesi**, Türkmen Kitabevi, İstanbul.
- AYDOĞUŞ, İsmail ve H.Gonca, DİLER, (2006), “Dış Ticaret Hadlerinin Gelir Etkisi: Türkiye Üzerine Bir Uygulama”, **Afyon Kocatepe Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi**, Cilt: 8, Sayı:1, Afyonkarahisar.
- AYTEKİN, Y. Haluk, (2008), **Ansiklopedik Bankacılık ve Finansal Terimler Sözlüğü**, Palme Yayıncılık, Ankara.
- AZİZ, Aysel, (2003), **Araştırma Yönetmeleri, Teknikleri ve İletişim**, Turhan Kitabevi, Ankara.
- BAĞRIAÇIK, Atila ve S. Bahadır KADRON, (1996), **Dış Ticarete Uygulamalı KDV İşlemleri**, Bilim Teknik Yayınevi, İstanbul.
- BAĞRIAÇIK, Atila, (2003), **Uygulamalı Dış Ticaret İşlemleri**, Bilim Teknik Yayınevi, İstanbul.
- BALOĞLU, Burhan, (1997), **Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemi**, Der Yayınları, İstanbul.

- BİLDİRİCİ, Melike ve İlker, PARASIZ, (2003), **Finansal Makro Ekonomi**, Ezgi Kitabevi, Bursa.
- BÜYÜKDERE, Köksal, (2005), “Türkiye’nin Dış Ticaretinin Gelişimi”, **Gümrük Dünyası Dergisi**, Sayı:47, Ankara.
- CEBECİ, Suat, (1997), **Bilimsel Araştırma ve Yazma Teknikleri**, Alfa Kitabevi, İstanbul.
- ÇAĞLAR, Ünal, (2003), **Döviz Kurları Uluslararası Para Sistemi ve Ekonomik İstikrar**, Melisa Matbaacılık, İstanbul.
- ÇARIKÇI, Emin, (2001), “2000-2001 Yılı Ekonomik Krizlerin Sebepleri ve Sonuçları”, **Yeni Türkiye Dergisi**, Eylül-Ekim Ekonomik Kriz Özel Sayısı.
- ÇELİK, Adnan, İsmail, BAKAN, Mustafa, TAŞLIYAN, Nusret, GÖKSU, Mesut, BİLGİNER, Murat, CANITEZ, Ö. Okan, FETTAHLIOĞLU, Alaaddin, İLKER, Güçlü, TÜMER, C. Gamze, BAL, (2004), **Dış Ticaret İşlemler ve Uygulamalar**, Gazi Kitabevi, Ankara.
- ÇİNKO, Levent, “**Finansal Kriz Teorileri Üzerine Bir Değerlendirme**”, <http://bsy.marmara.edu.tr/Konferanslar/2008/32.pdf> (25.07.2010).
- DELİCE, Güven, (2003), “Finansal Krizler: Teorik ve Tarihsel Bir Perspektif”, **Erciyes Üni. İ.İ.B.F. Dergisi**, Sayı:20, Ocak-Haziran.
- DEMİR, Gülten, (1999), **Asya Krizi ve IMF**, Der Yayınları: 260, İstanbul.
- DİNÇER, Ömer, (1992), **Stratejik Yönetim ve İşletme Politikası**, Timaş Basım Ticaret, İstanbul.
- DÖLEK, Ali, (2000), **AB Uyum Süreci Çerçevesinde Uygulamalı İthalat İşlemleri ve Örnekler**, Beta Basım Yayın Dağıtım, İstanbul.
- DUMAN, Koray, (2002), “Finansal Krizlerin Nedenleri, Etkileri ve Bankacılık Sektörüne Yansımaları”, **Finans-Politik & Ekonomik Yorumlar Dergisi**, Muğla.
- EĞİLMEZ, Mahfi, (2009), **Küresel Finans Krizi Piyasa Sisteminin Eleştirisi**, Remzi Kitabevi, İstanbul.

EREN Aslan ve Bora, SÜSLÜ, (2001), “Finansal Kriz Teorileri Işığında Türkiye’ de Yaşanan Krizlerin Genel Bir Değerlendirmesi”, **Yeni Türkiye Dergisi**, Eylül – Ekim, Yıl:7, Sayı:41.

ERK, Nejat, Mahir, FİSUNOĞLU ve Altan, ÇABUK, (1994), “Enflasyonun Bankacılık Üzerine Etkileri”, **Türkiye Bankalar Birliği**, Ankara.

GÜRSOY, Yaser, (2005), **Dış Ticaret İşlemleri Muhasebesi**, Ekin Kitabevi, Ankara.

GÜRSOY, Yaser, (2007), **Dış Ticaret İşlemleri Yönetimi**, Ekin Kitabevi, Ankara.

<http://iibf.sdu.edu.tr/dergi/files/2003-2-7.pdf>, (10.07.2010).

http://kutuphane.ksu.edu.tr/e-tez/sbe/T00526/Bulent_Erdogan_TEZ.pdf, (16.07.2010).

<http://makdis.pamukkale.edu.tr/Mak1.htm>, (11.07.2010).

<http://muhasebeturk.org/ecopedia/396-m/3147-mali-kriz-nedir-ne-demek-anlami-tanimi.html> (12.07.2010).

<http://tr.wikipedia.org/wiki/Dezenflasyon> (15.03.2010).

<http://tr.wikipedia.org/wiki/Enflasyon> (15.03.2010).

<http://www.akib.org.tr/akib/UserFiles/File/pratikbilgiler/IhracattaOdemeKosullari.pdf> (11.07.2010).

[http://www.archive.ismmmo.org.tr/.../13-%2057%20FAMİL%20ŞAMİLOĞLU %20%20.doc](http://www.archive.ismmmo.org.tr/.../13-%2057%20FAMİL%20ŞAMİLOĞLU%20%20.doc), (06.09.2010).

http://www.bddk.org.tr/websitesi/turkce/Raporlar/Calisma_Raporlari/6313Krizden_Istikrara.pdf (13.05.2010).

<http://www.belgenet.com/eko/21subat01.html>, (01.09.2010).

<http://www.btso.org.tr/databank/publication/telkitabi01.pdf>, (07.09.2010).

<http://www.ceis.org.tr/dergiDocs/makale245.pdf>, (10.07.2010).

http://www.ekodialog.com/Makaleler/Ekonomik_Krizler_son_20_yil.html, (16.06.2010).

http://www.ekodialog.com/uluslararasi_ekonomi/uluslararasi-sermaye-hareketleri.html, (16.06.2010).

- http://www.emu.edu.tr/smeconf/turkcepdf/bildiri_09.pdf, (06.09.2010).
- <http://www.eul.edu.tr/document/laununesesi42.pdf> (30.07.2010).
- <http://www.granitymm.com/content/view/77/1/>, (07.09.2010).
- <http://www.gulsunyay.com/portal/documents/files/yeniturkiye2.pdf> (20.06.2010).
- <http://www.hydra.com.tr/uploads/kutup10.pdf>, (09.07.2010).
- <http://www.iibf.kocaeli.edu.tr/ceko/ssk/kitap50/18.pdf>, (21.04.2010).
- http://www.kobifinans.com.tr/tr/bilgi_merkezi/02061001/22149 (17.06.2010).
- <http://www.kobitek.com/makale.php?id=20> (30.06.2010).
- http://www.koprugrubu.org/index.php?option=com_content&task=view&id=129&Itemid=9, (07.09.2010).
- http://www.muhasabenet.net/makale_kadir%20dodi%20smmm_krizin%20muhasbesi%20olur%20mu.html, (07.09.2010).
- http://www.sosyalbil.selcuk.edu.tr/sos_mak/articles/2003/9/ADEMOGUT.PDF, (10.07.2010).
- <http://www.tobb.org.tr/ekonomikforum/2008/11/68-70.pdf> (14.05.2010).
- <http://www.treasury.gov.tr/irj/go/km/docs/documents/Hazine%20Web/Arastirma%20Yayin/Kitaplar/Yapısal%20Reformlar/Genel%20Değerlendirme.pdf> (14.05.2010).
- http://www.ttb.org.tr/halk_sagligi/BELGELER/kriz_raporu_2.pdf, (01.09.2010).
- <http://www.tuik.gov.tr/Start.do;jsessionid=d4qMMQBYc2QhK7yBJ9rVMYRJGm6t2Pz7K1GHTp6Hq0LDgQSpddN7!362568062>, (05.09.2010).
- http://yeni.tepav.org.tr/upload/files/1279030294-4.Turkiye_de_Dis_Ticaret_ve_Dis_Ticaret_Finansmani.pdf, (11.07.2010).
- KANSU, Aydan ve Cem, Mehmet, BAYDUR, (2008), “Faiz Düzeyinin Döviz Krizini Önlemedeki Rolü: Türkiye Şubat 2001 Krizinin Değerlendirilmesi”, **Gazi Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi**, 10/1, Ankara.

- KARAÇOR, Zeynep, “**Öğrenen Ekonomi Türkiye: Kasım 2000 – Şubat 2001 Krizinin Öğrettikleri**”, http://www.sosyalbil.selcuk.edu.tr/sos_mak/makaleler/Zeynep%20KARA%C3%87OR/KARA%C3%87OR,%20ZEYNEP.pdf (25.06.2010).
- KAZGAN, Gülten, (2002), **Tanzimattan 21.Yüzyıla Türkiye Ekonomisi**, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayını, 1.B., İstanbul.
- KEMER, Osman Barbaros, (2005), **Dış Teknikleri Teori Uygulama**, Alfa Aktüel, İstanbul.
- KEPENEK, Yakıp ve Nurhan, YENTÜRK, (2000), **Türkiye Ekonomisi**, Remzi Kitabevi Yayınları, İstanbul.
- KİBRİTÇİOĞLU, Aykut, (2001), “Türkiye’ de Ekonomik Krizler ve Hükümetler 1969–2001”, **Yeni Türkiye Dergisi**, Ekonomik Özel Sayısı 1., Yıl:7, Sayı:41, Ankara.
- KOÇEL, Tamer, (26- 28 Mayıs 1993), “İşletmelerde Kriz Durumlarında Yönetim Uygulamaları”, **Zaman Yönetimi ve Kriz Yönetimi Semineri**, TÜSSİDE, Gebze.
- MELEMEN, Mehmet, (2003), **Uygulamalı Dış Ticaret İşlemleri**, Türkmen Kitabevi, İstanbul.
- ÖZALP, Abdurrahman, (2004), **Uluslararası Yeni Kurallar Işığında Dış Ticarete Teslim ve Ödeme Şekilleri – Genel ve Bankalar Uygulaması**, Türkmen Kitabevi, İstanbul.
- ÖZBİLEN, Şevki, (2001), “Türkiye’de İktisadi Krizin Temel Nedenleri ve Bir Mali Sistem Reform Önerisi_II”, **Yeni Türkiye Dergisi**, Kriz Özel Sayısı: 1.
- ÖZKER, Niyazi, (2000), **Enflasyonist Finansman Teorisi ve Türkiye**, Beta Yayınları, İstanbul.
- ÖZTÜRK, Nazım, (2005), **Dış Ticaret Kuram – Politika – Uygulama**, Roma Yayınları, Ankara.

- SADIKLAR, Tayyar, **“Türkiye’deki Son 20Yılın Ekonomik Krizleri Konusunda Bir Değerlendirme”**,http://www.ekodialog.com/Makaleler/Ekonomik_Krizler_son_20_yil.html (12.02.2010).
- SAFRAN, Barış, (2003), “Biyoteknoloji Alanında Sektörel Kriz Kaynakları”, **Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Sayı:10, Muğla.
- SEÇİLMİŞ, Cihan ve Yaşar, SARI, (2010), “Kriz Dönemlerinde Konaklama İşletmelerinin Kriz Yönetimi Uygulamaları Üzerine Bir Araştırma”, **Süleyman Demirel Üniversitesi İ.İ.BF Dergisi**, Cilt: 15, Sayı: 1, Isparta.
- SEYİDOĞLU, Halil ve Rıfat, YILDIZ, (2006), **Ekonomik Kriz Öncesi Erken Uyarı Sistemleri**, (Der.), Arıkan Basım Yayım Dağıtım Ltd. Şti., İstanbul.
- SEYİDOĞLU, Halil, (1999), **Uluslararası İktisat Teori Politika ve Uygulama**, Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş., İstanbul.
- SÖNMEZ, Mustafa, (2009), **100 Soruda Küresel Kriz ve Türkiye**, Alan Yayıncılık, İstanbul.
- ŞİMŞEK, Mevlüdiye, (2004), **Finans-Politik & Ekonomik Yorumlar Dergisi**, Muğla.
- TOMANBAY, Mehmet, (2001), **Dış Ticaret Rejimi ve İhracatın Finansmanı**, Hatiboğlu Yayınevi, Ankara.
- TOPRAK, Metin, (2001), **Küreselleşme ve Kriz**, Siyasal Kitabevi, Ankara.
- TOROSLU, M. Vefa, (1999), **Uygulamalı Dış Ticaret İşlemleri ve Muhasebe**, Beta Yayınları, İstanbul.
- UYAR, Seçil, (2003), **Bankacılık Krizleri**, Ziraat Matbaacılık, Ankara.
- UYGUR, Ercan, (2001), “Krizden Krize Türkiye: 2000 Kasım ve 2001 Şubat Krizleri”, **Türkiye Ekonomi Kurumu Tartışma Metni**, 2001/1, TEK, Ankara.
- VARLIK, Cemil, (2002), “İkiz Krizler: Para Krizleri İle Bankacılık Krizleri Arasındaki Bağlantılar”, **Ekonomik Yaklaşım**, Cilt:13, Sayı 42-43.
- VERGİLİEL TÜZ, Melek, (1996), **Kriz Döneminde İşletme Yönetimi, Kriz Öncesi, Kriz Anında, Kriz Sonrası Otomotiv Yan Sanayinde Bir Uygulama**, Ekin Kitabevi Yayınları, Bursa.

YILMAZ, Ahmet, (2006), “Türkiye Ekonomisinde Ücretler, Karlar ve Kriz”, **Marmara Üniversitesi İ.İ.B.F Dergisi**, Cilt: 21, Sayı: 1, İstanbul.

ƏZİZOV, Mayıs, “**Küresel Krizler ve Kriz Döneminde Para Politikasının Kullanımı**”, <http://jas-khazar.org/wp-content/uploads/2010/06/KURESEL-KRIZLER-VE-KRIZ-DONEMINDE-PARA-POLITIKASININ-KULLANIMI.pdf> (25.07.2010).

www.kobitek.com/news.php?id=571 (25.06.2010).

www.kto.org.tr/dosya/rapor/turkbanka.pdf (20.07.2010).

www.muratdolgun.com/KRIZ.PPT (19.07.2010).

DİZİN

A	
Akreditifin	11
Akreditifli Ödeme	10
B	
Bağlı Ticaret.....	5
D	
Dış Ticaret..v, 6, v, ix, 5, 14, 28, 56, 59, 140, 141, 142, 143, 145, 146	
Dış Ticaret Mevzuatı.....	4
Döviz Kontrolü	12
Döviz Krizi.....	1, 41
F	
Finansal Kriz	1, 34, 37
Finansman Belgeleri.....	7
İ	
İhracat.. v, 1, 2, 4, 5, 8, 9, 10, 13, 14, 15, 16, 17, 19, 21, 24, 27, 28, 29, 30, 31, 59, 60, 61, 62, 68, 71, 72, 73, 74, 76, 77, 78, 79, 81, 89, 94, 97, 98, 99, 101, 105, 108, 109, 110, 111, 112	
İthalat.... v, ix, 15, 16, 21, 23, 24, 25, 26, 56, 59, 60, 76, 77, 80, 105, 108, 109, 110, 111, 112, 141, 143	
K	
Kabul Kredili Ödeme	10
Kambiyo Rejimleri.....	4
Kasım 2000 Krizi	1, 46
Konsinye Satış İle Ödeme.....	9
Kriz. v, ix, 34, 35, 36, 38, 64, 75, 76, 79, 88, 94, 95, 96, 97, 98, 100, 107, 108, 109, 110, 111, 112, 140, 141, 142, 143, 144, 145, 146, 147	
Kriz Türleri.....	v
M	
Mal Bedeli	8
Mal Mukabili Ödeme	8
Mali Tablo	2, 83, 85, 94
Mortgage Krizi	1, 38, 79
P	
Peşin Ödeme.....	7
R	
Resmi Belgeler	7
S	
Serbest Bölge Ticareti	5
Serbest Dövizle.....	4
Sigorta Belgeleri.....	6
Ş	
Şubat 2001 Krizi.....	1, 49, 60
T	
Taşıma Belgeleri.....	6, 30
Ticari Belgeler.....	7
Türkiye .v, 6, v, ix, 1, 16, 17, 18, 19, 20, 22, 25, 27, 39, 40, 46, 48, 49, 50, 55, 56, 57, 59, 60, 61, 62, 68, 69, 70, 71, 72, 73, 75, 97, 98, 105, 107, 112, 140, 141, 142, 143, 144, 145, 146, 147	
V	
Vesaik Mukabili Ödeme.....	9